

Ljubezen, kdo ti dal je moč?

WALTHER
VON DER VOGELWEIDE
izbrane pesmi

spremna študija in prevod
iz srednjevisoke nemščine
Mateja Gaber

Ljubezen, kdo ti dal je moč?

Walther von der Vogelweide, izbrane pesmi

Spremna študija in prevod iz srednjevisoke nemščine: Mateja Gaber

Recenzenta: Irena Samide, Alen Širca

Lektura: Rok Janežič

Tehnično urejanje in prelom: Irena Hvala

Oblikovanje ovitka: Rok Roudi

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo: Gregor Majdič, rektor Univerze v Ljubljani

Izdala: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Za izdajateljja: Mojca Schlamberger Brezar, dekanja Filozofske fakultete

Tisk: Birografika Bori d. o. o.

Ljubljana, 2025

Prva izdaja

Naklada: 300 izvodov

Cena: 20,00 EUR

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna licenca (izjema so fotografije)./This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (except photographs).

Knjiga je izšla s podporo Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije v okviru Javnega razpisa za sofinanciranje izdajanja znanstvenih monografij.

Prva e-izdaja.

Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na: <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL>

DOI: 10.4312/9789612975463

Kataložna zapisa o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

Tiskana knjiga

COBISS.SI-ID=228617731

ISBN 978-961-297-549-4

E-knjiga

COBISS.SI-ID=228605955

ISBN 978-961-297-546-3 (PDF)

Vsebina

Predgovor	11
Kaj je to ljubezen?	12
KDO JE BIL WALTHER VON DER VOGELWEIDE?	15
ZGODOVINSKO OZADJE: Štaufovska klasika – začetek dvorske književnosti	17
Minezang	21
Rokopisi	24
RECEPCIJA WALTHERJA VON DER VOGELWEIDEJA	29
Gotfrid Strasbourški	31
Thomasin von Zerclaere	32
Wolfram von Eschenbach	33
Ulrich von Lichtenstein	33
Ulrich von Singenberg	34
Reinmar von Brennenberg	35
Hugo von Trimberg	35
Mojstri pevci	36
Melchior Goldast	38
Martin Opitz	39
Christian Hoffmann von Hoffmannswaldau	40
Johann Jakob Bodmer in Johann Jakob Breitinger	41
Ludwig Tieck	43
Ludwig Uhland	44
Karl Lachmann	46
Karl Simrock	47
August Heinrich Hoffmann von Fallersleben	49
Razcvet znanstvene biografike	53
Walther von der Vogelweide v 20. in 21. stoletju	56
WALTHERJEV ROJSTNI KRAJ	59
WALTHERJEV DRUŽBENI STATUS	65
ZAKLJUČEK	69

LJUBEZENSKE PESMI – MINNELIEDER	71
Sumer unde winter beide sint /	73
Leto in zima bodrita moža	74
Maneger frâget waz ich klage /	75
Nad čim tožim, vprašajo me mnogi	76
Müeste ich noch geleben daz ich die rôsen /	77
Naj mi bode vendar enkrat dano	78
Ir sult sprechen willekomen (preislied) /	79
»Dobrodošli!« Mi recite (hvalnica)	80
Saget mir ieman, waz ist minne? /	82
Kaj ljubezen je, recite!	83
Ich freudehelfelôser man /	84
Nesrečnik jaz, ki brez moči	85
Mîn frowe ist ein ungenædic wîp /	87
Nemilostna in kruta moja je gospa	88
Wol mich der stunde, daz ich sie erkande /	90
Blagor trenutku, ko njo sem uzrl	91
Herzeliebes frouwelîn /	92
Ti deklica preljuba	93
Nemt, frowe, disen kranz /	94
Vzemíte venček ta, gospa	96
Si wunderwol gemachet wîp /	97
Popolna ženska zame je	99
Ir vil minneclîchen ougenblicke /	101
Ti pogledi njeni očarljivi	102
Aller werdekeit ein füegerinne /	102
Vse vrednote znate urediti	103
PESMI O ŽIVLJENJSKIH SPOZNANJIH IN MODROSTIH	105
Nieman kan mit gerten /	106
Ne more trda roka	107
Wer zieret nû der êren sal? /	108
Dvorano častno – kdo danes jo krasi?	109
An wîbe lobe stêt wol daz man si heize schoene /	109
Ko hvalo pojemo ženam, poudarimo lepoto zapeljivo	110
Wer sleht den lewen? Wer sleht den risen? /	110
Kdo leva pokonča? In kdo orjaka?	110
Man hôhgemâc, an friunden kranc /	111
Izbranega rodu, prijateljev pa ne	111

PESMI O CESARSTVU – REICHSTON	113
Ich saz ûf eime steine /	114
Na kamnu sem sedel	115
Ich hôrte ein wazzer diezen /	116
Slišal vodo sem šumeti	117
Ich sach mit mînen ougen /	118
Sem videl z lastnimi očmi	119
Pesmi pod Filipom Švabskim	120
Diu krône ist elter danne der künec Philippes sî /	121
Veliko starejša je krona cesarska, kot Filip je star	121
Ez gienc, eins tages als unser hêrre wart geborn /	122
Na tisti dan, ko se rodil je naš gospod	122
Philippes künec, die nâhe spehenden zîhent dich /	123
Filip, svetovalcem tvojim se porajajo skrbi	123
Philippe, künec hêre /	124
Filip, zmagoviti	124
Pesmi pod Otonom IV. – Ottenton	125
Hêr keiser, sît ir willekomen /	126
Dobrodošli, cesar pravi!	126
Ahî wie kristenlîche nû der bâbest lachet /	127
Ah, kako krščansko zdaj se papež smeje	127
Got gît ze kûnege swen er wil /	128
Kdo kralj naj bo, določa bog!	128
Der stuol ze Rôme ist allerêrst berihtet rehte /	129
Stolica v Rimu in sveti oče sta taka	129
Pesmi pod Friderikom II. – König Friedrichston	130
Von Rôme vogt, von Pülle künec, lât iuch erbarmen /	131
Zaščitnik Rima, Apulije kralj, usmili se siromaka!	131
Ich hân mîn lêhen, al die werlt, ich hân mîn lêhen /	132
Imam svoj fevd, o bog, cesarjevo darilo!	132
Dunajske pesmi – Wiener Hofton	133
Mir ist verspart der sælden tor /	133
Zaprt je zame vstop v paradiž	134
Ob ieman spreche, der nû lebe /	135
Je kdo med nami, ki bi pravil	135
Owê daz wîsheit unde jugent /	136
Gorje, da mladih dni, modrosti	136

Nû wil ich mich des scharpfen sanges ouch genieten /	137
Uvidel sem, da v pesmih moral bom ostreje peti	137
Pesem za Dieterja II. von Katzenellenboga	138
Den dêmant den edelen stein /	138
Briljant, ta kamen plemenit	138
POZNE PESMI	139
Owê war sint verschwunden alliu mêniu jâr /	140
Gorje, kam izginula so vsa ta moja leta!	141
PESEM O PALESTINI – PALÄSTINALIED	143
Allerêrst lebe ich mir werde /	143
Vredno bo poslej živeti	145
Literatura	147
Viri slikovnega materiala	153
Imensko kazalo	157
O avtorici	161

Draga Mateja,

hvala za poslane pesmi!

Tvoji prevodi so pomensko natančni, obenem pa optimalno zvesti pesniški obliki ter ritmu in glasbi rim. Kvaliteta, ki me najbolj navdušuje, je naraven zven Tvojih prevodov, kar je ob tako zahtevnih formah težko doseči, je pa znamenje jezikovnega mojstrstva.

Velik dosežek!

Čestitam iz srca,

Boris A. Novak

Waltherjeva podoba v Manessejevem rokopisu

Predgovor

»Herr Walther von der Vogelweide: swer des vergêze, der tête mir leide.«

»Vitez Walther von der Vogelweide: kdorkoli bi ga pozabil, bi se mi smilil.«

ako je okoli leta 1300 zapisal bamberski rektor Hugo von Trimberg, ki si je želel, da bi spomin na Waltherja živel za vedno. Preproste, vendar ganljive besede so izbrani verz št. 1188 v Hugovi didaktični pesmi *Der Renner*. Besede so se v prihodnjih stoletjih izkazale za verodostojne, kajti Walther von der Vogelweide je eden izmed redkih pesnikov nemškega srednjega veka, čigar spomin se je brez prekinitev ohranil vse do današnjega dne. Toda spričo vse večjega črtanja srednjeveške književnosti iz šolskih načrtov in vse manjšega zanimanja za medievistiko na univerzah se bo ta kontinuiteta Waltherjeve vseprisotnosti morda prekinila in sčasoma zašla v pozabo. Knjiga, ki je pred vami, naj oživi Waltherjevo podobo, njegovo neizmerno jezikovno in pesniško veščino, njegov literarni boj za enotno nemško cesarstvo, zlasti pa njegovo ljubezen do pristne ženske, ki je (tudi) po njegovi zaslugi v literaturi dobila svoje novo mesto.

Mateja Gaber

Kaj je to ljubezen?

»Dobrodošli!«, mi recite,
ta, ki vam pove novost, sem jaz.
Vse, kar veste, pozabite,
ker ni res, poslušajte moj glas.

S temi verzi je Walther von der Vogelweide, prvi izmed minezengerjev, pričel svojo hvalnico damam svoje domovine in svoji domovini sami. Kar je imel povedati, še več, kar je imel hvaliti, se mu je zdelo tako dragoceno, veliko in pomembno, da je svetu razglašal za novost, tj. novico, za visoko novico.

Visoka novica je tudi izbor njegovih pesmi, ki jih v finih, občutenih prevodih Mateje Gaber, opremljenih z njenimi dragocenimi komentarji, prinaša ta knjiga. Knjiga je dvojčica knjige *Minezang – Nemška srednjeveška lirika*, izbora poezije minezengerjev, ki nam ga je prevajalka podarila pred kratkim. Njen izbor je nastal na podlagi t. i. *Manessejevega kodeksa*, ilustriranega rokopisa, ki sta si ga v prvih desetletjih 14. stoletja dala ustvariti premožna züriška patricija, Rüdiger II. Manesse in njegov sin Johannes, in ga danes hrani univerzitetna knjižnica v Heidelbergu. Gre za obsežen volumen sedemstotih strani šest tisočih verzov minezengerjev, opremljenih z miniaturnimi upodobitvami minezengerjev. Rokopis je zaklad, dragulj, edinstven v svoji izvedbi in po svoji vsebini.

Poezija je to, vsa v službi ljubezni, kjer je vitez v službi svoje dame, ki ji ostaja neomajno zvest. Takole je tedaj pisala Mateja Gaber v svojem komentarju k poeziji minezengerjev.

Ljubezen – *minne*, v srednjevisoki nemščini, nemščini tistega daljnega srednjeveškega časa –, ljubezen, *minne*, ki jo pesnik izkazuje dami, je praviloma enostranska in neuresničljiva. To je bistvena esenca minezanga. Minezang je bil v vseh svojih pojavnih oblikah ljubezenska pesem, pa naj je šlo za pridobivanje partnerja, izkazovanje erotičnih občutij in hrepenenj, tožbo ali opis ovir, ki so ljubimcem napoti. Minezang pa je bil tudi družbeno definirana poezija, njen nosilec je bil viteški stan. Viteštvo je v minezangu prikazano kot princip in ideal in ne takšno, kot je v resnici bilo.

Svojevrstni viteški turnirji, naj nadaljujem Matejino misel, so te pesmi. Tako kot naj se v viteških turnirjih izkazuje virtuoznost v obvladovanju

telesnih moči, tako naj se v poetičnih turnirjih minezengerjev izkazuje virtuoznost v obvladovanju nesorazmernih moči občutij ljubezni. Pesmim so pridane upodobitve minezengerjev, teh vitezov virtuozov ljubezenske poezije, ki jih prikazujejo v njihovi idealizirani viteškosti, *chevalerie*, galantnosti, *galanterie*, in izborni vljudnosti, *courtoisie*.

Manessejev rokopis je torej zaklad in dragulji so pesmi, zbrane v njem. Navduševale so bralce svojega časa in časov, ki so sledili, in vedno znova so bile v navdih. Najodličnejši reminiscenci na poezijo minezengerjev sta menda danes le še glasbenim gurmanom znana opera Richarda Straussa *Guntram* s konca 19. stoletja in dobro znana, vedno znova igrana in prepevana veličastna opera *Tannhäuser* Richarda Wagnerja s sredine 19. stoletja. A pri Straussu se *minne*, čista, sublimna dvorna ljubezen, sprevrže v nasilno hotništvo, ki dobi slednjič svojo kruto izpolnitev v posilstvu. In pri Wagnerju *minne* ni neuslišana, temveč uslišana ljubezen, a obenem neizživeta sploh ne več ljubezen, temveč neznosno poželenje, ki je neznosna bolečina. *Tannhäuser* je opera, ki že v uverturi s svojo prečudovito ljubezensko melodijo poslušalca otme temu svetu, a le zato, da bi ga nato zalučala v ljubezenski *inferno*, v oni peklenski svet strašnočutne čutnosti in sparjenih strasti. V wagnerjanski interpretaciji *minne*, ljubezen, ni več privid in slutnja raja, temveč je gotovo zagotovilo vsa-kršnega pekla. *Tannhäuser*, v ljubezni ukleščeni minezenger, v svoji ariji *Dir töne Lob*, tj. Tebi zveni naj hvala, ne poje več hvalnice svoji boginji ljubezni, temveč jo prosi, naj se ga usmili, naj ga pusti, da gre, naj ga pusti pri življenju.

Tebi zveni naj hvala! Slavi naj čudež se,
ki, srečnega, me je izročil tebi!
O sladki užitki, ki daje mi jih prodložnost tebi!
Nesite jih na krilih svojih vseh mojih spevov glasni vzkliki!

Radosti! Kaj radosti? Užitka
želi moje srce, umolknila je moja misel.
Kar imeli so nekoč nesmrtni bogovi,
podarja meni, umrljivemu, tvoj čar!

In vendar umrljiv ostajam,
preveč mi je trpljenje moje!
Ne le v radosti se srce mi kopa,
v užitkih hrepenim po kopeli bolečine!

Iz tvojega kraljestva moram stran!
Kraljica! O boginja! Daj, da odidem sam!

Ali rečeno drugače, če je srednjeveška poezija kaj zlahka pogrešala oziroma se je čemu zlahka odpovedovala, sta bila to Sacher-Masoch in njegova *Venera v krznu* ter Sigmund Freud in njegova psihoanaliza. Svojo čistost, svojo sublimnost je minezang spet dobil šele v našem stoletju, v čudovitih melodijah britanskih skladateljev Piersa Hellawella in Emilie Levienaise- Farrouch.

Ljubezenska poezija je torej poezija minezengerjev. Toda, kaj je to ljubezen? Tega tudi niso vedeli ne minezengerji ne prvi med njimi, Walther von der Vogelweide. Takole, svobodno prepesnjeno v jezik našega časa, poje Walther von der Vogelweide v svoji pesmi *Waz ist minne?*, tj. Kaj je to ljubezen.

Lahko mi kdo pove, kaj je to ljubezen?
Če le kaj vem o njej, rad bi vedel več.
Če kdo ve več, naj mi pove, zakaj tako boli.

Ljubezen je ljubezen, če ne boli,
in če boli, ne kliče se ljubezen,
in vendar ne vem, kako sicer se kliče.

Ljubezen je veselje dvoje src.
Deliva si veselje, tedaj je to ljubezen,
deliva si veselja ne, eno le srce ne vzdrži ljubezni.

Ah, kaj vendar govorim, slep in gluh?
Zaslepila me je ljubezen! Kako naj vidim? Kaj vendar govorim?

Kaj je, torej, ljubezen? Ljubezen je skrivnost, gotovo, skrivnost, ki je novica, visoka novica, novica vedno znova lepih krasnih dni in nežnih strastnih noči, morda je to ljubezen.

Berimo to knjigo, berimo pesmi o ljubezni. Duri so, skozi katera more vsak čas stopiti – ljubezen.

Sašo Jerše

KDO JE BIL WALTHER VON DER VOGELWEIDE?

do je bil Walther, da bi se ga morali spominjati? Zakaj in kako pomemben je bil za nemško literarno zgodovino, njen kanon in prepoznavnost tudi izven nemškega jezikovnega prostora? Walther von der Vogelweide je eden izmed mnogih srednjeveških pesnikov, o katerih ne vemo prav veliko. Vsi biografski podatki temeljijo zlasti na ugibanjih, domnevah in špekulacijah ter posledično ne morejo podati realne slike o avtorjevem življenju. Toda kljub pomanjkljivim, skoraj ničnim neliterarnim podatkom ter kljub pičlim izjavam sodobnikov je Walther von der Vogelweide eden izmed najbolj znanih poetov nemško govorečega področja – ne nazadnje ga nemška literarna zgodovina razglša za svojega največjega lirika vse do Goetheja. Ob vsej biografski pomanjkljivosti preseneča zlasti *kontinuiteta*, s katero se Walther pojavlja v šolskih knjigah, ponatisih pesmi, znanstvenih razpravah in številnih fiktivnih biografijah.

V različnih zgodovinskih obdobjih je Walther navdušil s svojo literarno veličino, toda vsako obdobje je v njem videlo nekaj specifičnega in ga prikazovalo v drugačni luči: morda je bil v določenem obdobju zanimiv in omembe vreden njegov jezik (tako na primer Martin Opitz v knjigi o nemškem pesništvu, katere prva izdaja datira v leto 1624), kdaj drugič ga omenjajo zaradi političnih pesmi (mojstri pevci), romantiki v njem vidijo duhovno, estetsko in kontemplativno plat, v tridesetih in štiridesetih letih prejšnjega stoletja, ko je bil na pohodu nacionalsocializem, pa je imel Walther podobo historično-politične osebnosti. Toda ne glede na to, ali je bil občudovalec narave, ljubimec in občudovalec žensk ali vladarjev meč – pomembno je predvsem to, da je bil vedno del nemškega literarnega kanona.

Walther je bil hkrati eden izmed udeležencev t. i. *Sängerkrieg*, tekmovanja v pesništvu na gradu Wartburg v Turingiji – vsaj tako pravi legenda –, kjer naj bi se v letih 1206 in 1207 zbrali pomembni pesniki, da bi s svojimi pesmi navdušili ljubitelja umetnosti in deželnega grofa Hermana Turingijskega. V svojih pesmih so peli o lepoti žensk in kreposti dobrih knezov ter hvalili in poveličevali svojega gostitelja. Legendo o tem dogodku je v operi *Tannhäuser* uporabil Richard Wagner.

Walther spada med Dvanajst starih mojstrov (Die 12 alten Meister), o katerih mojstri pevci (Meistersänger), ki so nadaljevali literarno tradicijo minzengerjev, pravijo, da so v času prvega rimsko-nemškega cesarja Otona I. Velikega istočasno in vsak zase, ne da bi vedeli drug za drugega ter po Božji volji iznašli umetnost pesništva.

Walther se za razliko od nekaterih sodobnikov v svojih pesmih ni oziral na pretekle junaške sage o nemškem ljudstvu, prav tako v pesniško ustvarjanje ni vključeval takrat tako priljubljenih viteških in čarobnih zgodb o kralju Arturju in vitezi okrogle mize, Svetem gralu in idiličnih dvorskih podobah, temveč se je dotaknil sedanjosti. In tudi v tem pogledu ni pel zgolj o čudovitem maju in žgolečih ptičkih v gozdu in ljubezni, kot lahko zaznamo pri številnih drugih minzengerjih. Walther je opazoval svet v vseh njegovih razsežnostih, izpostavil je najrazličnejše težnje in stanja človeške duše ter brez dlake na jeziku v svoje pesmi vključil najpomembnejše ljudi in dogodke svojega časa.

Walther je pesnik, čigar ljubezenske pesmi še dandanes pobožajo dušo, čigar politična lirika še dandanes ponuja uvid v politično dogajanje 12. in 13. stoletja ter čigar življenjske resnice, ujete v srednjeveške besede in stihe, so še dandanes aktualne, saj opozarjajo na bistvena etična vprašanja, ki so brezčasna.

Walther na miniaturi, ki prikazuje pesniško tekmovanje na gradu Wartburg

ZGODOVINSKO OZADJE

Štaufovska klasika – začetek dvorske književnosti

Walther von der Vogelweide spada v obdobje visokega srednjega veka, ki se po splošnem prepričanju pričenja v drugi polovici 11. stoletja in katerega temeljna značilnost se je med drugim kazala v težnji Rimskokatoliške cerkve po posvetni oblasti. Čeprav medievistika na srednjeveško družbo pogosto gleda kot na načeloma statično oziroma tako, katere pravni položaj je določen z rojstvom in stanovsko pripadnostjo, pa lahko ravno v srednjem veku govorimo o mobilnosti in socialni dinamiki. Ti sta močno povezani z Waltherjem, saj ponujata različne resničnosti o njegovem življenju, obenem pa spori med Cerkvijo in posvetnimi vladarji močno zaznamujejo njegovo politično liriko.

Obdobje visokega srednjega veka je bilo zelo razgibano. Bilo je dediščina Rimskega cesarstva, ki sega v leto 800, ko je papež Leon na božični dan Karla Velikega okronal za cesarja. Ta je načelo fevdalizma uspešno razširil po vsej Evropi. Po Karlovi smrti leta 814 se je cesarstvo razdelilo na dva dela, pri čemer je bil en del nemški, drug francoski, nemškemu je pripadel tudi italijanski del in s tem papež. Tako je Rimsko cesarstvo postalo Svetorimsko cesarstvo (*Sacrum Imperium Romanum*), Oton I. Veliki pa je bil kronan za njegovega cesarja. Odsihmal so se nemški knezi potegovali za cesarski prestol, kajti naslov cesarja načeloma ni bil deden, temveč je moral biti cesar izvoljen.

Medtem ko so na Nemškem v 10. stoletju vladali saški in v 11. stoletju frankovski vojvode, v 12. stoletju stopijo v ospredje švabski vojvode – Štaufovci. Štaufovci so bili med vsemi nemškimi vladarskimi rodbinami visokega srednjega veka najpomembnejši. Od nekdanj mogočne srednjeveške utrdbe rodbine Hohenstaufen v deželi Baden-Württemberg, ki naj bi jo leta 1070 dal

zgraditi Friderik I. Švabski, so danes ohranjene le še razvaline, ki so nemi dokaz o veličini njenih gospodov.

Kot cesarji Svetega rimskega cesarstva so Štaufovci vladali nad širnim področjem tedanje Evrope, njihovo cesarstvo se je raztezalo vse do južne Italije in Sicilije. Ustanavljali so univerze in mesta ter ustvarili nov pravni sistem, podpirali so dvorsko kulturo, katere nosilci so postali vitezi. Medtem ko je bilo namreč v zgodnjem srednjem veku središče literarnega ustvarjanja v samostanih in cerkvah, se je z dinastijo Štaufovcev literarno ustvarjanje preselilo na cesarske, kraljevske, vojvodske in druge dvore. Ob Štaufovcih so v tem obdobju pomembno vlogo igrali Babenberžani na Dunaju. Tako štaufovski kot babenberški dvori so postali središča viteške kulture, tam so potekali viteški turnirji in dvorne slovesnosti. Ob religioznih in kontemplativnih besedilih je tako vzniknila nova, posvetna književnost, ki je preplavila evropske dvore in ki je namesto latinščine uporabljala ljudski jezik; na ozemlju Svetega rimskega cesarstva je bila to srednjevisoka nemščina (Mittelhochdeutsch), v kateri je ustvarjal Walther von der Vogelweide. Tudi avtorji literarnih besedil so bili drugi, saj niso bili omejeni na duhovnike in klerike; to so lahko bili predstavniki nižjih ali celo najvišjih družbenih slojev vse do kraljev in cesarjev, pojavili pa so se tudi potujoči, profesionalni ali amaterski pesniki. To pomeni, da so se v literarno ustvarjanje vključile družbene skupine, ki do tedaj niso bile nujno del tridelne srednjeveške fevdalne sheme, kamor so spadali duhovni, plemiški in kmečki stan. Ne prvi ne slednji nista bila v srednjem veku nikoli nosilca dvorske kulture. Odslej so to bili vitezi, ciljna skupina njihove kulture pa dvorjani.

Štaufovsko obdobje, ki je trajalo od leta 1152 do leta 1250 in ki ga zaznamujejo vladavine treh rimsko-nemških cesarjev štaufovske dinastije – Friderika I. Barbarosse, Henrika VI. in Friderika II. –, je hkrati postalo pojem za vzpon, razmah in vrhunec nemškega srednjega veka. Na Nemškem so štaufovski visoki srednji vek sprva zaznamovali utrjevanje cesarstva in križarski pohodi pod Friderikom I. Barbarosso. Po njegovi smrti je oblast prevzel Henrik VI., ki si je s poroko pridobil Sicilsko kraljestvo in močno razširil cesarstvo. Še ne tridesetletni Henrik je umrl, kar je povzročilo zmedo v cesarstvu, kajti mnogi velikaši so imeli zadržke glede kraljevanja Henrikovega mladoletnega sina Friderika, otroka iz Apulije, ki je dotlej odraščal v normanskem okolju Sicilskega kraljestva. Začel se je spor o nemškem prestolu, pri čemer sta Filip Švabski in Oton Braunschweiški vsak zase zahtevala kraljevo funkcijo. Končal se je z umorom Filipa Švabskega, ki ga je leta 1208 zagrešil Otto von Wittelsbach. Filip Švabski je bil

Friderik I. Barbarossa, Henrik VI. in Friderik II.

prvi rimsko-nemški kralj, ki je bil umorjen v času svoje vladavine. S tem se je končal tudi spor o prestolu, Filipov nasprotnik Oton Braunschweški pa je hitro našel priznanje za svojo kraljevsko družino. Toda kmalu je daleč v Sicilskem kraljestvu odrasel Friderik, ki je postal kralj Sicilije, od leta 1212 rimsko-nemški kralj in od leta 1220 še cesar Rimsko-nemškega cesarstva. Med privrženci in sodobniki je Friderik II. veljal za »čudež sveta« (stupor mundi) ali »največjega med knezi zemlje« (principum mundi maximus). Naraščajoča in včasih zastrašujoča veličina Friderika II., njegovi boji proti papeški vsemogočnosti, izobčenje iz Rimskokatoliške cerkve ter križarski pohodi so močno posegli v večji del takratne Evrope. Težnje po cesarskem prestolu, pohodi v Sveto deželo kot politično sredstvo, izobčenje in interdikt kot politično orožje se odražajo tudi v politični liriki Waltherja von der Vogelweideja.

Skoraj 100 let je torej na Nemškem vladal cesar z imenom Friderik: najprej od leta 1152 do leta 1190 Friderik I. Barbarossa in nato od leta 1212 do leta 1250 Friderik II. Po vladavini Friderikov pa na nemškem ozemlju ni bilo več obdobja velikih cesarjev; nikoli več ni bilo vladarja, ki bi se lahko meril z idealno podobo pravičnega cesarja miru, ki sta jo utelešala oba Friderika. Ostala je zgolj podoba, nastala na podlagi spomina nanju v domišljiji preprostih ljudi, ki so upali na boljše čase. Ta podoba je oblikovala ljudsko pripoved in kasneje umetniško poezijo romantičnega obdobja. Še več: nekdanj tako ljubljeni cesar Barbarossa, ki varuje slavo vsega rajha kot

skrit zaklad, je mnogo stoletij pozneje kljub svarilom pesnika Heinricha Heineja v pesmi o Nemčiji (*Deutschland. Ein Wintermärchen*) iz leta 1844 iz simbola povsem legitimnih nacionalnih upov kmalu postal simbol nemškega imperializma. In končno je zločinski načrt za napad na Sovjetsko zvezo z imenom Barbarossa pripomogel h koncu tisočletnega cesarstva.

Sveto rimsko cesarstvo se je po 1000 letih končalo leta 1806 z Napoleonovimi vdori na nemško ozemlje.

Štaufovski visoki srednji vek pa je poleg osvajanja ozemelj, zdrah in prepirov z drugimi vladarji, zlasti s papežem, predvsem čas razcveta posvetne dvorske književnosti in čas najlepših pesmi *minezanga* – nemške srednjeveške lirike, ki ob viteškem epu, junaškem epu in najpomembnejši nemški nacionalni pesnitvi *Pesmi o Nibelungih* (*Das Nibelungenlied*) v nemško literarno ustvarjanje poseže z motivom nedosegljive ljubezni – *minne*.

Filip II. Francoski v boju z Otonom Braunschweiškim

Minezang

inezang je nemška srednjeveška ljubezenska lirika, pri čemer moramo ljubezen – *minne* – razumeti v srednjeveškem kontekstu pojmovanja ljubezni. Ta se ne prekriva z današnjim razumevanjem ljubezni. V nemški besedi *Minnesang* je izraz *minne* osrednjega pomena. V visokem srednjem veku je beseda pomenila ljubezen v smislu čaščenja in čustvene predanosti. Tako je minezang že v svojem temelju služba izvoljeni dami, čaščenje dame in potegovanje za njeno naklonjenost. *Minne* večinoma tematizira neizpolnjeno ljubezen moškega do ženske, ki je praviloma plemkinja, dama, gospa, vladarica (*frouwe*). *Frouwe* zaznamujejo vizualna lepota, krepost in veličina *par excellence*. Ko minezenger opeva plemenito damo, je pomembno, da dama ostane nedosegljiva in neimenovana, saj je bistvo *minne* ravno v nedosegljivosti in neizpolnitvi – v tem primeru govorimo o t. i. visoki ljubezni do plemenite dame (*hohe minne*). Pesnik idealizira damine kreposti in lepoto ter obenem dokazuje svoje kreposti, kot so ugled, molčečnost, diskretnost in zvestoba. Zaradi svoje službe dami bo tudi sam postal boljši človek. Neznanska moč ljubezni, ki sprošča erotične sile in duhovne energije ravno v ritualiziranem odpovedovanju spolnosti, je najljubša tema visoko kultivirane viteške družbe. Celo štaufovski cesar Henrik VI., hierarhično najvišji minezenger v *Manessejevem rokopisu*, bi se v prid vsemogočne ljubezni odpovedal vsemu ostalemu, celo kroni:

*dâ biutet si mirz sô wol und sô schône:
ê ich mîch ir verzige, ich verzige mîch ê der krône.*

*Mi daje sladkosti, ah, dan za dnem,
in raje kot njej, se kroni cesarski prej odpovem.*

Toda v pesmih minezanga najdemo tudi izpolnjeno ljubezen ter pridih erotike. Kadar si pesnik obeta ne samo naklonjenost opevane ženske, temveč tudi izpolnitev ljubezni, govorimo o t. i. nizki ljubezni (*niedere minne*). Takrat pesnik nagovarja dekle nižjega stanu, ki ni nujno plemkinja (*wîp, frouwelîn*) in kjer šteje pristna ljubezen, ne pa družbeni položaj, lepota ali imetje. Torej je treba minezang razumeti tudi kot literarno-fiktivno igro, ki lahko v slogu visoke ljubezni ponudi platformo za neizpolnjena hrepenenja ali kot nizka ljubezen uresničljivo željo.

Vloga ženske je pomembna: v *hohe minne* je ženska nedosegljiva in oboževana, v *niedere minne* pa dosegljiva in jo je treba vedno znova ujeti. V obeh vlogah je ženska videna kot objekt – prvega obožujemo, drugega si želimo. Nanjo ne gledamo kot na osebnost, ampak kot na cilj.

Walther von der Vogelweide je denimo prepričan, da lahko le prava ljubezen naredi žensko lepo – *liebe machte schoene wîp / desn mac diu schoene niht getuon / sin machet niemer lieben lîp* – ljubezen pred lepoto gre / žensko lepo naredi / lepota ne stori tega / zaradi nje nihče nam dražji ni. Pesnik noče biti ves čas odvisen od milosti opevanih nedosegljivih »superdam« in se zaveda, da dama brez njegovega speva ne obstaja več: *stirbe ab ich, sô ist si tât* – če umre (seveda zaradi neizpolnjene ljubezni), je tudi ona mrtva, kajti nihče je ne bo opeval, tako kot zna le on.

Cilj minezanga je obenem očiščenje vitezovega značaja, da postane vreden član dvorne družbe, lahko pa ima tudi verski cilj, kadar je denimo tematika pesmi križarska vojna ali Devica Marija, skratka, ko gre za religiozno ozadje.

Poseben žanr so pesmi minezengerjev, ki posegajo v aktualno politično dogajanje. Takrat govorimo o politični liriki (*Spruch*) in takrat zopet govorimo o mojstru Waltherju. Znaten del prevedenih pesmi iz pričujoče monografije lahko uvrstimo prav med take s politično, moralno in vzgojno tematiko.

Minnelied – ljubezenska pesem – sledi strogim formalnim pravilom in velja za prvo umetno pesem v nemški literaturi, to pomeni, da sta znana tako avtor besedila kot komponist. Vse ljubezenske pesmi nemške srednjeveške lirike so bile praviloma opremljene z notami, ki pa so se povečini izgubile. Od Waltherjevih pesmi imamo v celoti ohranjen samo en notni zapis, in sicer za t. i. *Palästinalied* (*Allerêrst lebe ich mir werde* – *Vredno bo poslej živeti*).

Najstarejše ohranjene pesmi minezanga so bile napisane v času vladanja Štaufovca Friderika I. Barbarosse (Kürenberški, Dietmar von Aist); pesmi so preproste in lepo strukturirane. Kürenberški v svoji znameniti *Pesmi o sokolu* uporablja t. i. nibelunško kitico, ki je osnovna metrična shema *Pesmi o Nibelungih*. Z Waltherjem von der Vogelweidejem pa minezang doživi razcvet ne samo zaradi velikega števila ohranjenih pesmi, temveč zaradi vsebinske raznolikosti, izbranega jezika, številnih novih literarnih prisposodob in pesniških struktur. Predvsem pa velja izpostaviti Waltherjevo ostro kritiko političnega dogajanja v Svetem rimskem cesarstvu ter njegov odnos do vladajočih plasti družbe, začeni z babenberškima avstrijskima vojvodoma – Friderikom I. in Leopoldom VI., nato Filipom Švabskim, Hermanom Turingijskim, Otonom Braunschweiskim in na koncu Friderikom II. Njihova dejanja ne samo pasivno opazuje, temveč jih kot razsvetljeni pesnik visokega srednjega veka

po kantovskem načelu *Sapere aude!* komentira in v svojih pesmih vrednoti. Walther postane politični lirik visokega ranga, kajti njegove pesmi so stih z osebno, vzgojno, religiozno in politično tematiko.

Waltherjeve *Minnelieder* (pesmi z ljubezensko vsebino, enokitične *liet* ali večkitične, povezane v enotno pesem *diu liet*) in *Sprüche* (pesmi s političnimi tendencami, praviloma enokitične) nastajajo vzporedno; zlasti slednje so vladarjem velikokrat v korist, ker propagirajo na primer njihovo upravičenost do prestola, hvalijo njihovo darežljivost ali pa jih Walther opozarja na neprimerno ravnanje. Tako ima Walther za razliko od mnogih drugih dvornih pesnikov sodobnikov drugačno vlogo: ni zgolj poveljevalec *minne*, temveč je piarovec vladarjev v pravem pomenu besede – skuša namreč urejati odnose med vladajočimi plastmi družbe in javnostjo, in sicer v mediju, ki je v tistem času na voljo in ki ga izvrstno obvlada – politični pesmi.

Podoba Konrada von Altstettna v Manessejevem rokopisu (izrez)

Rokopisi

rednjevisokonemška lirika je ohranjena v skoraj 40 rokopisih, od katerih je več kot polovica fragmentov. Poleg samostojnih pesniških rokopisov manjšega ali večjega obsega obstajajo zapisi pesmi v drugih, denimo didaktičnih in epskih besedilih. Ohranjenih je približno 1200 ljubezenskih pesmi (Minnelieder) 110 avtorjev. Med rokopisi naj izpostavimo zlasti tri:

Mali heidelberški rokopis, ki je konec 13. stoletja nastal v Alzaciji in ga hranijo v Univerzitetni knjižnici v Heidelbergu;

Weingartenski ali Stuttgartske pesniški rokopis (včasih tudi *Konstanški rokopis*), ki je nastal konec 13. in v začetku 14. stoletja ter ga hranijo v Würtenberški deželni knjižnici v Stuttgartu. Rokopis vključuje dela 31 pesnikov, od tega jih je 25 poimensko navedenih, 6 je anonimnih; nekateri pesniki so tudi likovno upodobljeni;

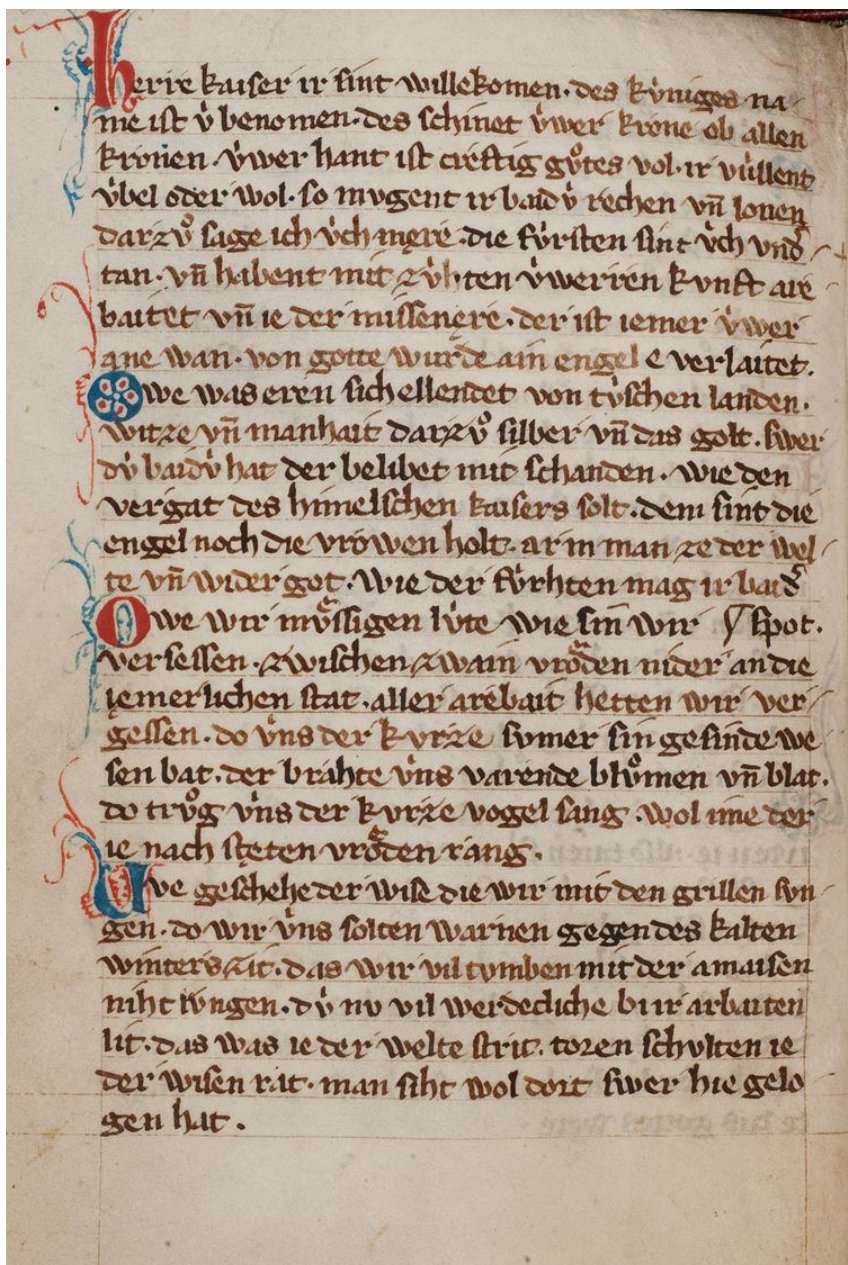
Veliki heidelberški pesniški rokopis (*Codex Manesse, Pariški rokopis*), ki ga v slovenščino zaradi zürškega naročnika Rüdigerja Manesseja prevajamo kot *Manessejev rokopis*. Rokopis je nastal v začetku 14. stoletja in ga hranijo v Univerzitetni knjižnici v Heidelbergu. Vsebuje pesmi 140 avtorjev, večino (137) spremlja bogata celostranska gotska miniatura. Trije avtorji so delovali tudi na slovenskem etničnem ozemlju: gospod Žovneški (von Suonegge), gospod Ostrovrški (von Scharpfenberg) in gospod Gornjegrajski (von Obernburg).

Najpomembnejši in najobsežnejši je *Manessejev rokopis*, ki zajema kar 6000 kitic in 140 avtorjev ter vključuje avtorje od začetkov minezanga do časa, ko je rokopis nastal (1300–1340). Večina avtorjev ima ob sebi čudovito gotsko miniatur, ki predstavlja bodisi motiv iz izbrane pesmi bodisi dejavnost pesnika (največkrat je to lov, lahko je tudi pisanje, viteški turnir, igranje šaha ipd.). Miniature so opremljene z grbom; ta je lahko zgodovinsko izpričan, lahko pa je izmišljen ali nam neznan.

Walther von der Vogelweide, ki je bil ne samo najpomembnejši, temveč tudi najproduktivnejši minezenger in politični lirik, je v rokopisih zastopan z 80 pesmimi (*Lieder*) in 100 političnimi reki (*Sprüche*), večina pesmi je prav v *Manessejevem rokopisu*. Kako zelo je bil prisoten v mislih, besedah in zapisih v času svojega ustvarjanja in v prihodnjih stoletjih vse do danes, najnazorneje pokaže recepcija njegove literarne zapuščine.

Maja 2023 so *Manessejev rokopis* vpisali na Unescov seznam svetovne dediščine.

den vñ in disen eren bin ich gewis d' ich iem̄ wer: schiere komet ein der: much bi de
 me geiten zueht hin vñbe owe war wil d' er sprichet get vñ ir kneht an d' stont
 vñbe vñ frowen des lacher sin muot. **V V A L T H E R J A V O N D E R**
S O D I E B L O M E N V Z D E M E G E T Z E D R I N G E N T L A M E
 si lachent gegen der spil den sonnen in eineine meien an dem moegen vro.
 vñ die cleinen vogelliv wol singent in ir besten wise die si künnen vñ wunne
 mac sich da genozen zñ ez ist wol halb ein himelriche soln wir sprechen war
 sich deme geliche so sage ich war mir dikke baz in minen oogen hat getan vñ
 teir och noch gesehe ich d'. **S** wa ein edeliv sehne frowe reine wol gelet vñ
 wol gebunden dñr korze wile zñ vil loren gat hovelichen hochgemut niht
 eune ein wene vñbe sehende vñb stunden allam d' sime gegen den sternem
 stat. d' meie bringe vñb allin wund war ist demne da so wunnecliches vñb all
 ir vil minneclicher lip wir lazen alle blumen stan vñ kaphen ande wde wip.
N v wol dan welt ir die warheit schowen gen wir zñ des meien hochgezate
 d' ist mir aller siner creite kom. Seht an in vñ seht an wden frowen weders
 da d' ander: vñb strate d' bezer teil d' han ich mir genomen. owe d' much da
 weh hiez d' ich da d' eine dñr d' and hiez obe ich ze rehte danne kyre her
 marz ir muozent nize sin e ich mine frowen da verlire. **A** ller werdeheit
 ein vñgerin ne d' sit ir zware frowe marze er selic man der iwwer leir hat
 der endart sich iwwer muend mine werd zehore schamen noch and straze.
 dñr d' siehe ich frowe iwwern rat d' ir much ebene werben leir. wub ich in
 ver wub ich nuz wub ich hohe ich bin vñeret ich wñ vil nach ze uere tot
 nu bin ich ab zeholze siech vñmarze en lat much ane not. **I** d' ere minne
 heizet diu so swacher d' der muot nach kranker liebe ringet diu minne
 vñ vn lobeliche we. hohe minne reizet vñ machet d' der muot nach ho
 her wurde vñ swinger diu winket mir nu d' ich mit ir ge. much wun
 bert wñ diu marze better. kumpt diu hñelibe ich bin iedoch vñeret nñ
 oogen hant ein wip er sehen siwe minneclich ir rede si mir mac doch schade
 wñ ir gesehehen. **D** ie zwuelere sprechent ez si alles tot. vñ lebe nu nie
 man der iht singe. nu mügen si doch bedenken die gemeine not. wie al
 diu welt mit sorgen ringe. kumpt langes tac man hñret singen vñ ligen
 man kan och wunder ich hñre ein cleine vogellin d' selbe clagen d' ter
 sich vñb vñder ich singe niht ez welle tagen. **I** ch wande daz si were gar
 vor mullwende vñ nu sagen si mir ein and meir d' niht leben diges
 ane wandel si. so ist och min frowe wandelbere ich enkan ab niht er den
 ken war ir mullste. wan ein vil cleine. si schat ir vñende niht vñ vñ
 ir frunden we lat si d' eine siwe vil sich söche ich en vñdes me. **D** ie lo
 sen scheltent gñen wiben minen sanc. vñ tehart d' ich ir vñele gedenke
 si phlyen alle vñ much vñ haben dane vñ si ein zage d' da wñke. si
 gñen wiben ie gespreche baz. wan daz ich si seher die besten wñ den

Walterjeva pesem Otonu IV. v Weingartenskem rokopisu

alle vil gewendet. sus min frum vñ n
wer er ic schulden hat geschendet

Von kolne vnder bischof sint vñ schul
te fro. ir hant dem riche wol gedie
net vñ also. de iuwer lop da enz wische
stiger vñ hweibet ho. si iuwer vöcker
tekeine bösen zagen soye. fürsten mei
ster de si iu als ein vñ nütze daz. getri
wer künig ist pflegere. ir sit hoher
mets kettlers eben trost das danne te
kanzelere. dner künige vñ einlif tv
seur megde kamereere.

Swes leben ich lobe des tot den vil ich
reiner klage. so we im der den vñ
fürste habe erschlage. vñ kolne owe de
in diu erde mac getunge. in kan im nah
siner schulde keine mäter vnde. so im
were als esenfte ein eichin wit vñ bo
sine klage. in vil an och nicht bönen
noch zertiden noch schinde. noch mit
dem tade zer bechen noch och dar vf
binden. ich warte alles ob diu helle in
lebende vñ alle stunden.

Swer an des edeln lant gnuet nre si
dur sine hülfscheyt er si dienst man
oder vñ der mane in vñb min lete so
das ich in spire da bi. min ringer hre
ist milt erkant man seit mit er si stete.
dar so wol gezogt de sint gelobter tu
gende du. ob er die vierden rogede wille
kluche tete. so gienge er ebne vñ de er
sele milt tete. wer vñsmig somig
schat dem sint vñ schat vñ stete.

Ich sach ine vor erevorne den tag. das
vñser lob vñ gemein alle zvingen. sin
vñs dehein lant iender nahe lag. de ger
te löne oder es we derwigen. riche got
wie wir nach ere do rüngen. do rieren
die alten vñ taten die vñge. nñ krib
die rühter sint. diu bispel ist zemerke
ne blint. swas nñ da von gescheye mei
ster das vñt.

Rowe lant ich nicht vñressen. minet
tete ob si gefüge si. möht ichs wider
ich gemessen. so wer ich dien lete ger
ne bi. vñsent de ir schone sint. hant

ir als ich mich vñwene. got bi der wol
getene. vñ dñne an w einer eben lit.

Ich wil ir zerecenne gonne. smechent
swas ir went ob ich nicht tode. de hant
ir mit an gewunne. mit dem iuwer in
neldachen lobe. in weis ob ich schone
vñ. gerne hete ich wibes got. lecent
mich wie ich die behüte. schoner lip d
töt nicht ant sin.

Rowe de wil ich ir lecen. wie ein wib
der welte leben sol. gete litz sult ir
eten. miltelich an sehen vñ grissen wol.
eine solt ir iuwer geb lip. geb für ei
gen vñb den sinen. froue woltem ir
den muren. den gebe ich vñb ein so se
ne vñb.

Beide an schöwen vñan grisse. son
ich mich dar an vñmet han. de vñ
ich vil gerne büssen. ir hant hovelich an
mit getan. röm dñh minne wille me. sit
nicht vñm min tegekeite. in weis nie
man dem ich wille neme den lip es
ime libet we.

Rowe lant mich es also wage. ich bin
dike horn vñ grofser nor. vñ lant
es ich nicht betragen. sturde aber ich so bra
ich saute tot. heere ich wil noch lant
leben. lant ist w der lip vñmer. we be
torte ich solher swere. solt ich milt lip
vñb iuwer geben.

Niemā kan mit gete. kundes zuht
beherren. den man zeron bringe
mag. dem ist ein vñer als ein slag. de
ist ein vñer als ein slag. dem man ze
vñ bringe mag. niemā kan behere
kundes zuht mit geten.

Ricent iuwer zunge. de zunt wol
dien vñge. stos den rigel für die m.
la dehein löse war dar für. la dehein lö
war dar für. stos de rigel für die rir. de
zunt wol dien vñge hōent iuwer zün
gen.

Ricent iuwer öge. offendar vñ dñge
lant si got sine spehe. vñ die böse
vñber sehen. vñ die bösen vñber sehe. lant
si got sine spehe. offendar vñ dñgen.

RECEPCIJA WALTHERJA VON DER VOGELWEIDEJA

splošnem recepcija označuje sprejemanje in prevzemanje tujih misli, ravnanj, vrednot, slogovnih elementov in kulturnih norm. Če govorimo o literarni recepciji, mislimo predvsem na proces sprejemanja določenega literarnega dela in njegovega učinka, ki ga ima na recipienta – bralca. Ker je Waltherjev čas zelo oddaljen, od njega nas loči približno 800 let, vsaj na začetku ne moremo pričakovati izrazite literarne recepcije; navsezadnje na začetku 13. stoletja niti ne moremo govoriti o publiki, ki bi bila vešča branja in pisanja. Okoli leta 1200 je bilo približno 95 % prebivalcev analfabetov – kar sicer ne pomeni, da so bili neuki, temveč da niso znali brati in pisati v latinščini –, približno 85 % pa iliteratov, to pomeni, da niso znali ne brati ne pisati niti v latinščini niti v ljudskem jeziku. Samo majhen del prebivalstva, in sicer kleriki, je znal brati in pisati v latinščini in ljudskem jeziku, čeprav je tudi nekaj laikov znalo brati in pisati v (srednjeveški) nemščini. Bralcev je bilo torej zelo malo, kar pa ne pomeni, da je bilo malo recipientov v širšem pomenu besede, kajti ne smemo zanemariti nezapisane recepcije.

Na začetku lahko pri Waltherjevih sodobnikih in mojstrih pevcih ter vse do odkritja *Manessejevega rokopisa (Codex Manesse)* v obdobju razsvetljenstva glede recepcije upoštevamo sledeče pojave:

- eksplisitno zasledimo Waltherjevo ime (ali del imena),
- implicitna omemba Waltherja,
- pisec opozarja zgolj na delo umetnika, tako da poznavalec zlahka ugotovi, koga ima v mislih,
- lahko ga delno ali v celoti citira,
- lahko se kaže kot polemika med posameznimi pesniki.

Kasneje se recepcija razširi na prve objave Waltherjevih pesmi, pesniških zbirk, biografij, znanstvenih razprav ter zgodovinskih in biografskih romanov.

V srednjem veku, za časa Waltherjevega življenja, je recepcija po pričakovanju majhna in omejena zgolj na nekaj verzov. V tem času je bistvena predvsem *omemba* Waltherja. Poglavitni vzrok, zakaj ni podatkov ne o Waltherju ne o njegovem delu, so manjkajoči zapisi; ne nazadnje so bili stroški osnovnega materiala, papirja in črnila, zelo visoki in niso bili dostopni vsakomur oziroma so bili dostopni zgolj plemstvu in duhovščini. Prav tako je v srednjem veku bolj pravilo kot izjema, da avtor ni v ospredju zanimanja; veliko pomembnejše je umetniško delo, ki ga ustvari – bodisi besedilo bodisi likovna ali glasbena umetnina. Avtor je zgolj posrednik, medij v veliki meri Božjega, a tudi posvetnega sporočila.

Mit o Waltherju so gojili že v srednjem veku. Mit je seveda veliko več kot zgodovina – tako je historični Walther drugačen od mitičnega. Slednji je podoba pesnika, kot se je zasedla v kolektivnem spominu, ter je odraz pesnikove brezčasnosti, občudovanja in slave.

Večina srednjeveških »literarnokritičnih« omemb Waltherja kaže na priznavanje in občudovanje, ki so ga sodobniki občutili do velikega pesnika – začeni z Gotfridom Strasbourškim, ki velja za prvega, ki omenja Waltherja; sledijo še Ulrich von Singenberg, Wolfram von Eschenbach, Thomasin von Zerclaere, Ulrich von Liechtenstein in Hugo von Trimberg. Po Waltherjevi smrti, ko je minezang v zatonu in so na nemško govorečem področju aktivni mojstri pevci, ki Waltherja prištevajo k 12 starim mojstrom, sledi obdobje baroka in razsvetljenstva, kjer imata za Waltherjevo prepoznavnost sprva največ zaslug Melchior Goldast in Martin Opitz, nekoliko kasneje pa Johann Jacob Bodmer in Johann Jacob Breitinger, ki sta na podlagi izposoje *Manessejevega rokopisa* objavila precej Waltherjevih pesmi. Pomemben preobrat se zgodi v času romantike, ko Ludwig Tieck objavi *Minnelieder aus dem Schwäbischen Zeitalter – Ljubezenske pesmi iz švabskih časov*, sledi pa prva znanstvena biografija o Waltherju, ki jo je napisal Ludwig Uhland. V tem času se pojavijo tudi prvi biografski romani, ki opisujejo življenje velikega pesnika, Waltherjeva recepcija v 19. stoletju doživi pravi razmah; literarne zgodovinarje zanimajo njegov izvor, poreklo in delo, v 20. stoletju pa se recepcija prek nacionalizma in nacionalsocializma kontinuirano nadaljuje vse do sodobnosti, ko je Walther vedno znova magnet, ki privlači razpravljavce in literarne zgodovinarje ne samo v nemško govorečem prostoru, ampak po vsem svetu.

Gotfrid Strasbourški

Podoba pesnika Gotfrida Strasbourškega
v Manessejevem rokopisu

Waltherja med prvimi omeni, še več, poveljuje in okrona za lavreata Gotfrid Strasbourški, ki je prav tako kot Walther eden najbolj znanih srednjeveških pesnikov nemško govorečega področja. O njem imamo, podobno kot o Waltherju in večini srednjeveških pesnikov, nične ali zelo pičle biografske podatke. Gotfridovo življenjsko delo je obsežen roman v verzih *Tristan*, ki ga je med letoma 1205 in 1215 spisal v alemanščini; zgodba o nesrečni ljubezni med Tristanom in Izoldo, ki naj bi po prvotni zamisli obsegala 30.000 verzov, se spričo Gotfridove smrti konča z verzom 19.548, nadaljujeta in dopolnita jo Ulrich von Türheim in Heinrich von Freiberg. Prav v romanu *Tristan* lahko kar v dvesto verzih zasledimo Gotfridovo razpravljanje o literar-

nem in umetniškem delu sodobnikov, kjer označi *diu von der Vogelweide* za legitimnega naslednika Reinmarja Starega, ki je dotlej veljal za najboljšega lavreata, t. i. *nahtegalen* – *slavca*. Gotfrid zaneseno zapiše, kako Waltherjeva pesem glasno odmeva po resavi, kakšen čudež povzroči, kako umetelno in večglasno poje Walther ter kako njegov spev variira.

Thomasîn von Zerclaere

Stran iz Thomasînovega dela *Der welhische Gast*, sredina 13. stoletja

Precej manj navdušujoče o Waltherju piše Thomasîn von Zerclaere (okoli 1186, Furlanija, verjetno 1238, Oglej), papežu naklonjen Furlan, ki Waltherja omenja v svojem delu *Der welhische gast* (1215). *Der welhische Gast* je pesnitev, ki obsega 14.750 verzov, jezik je bavarsko-avstrijska srednjeveška nemščina z nekaterimi primesmi »zimbisch« (tj. jezikovni otok v severni Italiji). Ciljna publika omenjenega dela so bili mladi plemiči, ki naj bi jim knjiga pomagala pri oblikovanju pravilne samopodobe, hkrati pa bi jih vzgajala v viteških krepostih. V osmi knjigi Thomasîn von Zerclaere kritizira Waltherja oziroma njegove napade na obstoječi red in predvsem na papeža. Kritika se dotakne Waltherja tako na cerkvenopolitični kot na etični ravni.

Thomasîn skuša pokazati, da je tudi papež zgolj človek in je zato lahko zmotljiv. Izrazi negativno mnenje o Waltherjevih pesmih, saj je v njih odkrito pokazal svoje politično stališče – v njihovih sporih s papežem je bil ves čas na strani nemških vladarjev. Papež si je hotel prisvojiti tudi posvetno oblast. Walther naj bi s svojimi pesmimi vplival na ljudi, tako da niso upoštevali Božjih in papeških zapovedi. Thomasînova kritika Waltherja je razumljiva, ker je bil kot duhovnik podaljšana roka papeške oblasti, ki jo je Walther v svojih pesmih nenehno kritiziral. Thomasîn meni, da papeža ne gre kritizirati, kajti postavljen je od Boga. Kdor bi imel *übermuot* »predolg jezik«, bi namreč delal v škodo krščanstvu.

Wolfram von Eschenbach

Podoba pesnika Wolframa von Eschenbacha v Manessejevem rokopisu

Wolfram von Eschenbach (okoli 1170–okoli 1220) je Waltherja zelo verjetno srečal na dvoru deželnega grofa Hermana Turingijskega v Wartburgu, kjer se je Walther zagotovo mudil med letoma 1208 in 1215, verjetno pa tudi že prej, čeprav še ni spadal v *ingesinde* – *spremstvo* – turingijskega deželnega grofa, kot sporoča v eni izmed svojih pesmi, rekoč »*ich bin des milten lantgrâven ingesinde – sem del spremstva milostnega deželnega grofa*«.

Wolfram Waltherja omenja v svojem poglavitem delu *Parsifal*, ko kritizira Hermanna I., deželnega grofa Turingije, in pesnika v besedilu imenuje *her Walther*. Prav tako ga poimensko navaja v svojem delu *Willehalm*. Wolfram kaže veliko spoštovanja do Waltherjevega pesniškega dela.

Ulrich von Liechtenstein

Leta 1255 Ulrich von Liechtenstein Waltherja citira v svojem romanu *Frauentendendienst*, kjer Ulrich *knehtu* – *hlapcu* – pusti, da zapoje prvo kitico Waltherjeve *Preislied*: *Ir sult sprechen willekomen*. Ker je Ulrich von Liechtenstein citiral Waltherjevo pesem, ne da bi ga posebej omenil, lahko sklepamo, da je bilo besedilo razširjeno in prepoznavno.

Podoba pesnika Ulricha von Liechtensteina v Manessejevem rokopisu

Ulrich von Singenberg

Podoba pesnika Ulricha von Singenberga v
Manessejevem rokopisu

Ulrich von Singenberg (verjetno 1209–1228), srednjeveški pesnik, čigar rodni grad je stal na obrežju reke Sitter v kantonu Thurgau in ki je deloval predvsem v St. Gallenu, Waltherja omenja v svojem nekrologu, kjer Waltherja vrednoti v etično-filozofskem smislu, ko v verzu *nû waz frumet, swaz er ê der welte erkande?* pravi, kaj (Waltherju) koristi, da je prej učil svet, kako živeti – povzdiguje in poudarja torej Waltherjevo človeško plat in zasluge, hkrati pa z njimi povezuje Waltherjeve umetniške kvalitete, saj ga imenuje *sanges meister – moister petja*.

Recepcija Ulricha von Singenberga je dokumentirana tudi na veliko bolj implicitni ravni in zgolj opozarja na umetnikovo delo; Ulrich von Singenberg namreč v eni svojih pesmi posnema Waltherjevo igro samoglasnikov v izglasju.

Reinmar von Brennenberg

Podoba pesnika Reinmarja von Brennenberga v *Manessejevem* rokopisu

Nekrolog Ulricha von Singenberga pa ni edini, v katerem se eksplicitno pojavi Waltherjevo ime. Zasedimo ga še v kolektivnem nekrologu Reinmarja von Brennenberga, ki objokuje več minezengerjev, med njimi tudi Waltherja – *mînen meister von der Vogelweide* –, *mojega mojstra von der Vogelweideja*. Waltherjeva omemba v nekrologu Reinmarja von Brennenberga je pomembna, saj ga ta postavi ob bok Reinmarju von Hagenauju (Reinmarju Staremu), takratnemu »pesniškemu prvaku«¹ babenberškega dvora na Dunaju.

Hugo von Trimberg

Waltherja omenjajo tudi kasnejši epiki, med njimi Hugo von Trimberg, bamberski rektor, v svoji didaktični pesmi *Der Renner* (okoli 1300): *swer des vergêze, der têtê mir leide* – *kdorkoli bi ga pozabil, bi se mi smilil*.

Podoba Huga von Trimberga v *Leidenskem* rokopisu

Mojstri pevci

redi 13. stoletja je začel minezang izgubljati na pomenu, na začetku 14. stoletja je bilo le še malo pevcev pesnikov, ki bi se lahko primerjali z najboljšo minezengersko generacijo, kamor prištevamo Waltherja von der Vogelweideja. Pojavijo se posnemovalci, ki sicer izhajajo iz minezanga in ga cenijo, vendar je njihovo pesniško ustvarjanje podrejeno strogim pravilom; o prejšnji ljubezenski in junaški poeziji, ki je prevevala minezengerje, ni sledu. S prihodom novih ustvarjalcev, mojstrov pevcev (Meistersänger, Meistersinger), pa Waltherjeva popularnost ni nič manjša, pravzaprav se izkaže, kako pomembna je bila njegova vsestranska ustvarjalnost, sposobnost zlaganja verzov, tj. tehnike verza, spremljevalne melodije in predstavitve obojega pred publiko. V ospredje vedno bolj stopa *Spruchdichtung* – Waltherjevi politični verzi. Waltherjevo delo mojstre pevce tako navduši, da ga uvrstijo med t. i. Dvanajst starih mojstrov. V skupino izbranih pesnikov so poleg Waltherja spadali še Wolfram von Eschenbach, Reinmar von Hagenau, Frauenlob (tj. Heinrich von Meißen), Konrad von Würzburg, Der Manner, Hartmann von Aue, Heinrich von Mügeln, Reinmar von Zweter, Bruder Wernher, Friedrich von Suonenburg in Meister Boppe (Pohl).

Mojstri pevci so prevzemali predvsem melodije minezengerjev, h katerim so pisali lastna besedila. Tako meisterzang kmalu izrine minezang, prav tako postanejo dnevno-politični, aktualni *Sprüche* nezanimivi, recipienta zanimajo zlasti moralno-poučna besedila. Konec srednjega veka minezang skoraj popolnoma zamre, v traktatu historiografa Cyriacusa Spangenbergga *Von der Musica und den Meistersängern – O glasbi in mojstrih pevcih* – iz leta 1598 je Walther omenjen zgolj v enem stavku: »*Herr Wallther von der Vogelweide: Ist auch der Senger einer Ahn Landgrauen Herrmanns Hoff, Zu Warttberg vber Isenach gewesen [...], sonst habe ich nichts mehr in Schrifften von Ihme funden* – vitez Walther von der Vogelweide: je tudi pesnik na dvoru prednika deželnega grofa Hermanna, bil je v Wartburgu nad Eisenachom [...], v dokumentih nisem našel o njem nič drugega (v: Brunner et al. 2009: 232).

V kitici *Kolmarskega rokopisa* iz 15. stoletja, kjer so navodila za pesnike, se kot referenca za dobro pisanje pojavi Waltherjevo ime:

*Ir wîsen meerker, nement war,
 waz ein senger kûnnen muoz der singen wil die rehten liet.
 Dæne guot, besunder sûeze sprûche er kûnnen sol,
 sîn sanc sol sîn ar hovelich besinnet wol,
 [...].
 ir singer, lûtert iuwers sanc, als man von silber tuot daz blî.
 nû merkent wie hêr Walther sanges kerne von der schale schiet
 (Bein 1997: 256).*

Če povzamemo besedilo: treba je biti pozoren na to, kaj mora znati pesnik, ki hoče peti dobre pesmi. Obvladati mora dobre melodije, zlasti prijetne (iz)reke, njegovo petje pa mora biti premišljeno in v dvornem slogu. Avtor zapisa pevce poziva, naj bo njihova pesem čista, tako kot ločimo svinec od srebra. Prav tako naj bodo pozorni na to, kako je Walther znal pri pesmih ločiti jedro od lupine.

Waltherjeva prezenca se je nadaljevala tudi v obdobju razsvetljenstva in baroka. *Manessejev rokopis* (*Codex Manesse*) je leta 1607 prišel v roke Švicarja Melhiorja Goldasta (1576–1635), ki se je kot eden prvih literarnih zgodovinarjev podrobneje ukvarjal z zbirko rokopisov. Za novodobne literarne zgodovinarje je bil rokopis temeljno delo za ponovno odkritje Waltherja.

Melchior Goldast

Eden prvih literarnih zgodovinarjev, ki se je podrobneje ukvarjal z *Manessejevim rokopisom*, je bil Melchior Goldast (1578–1635). Goldasta so vodili predvsem nacionalni, politični, pedagoški ter zlasti cerkvenopolitični (protestantski) in manj literarnozgodovinski nagibi. Že leta 1601 je objavil prve Waltherjeve kitice iz omenjenega rokopisa. Ne gre zgolj za citiranje Waltherjevih verzov, temveč jih skuša argumentativno uporabiti za promocijo močne države in proti vplivni Cerkvi, pri čemer poljubno manipulira z Waltherjevimi besedili ter jih izven konteksta umešča v aktualni domoljubni duh razsvetljenskega časa. Goldast je Waltherja zaradi lastnih (protestantskih) interesov uporabil kot primer, ki naj bi dokazoval, da je papež že v preteklosti kršil Božji red. V svoji publikaciji *Praeneticus veteres I* iz leta 1604 Goldast Waltherja označi kot *optimus vitiorum censor ac morum castigatior acerrimus* – *najboljši kritik pregreh in najostrejši kritik morale*. Waltherja postavi na prvo mesto ter mu pripiše ostre politične pesmi zoper simonijo, grabežljivost in oblastišelnost papeškega Rima. Nekaj let kasneje svojo izjavo še potencira ter zapiše, da je bil Walther duhovni prijatelj in zaupni svetovalec cesarja Filipa.

Martin Opitz

Na Goldasta se kasneje opre Martin Opitz (1597–1639) v svoji antologiji *Buch von der Deutschen Poeterey* – *Knjiga o nemški poeziji* – iz leta 1624. Mnogi literarni zgodovinarji menijo, da je to temeljni dokument moderne nemške književnosti. V njem se Opitz prvenstveno obrača zoper izključno rabo latinskega jezika med plemstvom in v cerkvah ter zahteva pogostejšo rabo nemščine. Ta ima namreč v nemški kulturi že tradicijo in se lahko ponaša z ravno toliko darovitosti kot katerakoli druga pod soncem. Opitz med drugim omenja nekatere pesnike plemiškega porekla, ki so ustvarjali v nemškem

jeziku; poleg Reinmarja von Zweterja, Marnerja in drugih še posebej izpostavi Waltherja kot pesnika in tajnega svetovalca cesarja Filipa. Zgolj Waltherjeva omemba pri Opitzu je sicer nadaljevala kontinuiteto njegove recepcije, ni pa povzročila resnejše obravnave njegovega dela. Morda ima pri tem pomembno vlogo zgodovinsko ozadje ter je treba vzrok za pomanjkanje interesa za literaturo in rokopise iskati v tridesetletni vojni (1618–1648). Medtem ko je v nemških deželah divjala tridesetletna vojna, so *Manessejev rokopis* prenesli v Pariz, tako da na nemškem ozemlju posledično ni bilo poglobljenega predmeta raziskave, torej materiala, ki bi omogočal natančnejši in poglobljen študij ter obravnavo mnogih srednjeveških besedil in s tem njihovih ustvarjalcev – med njimi tudi Waltherja.

Christian Hoffmann von Hoffmannswaldau

Pomemben preobrat se zgodi šele po petdesetletnem zatišju, ko Christian Hoffmann von Hoffmannswaldau (1616–1679) kot prvi prevede eno kitico Waltherja von der Vogelweideja v novovisoko nemščino. Leta 1679 namreč posthumno izidejo *Deutsche Übersetzungen und Gedichte – Nemške prepesnitve in pesmi*. Von Hoffmannswaldau zbere vse do takrat znane informacije o Waltherju in ga – podobno kot Opitz – uporabi kot dokaz, da je nemščina prav tako berljiva kot latinščina. Seveda Walther ni edini pesnik, o katerem piše; Ch. H. von Hoffmannswaldau kronološko niza pomembne literate iz takratne svetovne literarne zapuščine: od Grkov,

Arabcev in Hebrejcev do provansalskih in nemških pesnikov (Ottfried von Weissenburg, Konrad von Würzburg, Hermann von Sachsenhausen, Wolfram von Eschenbach itd.). Nemške pesnike najprej v nekaj stavkih predstavi, nato pa njihovo predstavitev podkrepi s primeri njihovega dela. Ob Waltherju za piše njegovo pesem *Wer zieret nû den êren sal? – Dvorano častno – kdo danes jo krasi?* (gl. str. 108).

Johann Jakob Bodmer in Johann Jakob Breitinger

Naslednja pomembna mejnika sta leto 1748, ko izide delo *Proben der alten schwäbischen Poesie des Dreyzehnten Jahrhunderts* – Poskusi stare švabske poezije 13. stoletja –, in leto 1758, ko izide *Sammlung von Minnesingern aus dem schwäbischen Zeitpuncte* – Zbirka minezengerjev iz švabskih časov. Objavi srednjeveških lirikov je botrovala izposoja Manessejevega rokopisa, ki sta si ga iz Pariza izposodila Johann Jakob Bodmer in Johann Jakob Breitinger, da bi podrobneje preučila Waltherja. V obsežnem predgovoru (56 strani) najprej predstavita rokopis, nato pa še *Nachricht von den persönlichen Umständen der alten schwäbischen Poeten* – poročilo o osebnih okoliščinah švabskih pesnikov, v katerem na kratko podata njihove biografske podatke. Waltherju pripadajo skoraj tri strani, kar je veliko več v primerjavi z drugimi predstavljenimi pesniki. Bodmer in Breitinger sta Waltherjeva besedila obdelala času primerno, to pomeni, da sta Waltherjev jezik prilagodila sodobnosti. Njuno delo je dokaj obsežno – navsezadnje sta objavila in obdelala 112 Waltherjevih kitic ter tako bralcu omogočila, da dobi še vedno ne celovite, toda dokaj obsežne informacije o Waltherju. Waltherja predstavi kot svetovnega popotnika in učenega moža: »*Man erkennt in seiner Poesie einen Mann, der die Welt gesehen, und mit Grossen gelebt hat* – V njegovi poeziji

prepoznamo človeka, ki je videl svet in živel v družbi pomembnih ljudi«. Malo ali skoraj nič ne izvemo o političnem vplivu, ki ga je imel Walther na pomembne veljake: »*Er lobete, er tadelte, er lehrete moralisch – [Walther] je hvalil, grajal in učil moralo.*« Pohvalno se izrazita o njegovih pesniških veščinah: »*Er hatte den Ruhm, dass er alle Schreibarten in seiner Gewalt hätte – [Walther] je slovel po tem, da je obvladal vse umetnosti pisanja.*« Kljub ogromnemu delu, ki sta ga opravila Bodmer in Breitinger, Walther še vedno ni postal predmet znanstvenih raziskav. Morda je treba vzrok za to iskati v nezanimanju mnogih uglednih in pomembnih literatov in mislecev, ki se jim ukvarjanje s srednjeveško književnostjo ni zdelo smiselno. Mednje sta sodila tudi Goethe in Schiller. Kljub vsemu pa pionirskega dela Bodmerja in Breitingerja ne smemo prezreti, ampak mu moramo pripisati pomen, ki si ga zasluži. Z izposojjo *Manessejevega rokopisa* sta opozorila na številne srednjeveške avtorje in skušala podati njihove biografske podatke, obenem pa sta z objavo njihovih del v sodobnem jeziku predstavila precejšen del srednjeveške literarne ustvarjalnosti na nemških tleh in ga približala tedanji literarni publiki.

V obdobju romantike se recepcija Waltherja radikalno spremeni. Duhovna mešanica narodnega prebujanja, krščanske kulture in splošnega zanimanja za (nemško) zgodovino povzroči pravo renesanso srednjeveške književnosti. Za raziskave in študije v zvezi z Waltherjem je pomembno delo Ludwiga Tiecka, ki se je poglobljeno ukvarjal z *Manessejevim rokopisom* in leta 1803 izdal *Minnelieder aus dem Schwäbischen Zeitalter – Ljubezenske pesmi iz švabskih časov*.

Ludwig Tieck

Tieck objavi *Minnelieder aus dem Schwäbischen Zeitalter – Ljubezenske pesmi iz švabskih časov*.

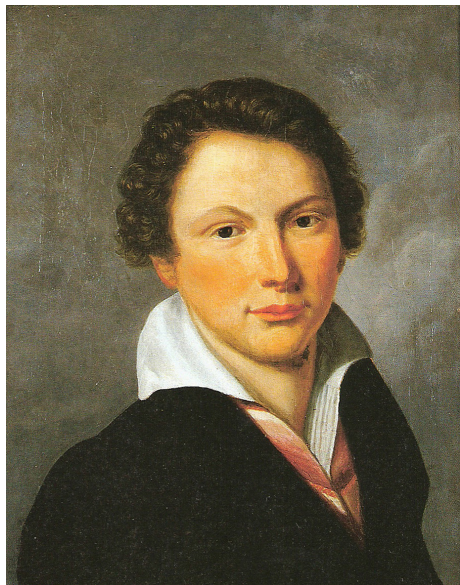
Izbere 15 Waltherjevih pesmi, pri čemer posebej izpostavi njegovo viteško in ljubezensko poezijo ter poezijo, ki opeva naravo. Ob tem popolnoma izpusti Waltherjevo politično liriko (*Sprüche*). Razlog, da se je Tieck odločil za tak izbor Waltherjevih pesmi, verjetno izhaja že iz samega naslova zbirke, ki napoveduje *Minnelieder*, tj. ljubezenske pesmi. Walther je tako bralcem predstavljen kot ljubezenski pesnik srednjega veka. Morda pa je Tieck politične pesmi oziroma zgodovinske elemente, ki se zrcalijo

v Waltherjevih političnih pesmih, zanemaril zato, da bi prikazal splošni značaj književnosti, ki ni odvisna od časa in ni politično angažirana.

Šele v prvih desetletjih 19. stoletja postane Walther predmet znanstvene obravnave, kar je verjetno posledica družbeno-političnega dogajanja.

Za recepcijo Waltherja v 19. stoletju se imamo v veliki meri zahvaliti Ludwigu Uhlandu, Karlu Lachmannu, Karlu Simrocku in Augustu Heinrichu Hoffmannu von Fallerslebu.

Ludwig Uhland

Ludwig Uhland je leta 1822 objavil prvo obsežnejšo (155 strani) biografijo Waltherja von der Vogelweideja: *Walther von der Vogelweide, ein altdeutscher Dichter – Walther von der Vogelweide, staronemški pesnik*. O Waltherju se izraža zelo pohvalno, še posebej pa poudari duh takratnega časa in Waltherjevo zanimanje za sedanjost.

Uhland je v biografiji z veliko skrbnostjo, obsežnim poznavanjem, na podlagi kritične presoje Waltherjevih besedil in s pomočjo zgodovinskih virov izpostavil elemente, ki zaznamujejo Waltherjevo umetniško ustvarjanje – nežnost in plahost v intimnem čutenju in obnašanju, domovino in ljubezen do nje ter narodno zavednost. Slednje ne vrednoti negativno, temveč jo obravnava kot nasprotje političnemu stanju v Nemčiji, ki je bila razcepljena na državnice. Uhland svoje mnenje podkrepi na primeru pesmi *Preislied*, v kateri Walther z zanosom poje o ljubezni do domovine.

Es hat uns daraus eine seiner schönsten Eigenschaften angesprochen, die Vaterlandsiebe. Dieses edle Gefühl ist die Seele eines bedeutenden Theils seiner Dichtungen. Ueberall erregt es ihn zu der lebhaftesten Theilnahme an den öffentlichen Angelegenheiten. Ihm gebührt unter den altdeutschen Sängern vorzugsweise der Name des vaterländischen. Keiner hat, wie er, die Eigenthümlichkeit seines Volkes erkannt und empfunden. Wie bitter wir ihn vorhin klagen und tadeln hörten, mit stolzer Begeisterung singt er anderswo den Preis des deutschen Landes, vor allen andern, deren er viele durchwandert (Uhland 1822: 31–32).

V njej nam je govoril o eni izmed najlepših lastnosti, ljubezni do domovine. To plemenito čustvo je pomemben del njegove poezije. Vsepovsod ga spodbuja, da sodeluje pri najživahnejših javnih zadevah. Njemu med vsemi staronemškimi pevci prednostno pripada ime domoljuba. Nihče ni spoznal in občutil posebnosti

svojega naroda, kot je to storil Walther. Kako smo ga slišali bridko tožiti in grajati, nato pa s ponosnim navdušenjem peti hvalnico nemški deželi, ki je nad vsemi drugimi, ki jih je prepotoval! (prev. Gaber).

Uhlandovo delo je bilo merodajno za vse nadaljnje študije o Waltherju in še danes velja za prvo delo, ki ustreza znanstvenim kriterijem. Uhland je kot vir svojih študij uporabil *Manessejev rokopis*, *Weingartenski rokopis*, ki je verjetno starejši od *Manessejevega* in v katerem je 112 Waltherjevih kitic, *Pfalški rokopis* št. 357, ki je bil iz Vatikana vrnjen v Heidelberg in ki vsebuje 151 Waltherjevih kitic, ter *Pfalški rokopis* št. 350, v katerem je Walther zastopan z 18 kiticami.

V nasprotju z Uhlandom, ki je Waltherja uvrstil za Reinmarjem von Hagenauejem in Heinrichom von Morungenom, pa nastopi nemški filolog Friedrich Heinrich von der Hagen, ki Waltherju priznava absolutno mojstrstvo in ga poleg tega deklarira za možnega avtorja *Pesmi o Nibelungih*. Von der Hagen sledi Georg Gottfried Gervinus, ki Waltherja označi za največjega pesnika med minezengerji. A najbolj pohvalno se o Waltherju izreče Gustav Könnecke, ki v spremnem besedilu k Slikovnemu atlasu o zgodovini nemške nacionalne književnosti zapiše, da je Walther največji lirik pred Goethejem – *der größte Lyriker vor Goethe*.

V začetku 19. stoletja so v zvezi z Waltherjem poudarjali zlasti njegovo politično noto – ki za razliko od ljubezenskih pesmi ni bila ves čas v ospredju. Waltherjevo opevanje nemških razmer in nemških žena je dobilo pridih narodnozavednega čustva. Besede, kot so *Vaterland* – očetnjava, *Heimat* – domovina, *Reich* – rajh, *Nation* – nacija, *Germanentum* – germanstvo in *Deutschum* – nemštvo, postanejo del nemške jezikovne dediščine prve polovice 19. stoletja. Ponovno jih obudi Hitlerjev nacionalsocialistični Tretji rajh.

Karl Lachmann

Zares pomemben znanstveni prispevek pripisujemo Karlu Lachmannu, profesorju na berlinski univerzi, ki je leta 1827 izdal zbrana dela Waltherja von der Vogelweideja.

Delo še danes velja za temeljni kamen filologije o Waltherju. Pri tem mislimo na filologijo v širšem pomenu, torej tako, ki ni vezana zgolj na preučevanje jezika (jezikoslovje), temveč tudi književnosti. Lachmann se ne ukvarja toliko z Waltherjem v biografskem smislu; zanemari predstavitev njegove življenjske poti, ki temelji na domnevah in je ni mogoče dokazati; veliko bolj pomembno je, da

skrbno strukturira Waltherjevo delo, ki ga razdeli na štiri dele: politično-etični del, sledita dva dela, posvečena Waltherjevi ljubezenski poeziji – *Minnelieder* –, in na koncu še del, v katerega je uvrstil pesmi, ki so »nejasne« oziroma »neopredeljive«. Obenem je označil oziroma oštevilčil vse Waltherjeve kitice. Lachmannova številčna klasifikacija je še danes razširjena pri znanstvenem preučevanju Waltherjevih pesmi. Toda čeprav je Lachmann opravil obsežno znanstveno delo in zelo pripomogel k znanstvenemu obravnavanju Waltherjevih del, je njegovo delo pomembno vplivalo le na ozek krog ljudi – tistih, ki so se z Waltherjem ukvarjali izključno v znanstvenem smislu. O recepciji in splošnem zanimanju za Waltherja (in ves srednji vek) med navadnimi bralci ne moremo govoriti, kajti knjige, ki so na kakršen koli način obravnavale srednji vek, so težko šle v prodajo.

Karl Simrock

Za občutno spremembo na področju razširjenosti Waltherjevih pesmi in njihove dostopnosti širši bralni javnosti je poskrbel Karl Simrock, profesor iz Bonna, ki je vneto in uspešno prevajal srednjevisokonemška besedila v sodobno nemščino. Leta 1833 je prvič (nato pa še nekajkrat) izdal Waltherjeve pesmi v novovisoki nemščini ter jih tako približal tudi tistim, ki niso spadali v ozek krog strokovnjakov.

Simrockovo delo je zelo obsežno; skupaj z uvodnimi besedami, kjer skuša na kratko osvetliti Waltherjevo življenjsko pot, obsega več kot 250 strani. Simrock je delo razdelil v sklope: I.

Sprüche, II. Leich, III. Lieder – I. Politična lirika, II. Leich, III. Pesmi. Besedila vsakega sklopa je še dodatno razdelil po temah. Posamezne pesmi je opremil z naslovi, ki so se ohranili do danes. Poudaril je pomembnost Waltherja in ga postavil ob bok Nibelungom, kajti ne glede na to, kako visoko cenimo nemško literaturo srednjega veka, so bili in vedno bodo njeni vrhunci Nibelungi in Walther von der Vogelweide. In nič ni primernejše za oživitev mrtvega domoljubnega čustva kot ravno Nibelungi in Walther, ki obljublajo, da bodo postali trdnjava naroda, če jim uspe ponovno pridobiti mesto, s katerega nikoli ne bi smeli biti izrinjeni.

Simrock Waltherju pripisuje pomembno vlogo pri oblikovanju nemške lirike: Walther namreč ni pel konvencionalno, kot je predpisovala minezengerska moda, ampak po lastnih občutjih. Minezang, ki je izhajal iz Francije, je Walther z *gemäßen Liebe* – *zmerno ljubeznijo* – postavil na nemška tla. Če se v Waltherjevih mladostnih ljubezenskih pesmih pojavlja ljubka svežina in če je mogoče zaslediti vpliv ljudske pesmi, se v najproduktivnejšem obdobju njegovega pesništva kaže zrela lirika, obogatena s humorjem, v zrelih letih pa dialektična ostrina. Ob vsem ljubezenskem pesništvu pa ne gre zanemariti Waltherjeve ljubezni do domovine in njegovega angažiranja v

papeško-cesarskem sporu. Simrock meni, da je Walther presegel vse svoje sodobnike ter je kot najbolj vsestranski in najbogatejši pesnik svoje dobe ta čas pustil daleč za seboj, zato da bi postal pesnik za vse čase, ki ga še danes beremo z občudovanjem, celo z veseljem, in ki bo navdihnil tudi prihodnje generacije. Waltherjeve pesmi kronološko razporedi v skladu z zgodovinskimi dogodki; enako stori tudi z ljubezensko liriko. Waltherjeve pesmi obravnava tudi literarno-teoretično, raziskuje njihovo metriko in ritem – tudi na tem področju mu priznava pravo mojstrstvo. Skratka, Walther je pesnik v najboljšem pomenu besede, njegove pesmi in izreke navdihuje najčistejše lirično razpoloženje in vsakdo, ki ga je popolnoma občutil, mora biti presenečen, da je takšen pesnik še vedno tako malo prepoznan in razširjen, da njegove besede niso na ustnicah vsakega Nemca in da so nam njegove pesmi na voljo le v nekaj izdajah. Waltherja izpostavi kot tistega, ki ni posnemal drugih, kot je običajno za Nemce. Kasnejše interpretacije pa so iz Waltherja ustvarile drugačen mit. Tako so v njem mnogi videli znanilca stare veličine in moči nemške biti, pesnika velikega nemškega rajha in propagandista, tj. načrtnega razglaševalca in razširjevalca nemških političnih idej zoper papeža in Rimskokatoliško cerkev. Njihovo znanstveno mnenje je vplivalo tudi na »popularno« recepcijo Waltherja, čigar narodna zavednost je (prekomerno) stopila v ospredje zlasti kasneje, v času nemškega nacionalsocializma.

August Heinrich Hoffmann von Fallersleben

Pesnik, kot ga je leta 1819 naslikal Carl Georg Schumacher

Waltherjeva političnost stoji tudi v ospredju dela Augusta Heinricha Hoffmanna von Fallerslebna, in sicer v zbirki pesmi *Politische Gedichte aus der Vorzeit – Politične pesmi iz pradavnine*, ki jih je von Fallersleben objavil leta 1843. A. H. Hoffmann von Fallersleben je v uvodu k političnim pesmim izrazilo poudaril Waltherjevo veličino ter pojasnil, zakaj je Walther zanj najpomembnejši lirik 13. stoletja.

Walther ist der bedeutendste lyrische Dichter des 13. Jahrhunderts: an Tiefe des Gemüts, Gedankenfülle und Vielseitigkeit übertrifft er alle übrigen. Diese singen meist nur von der Liebe und Frühling, und vergessen darüber ihre Zeit, ihr Volk und die ganze Welt. Walther singt auch von Liebe und Frühling, und wol noch schöner, wenigstens eben so schön wie sie, aber sein Herz gehört nicht allein ihm und der Geliebten, sondern dem Vaterlande, der ganzen Menschheit mit allen ihren Leiden und Freuden, ihren Tugenden und Lastern, ihrem Hoffen und Streben (von Fallersleben 1843: 1).

Walther je najpomembnejši lirski pesnik 13. stoletja: po globini duha, bogastvu misli in vsestranskosti prekaša vse druge. Drugi običajno pojejo le o ljubezni in pomladi ter pozabljajo na svoj čas, svoje ljudstvo in ves svet. Tudi Walther poje o ljubezni in pomladi, in to še lepše, vsaj tako lepo kot oni, vendar njegovo srce ne pripada samo njemu in njegovi ljubici, temveč domovini, vsemu človeštvu z vsem njegovim trpljenjem in vsemi radostmi, vrlinami in razvadami, upi in težnjami (prev. Gaber).

Nadaljuje v enakem tonu in v Waltherju vidi močno osebnost, ki je že takrat znala prepoznati aktualne politične razmere:

In den Tagen seiner Jugend freute er sich der deutschen Zucht und Sitte, der deutschen Fröhlichkeit [...] später als die Zwietracht und Verwirrung des Reiches anhub, da war er betrübt über das Schwinden deutscher Größe und Herrlichkeit, schalt die Unsitte der Zeit, eiferte heftig gegen die Uebergriffe der geistlichen Gewalt und warnte vor den Umtrieben und der Gleisnerei der Pfaffen (von Fallersleben 1843: 1–2).

V dneh svoje mladosti se je veselil nemške discipline in običajev, nemške vedrine [...] ko sta se pozneje v rajhu pojavila nesloga in zmeda, je bil žalosten zaradi vse manjše veličine in slave Nemčije, grajal je slabe navade tistega časa, silovito in goreče je nasprotoval posegom cerkvene oblasti ter svaril pred mahinacijami in zvijačami duhovnikov (prev. Gaber).

Hoffman von Fallersleben za razliko od predhodnikov navaja tudi odklonilna stališča do minezanga in s tem v zvezi do Waltherja. Citira besede Friderika II., pruskega kralja, ki se zelo omalovažujoče izrazi do ljubezenskih lirikov 12., 13. in 14. stoletja:

Meiner Ansicht nach sind solche nicht einen Schutz Pulver werth, und verdrängen nicht, aus dem Staube der Vergessenheit gezogen zu werden. In meiner Büchersammlung würde Ich solches elendes Zeug nicht dulden, sondern heraus-schmeißen (von Fallersleben 1843: 3).

Po mojem mnenju takšni [pesniki] niso vredni počenega groša in si ne zaslužijo, da bi jih izvlekli iz prahu pozabe. V svoji knjižni zbirki ne bi toleriral takšnih bednih stvari, ampak bi jih zabrisal ven (prev. Gaber).

Kot piše von Fallersleben, naj bi do minezengerjev presenetljivo negativno stališče izrazil tudi Friedrich Schiller:

Wenn die Sperlinge auf dem Dache auf den Einfall kommen sollten, zu schreiben oder einen Almanach für Liebe und Freundschaft herauszugeben, so läßt sich Zehn gegen Eins wetten, er würde ungefähr so beschaffen sein. Welch eine Armuth an Ideen, die diesen Minneliedern zu Grunde liegt! Ein Garten, ein Baum, eine Hecke, ein Wald, und ein Liebchen; ganz Recht! das sind ungefähr die Gegenstände alle, die in dem Kopfe eines Sperlings Platz haben! Und die Blumen, die duften, und die Früchte, die reifen, und ein Zweig, worauf ein Vogel im Sonnenschein sitzt und singt, und der Frühling, der kommt, und der Winter, der geht, und nichts was da bleibt – als die Langeweile (von Fallersleben 1843: 2).

Če bi vrabci na strehi imeli idejo, da bi napisali ali objavili almanah o ljubezni in prijateljstvu, lahko stavimo deset proti ena, da bi nastalo nekaj takega. Kakšna revščina idej je osnova teh ljubezenskih pesmi! Vrt, drevo, živa meja, gozd in ljubica; prav zares, to so približno vsi predmeti, ki imajo prostor v glavi vrabca! In rože, ki dišijo, in sadje, ki zori, in veja, na kateri sedi ptica in poje na soncu, in pomlad, ki prihaja, in zima, ki odhaja, in nič, kar ostaja – razen dolgčasa (prev. Gaber).

Von Fallersleben svoje besedilo zaključí z izrazito pohvalnimi besedami in je prepričan, da Walther ne more utoniti v pozabo, ampak bo večno svetil kot Zvezda Danica na nemškem pesniškem nebu: »[...] er wird ewig glänzen als ein leuchtender Morgenstern am deutschen Dichterhimmel [...]« (Fallersleben 1843: 3).

Heinrich Hoffmann von Fallersleben je pomemben tudi kot avtor pesmi *Das Lied der Deutschen*, ki temelji na Waltherjevi pesmi *Ir sult sprechen willekommen* (*Preislied*). Ker je von Fallersleben meje Nemčije parafriziral z rekami, je posegel po Waltherjevi ideji geografske omejitve nemške dežele, kar je v povsem nenameranem kontekstu obeh pesnikov razumela Hitlerjeva nacionalsocialistična ideologija in si od skupno treh kitic prisvojila prvo kitico z začetnimi verzi *Deutschland, Deutschland über alles*. Skupaj s pesmijo SA-jevca¹ Horsta Wessla *Die Fahne hoch! – Dvignimo zastave!* sta 1. kitica pesmi *Das Lied der Deutschen* in Wesslova *Die Fahne hoch!* postali uradni himni stranke NSDAP. Po porazu Nemčije v drugi svetovni vojni sta bili obe besedili prepovedani, po združitvi Nemčij leta 1990 pa je besedilo 3. kitice pesmi *Das Lied der Deutschen*, ki izhaja iz temeljnih načel demokracije, kot so *Einigkeit und Recht und Freiheit* – enotnost, pravica in svoboda –, postalo uradna himna nove zedinjene Nemčije. Kakšna je torej povezava med tako pomembno nacionalno pesmijo in Waltherjevo *Preislied*?

1 SA (Sturmabteilung) je bila t. i. Jurišna enota NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) – nacionalsocialistična delavska partija.

Waltherjevo *Preislied* danes razumemo kot nekakšno promocijsko pesem za dunajski dvor. Pesem je bila že za časa Waltherjevega življenja tako prepoznavna, da jo je Ulrich von Liechtenstein citiral v svojem delu *Frauendienst*. Heinrich Hoffmann von Fallersleben je *Das Lied der Deutschen* napisal več kot pol tisočletja pozneje, 26. avgusta 1841, na otoku Helgoland. Pesem naj bi bila »*der allgemeinste Ausdruck jener alten Patrioten der ‚Befreiungskriege‘, politischen Romantiker, Burschenschaftler, Vertreter der großdeutschen Lösung* – najsplošnejši izraz onih starih domoljubov, osvobodilnih vojn, političnih romantikov, članov bratovščine, predstavnikov velikonemške rešitve« (Müller 2009: 238). *Das Lied der Deutschen* je bila med drugim odgovor na pesem Heinricha Josepha Collina iz leta 1808, ko je ta napisal *Österreich über alles*. Collinova pesem je bila eden izmed mnogih pozivov k uporabi habsburške Avstrije zoper Napoleona. Ko je Hoffmann von Fallersleben posegel po nekoliko modificiranem verz *Deutschland über alles*, ga je očitno povezal z Waltherjevo *Preislied*. Takrat je imel Walther sloves narodnozavednega pesnika, prav tako je Hoffmann von Fallersleben kot germanist poznal njegova besedila. *Das Lied der Deutschen* ni doživela uspeha, kot sta si ga zamislila Hoffmann von Fallersleben in njegov založnik Joseph Campe; proti koncu 19. stoletja je bila razširjena le še v študentskih krogih. Več popularnosti je dosegla med prvo svetovno vojno in nato po porazu Nemčije, ko je Friedrich Ebert, predsednik nemškega rajha, iskal primerno, simbolno in nacionalno himno. Leta 1922 je *Das Lied der Deutschen* razglasil za nemško himno. Tako je Walther po stranpoteh postal pobudnik nove nemške himne, kar je povzročilo nastanek novih interpretacij njegove *Preislied* in posledično novega razumevanja Waltherja kot nemškega nacionalnega pesnika. Müller govori o »*nationalistische[r] Mißbrauch der Hymne durch die Nationalsozialisten – nacionalsocialistični zlorabi himne s strani nacionalsocialistov*« (ibid. 2009: 237 ff.). Razumljivo je, da je instrumentalizacija Waltherjeve pesmi v Fallerslebnovi preobleki za časa nacionalsocializma vodila v odklanjanje pesmi po drugi svetovni vojni, ko je bilo nesprejemljivo vse, kar je bilo kakorkoli povezano z nacizmom. Pesem je bila po letu 1945 v Vzhodni Nemčiji celo tako diskriminirana, da je bila prepovedana, v Zvezni republiki Nemčiji pa je leta 1952 takratni predsednik Theodor Heuss staro *Das Lied der Deutschen* razglasil za državno himno, pri čemer je bila izbrana zgolj tretja kitica. Kako močno je bilo besedilo zasidrano v nemško nacionalno zavest, kaže tudi izbor pesmi po združitvi Nemčij, ko so se Nemci odločili za Fallerslebnovo tradicionalno, včasih narobe razumljeno, včasih zlorabljeno in iz Waltherja izhajajoče besedilo himne.

Razcvet znanstvene biografike

leta 1843 izide še biografija **Friedricha Antona Reussa** z naslovom *Walther von der Vogelweide. Eine biographische Skizze – Walther von der Vogelweide. Biografska skica*, ki ji je botrovala obnova Waltherjevega nagrobnega spomenika v Würzburgu. Würzburg je nekaj časa veljal za mesto Waltherjevega poslednjega počitka – to lahko razberemo iz rokopisa iz 14. stoletja. Pesnik naj bi bil pokopan v vrtu cerkve Neumünsterkirche, kjer so na zgornji strani grobnice v kotih majhne kotanjice za zrnje in vodo. Kot pravi legenda, naj bi bila Waltherjeva poslednja želja, da na njegovem grobu vsak dan natrosijo zrnje za golobe.

Ob splošnih podatkih, kje, kdaj in kako naj bi Walther živel, Reuss pou-dari zlasti Waltherjev domoljubni duh:

Andererseits prägt sich in seinen Gedichten hoher Ernst gereifter Erfahrung und tiefes Vaterlandsgefühl [...] so spiegelt sich in seinen Liedern selbst sein eigenes und das öffentliche Leben des Jahrhunderts treu ab, lehrreich dem deutschen Vaterlande für alle Zeiten (Reuss 1843: 15–16).

Po drugi strani pa [Waltherjeve] pesmi zaznamujejo resnost zrele izkušnje in globoka domovinska čustva [...], zato so zvest odraz njegovega zasebnega in obenem javnega življenja [12. in 13.] stoletja, poučnega za nemško domovino za vse čase (prev. Gaber).

V drugi polovici 19. stoletja je zanimanje za Waltherja izredno veliko. Pomlad narodov je Waltherjevo narodno zavednost uporabila za obujanje nemške narodne identitete. Vsakih nekaj let se pojavi nov pogled na Waltherjevo življenje; zdi se, da biografi in zgodovinarji kar tekmujejo, kdo bo najbolj raziskal življenje velikega pesnika in v njem najbolj prepoznal skrb za nemški narod ter tako prispeval k domovinski in narodni zavesti. **Andreas Thurnwald** je pri tem najbolj ekspliciten, saj je njegova biografija o Waltherju posvečena nemškemu narodu – *dem deutschen Volke gewidmet*. V ospredje stopi Waltherjeva politična lirika, medtem ko so pesmi z ljubezensko tematiko, ki so jih promovirali romantiki, v ozadju. Biografi 19. stoletja skušajo Waltherja bralcem predstaviti kot človeka in kot vzor pesnika, ki mu ni vseeno, kaj se dogaja z njegovim, nemškim ljudstvom. V malo manj kot dvajsetih letih izide cela vrsta biografij o Waltherju:

1. Anton Daffis, 1854: *Zur Lebensgeschichte Walthers von der Vogelweide*
2. Franz Pfeiffer, 1860 (1864): *Über Walther von der Vogelweide*
3. Max Rieger, 1863: *Das Leben Walthers von der Vogelweide*
4. Elard Hugo Meyer, 1863: *Walther von der Vogelweide identisch mit Schenk Walther von Schipfe*
5. Wilhelm Wilmanns, 1869: *Walther von der Vogelweide*
6. Patriz Anzoletti, 1870: *Ist Walther von der Vogelweide ein Tiroler?*
7. Andreas Thurnwald, 1872: *Dichter, Kaiser und Papst – Walther von der Vogelweide als politischer Dichter.*

Anton Daffis se podrobneje ukvarja z življenjskimi okoliščinami, v katerih je Walther živel in ki so jih nekateri biografi in literarni zgodovinarji pred njim spregledali. Omeji se predvsem na obdobje med letoma 1198 in 1211 ter nato na čas po letu 1220, »die von Lachmann im dunkel gelassen – ki jih je Lachmann pustil v temi« (Daffis 1854: 3).

Na velik odmev je naletelo delo **Franza Pfeifferja**, kar gre pripisati njegovemu zelo poglobljenemu študiju Waltherjevega rojstnega kraja, ki so ga do tedaj postavljali v Švico, na Češko, Bavarsko, v Avstrijo in na Frankovsko, medtem ko Pfeiffer dopušča možnost, da bi bil Walther lahko Tirolec.

Max Rieger v svoji biografiji izhaja predvsem iz Waltherjevih pesmi in spoznanj svojih predhodnikov (Simrock, Lachmann, Uhland, Daffis, Pfeiffer), Meyer pa v svojo raziskavo vključi dodatne listine. Willmannsovo obsežno delo sicer vključuje tudi (domnevno) Waltherjevo življenje, a hkrati kritiko dotedanjih izdaj Waltherjevih pesmi, biografij in znanstvenih spisov. Pohvali delo Uhlanda, Lachmanna, Simrocka, Pfeifferja in Riegerja. **Patriz Anzoletti**, ki je oris Waltherjeve življenjske poti objavil v programu gimnazije Bozen, Waltherja razglasi za največjega lirika srednjega veka: »Ein solcher Sänger ist Herr Walther von der Vogelweide, der größte unter allen Lyrikern des Mittelalters – Tak pesnik je Walther von der Vogelweide, največji med vsemi srednjeveškimi liriki« (Anzoletti 1870: 6).

Že omenjena biografija Andreasa Thurnwalda z Waltherjevo pomočjo obuja stare germanske vrednote – ne samo da Thurnwald Waltherja postavi ob bok nekaterim drugim velikim nemškim književnikom iz preteklosti, temveč ga označi za najbolj priljubljenega pesnika nemškega naroda – »de[n] Lieblingsdichter des deutschen Volkes«:

Walther von der Vogelweide, so freisinnig, so vorurteilsfrei, so erfüllt von den heiligen Gefühlen für Wahrheit, Ehre, Recht, Vaterland, Freiheit und Menschenwürde, dass kein Klopstock, Justus Möser, Georg Forster, Friedrich Schiller, Jean Paul und Ludwig Börne sich schämen dürften, neben ihm genannt zu werden (Thurnwald: 1872, nepag.).

Walther von der Vogelweide, tako liberalen, tako nepristranski, tako poln svetih občutkov za resnico, čast, pravičnost, domovino, svobodo in človeško dostojanstvo, da se noben Klopstock, Justus Möser, Georg Forster, Friedrich Schiller, Jean Paul in Ludwig Börne ne bi smel sramovati, da je imenovan ob njem (prev. Gaber).

Študije v zvezi z Waltherjem so se po eni strani ukvarjale z njegovo biografijo, zlasti s poreklom in družbenim položajem, po drugi strani pa z njegovo literarno zapuščino. Ta je bila zaradi pomanjkanja zgodovinskih virov glavni element, na katerem so temeljile različne teorije o Waltherjevi življenjski poti. Obenem so literarni zgodovinarji skušali interpretirati Waltherjeve pesmi in jih umestiti v literarnozgodovinski kontekst. Tozadevno so se waltheristi osredotočali na dva elementa, ki sta zaznamovala Waltherjeve pesmi: na inovacije v ljubezenski liriki in na njegovo politično liriko. Slednja je bila že za časa Waltherjevega življenja zelo sporočilna – Walther kot njen avtor prvenstveno nastopa v vlogi agitatorja in promotorja nemškega cesarja, tistega pač, pri katerem se je udinjal; ima položaj branilca nemškega cesarstva proti Rimu. Številne pesmi, ki imajo politično noto, pa v 19. stoletju postanejo manj pomembne oziroma se zanimanje raziskovalcev zoži zlasti na eno samo pesem – *Preislied*. Njene interpretacije so različne ter segajo od povzdigovanja nemških žena in mož ter njihovih kreposti do ozemeljskih pravic nemškega naroda. *Preislied* je osnova za Fallerslebnovo *Das Lied der Deutschen* in v preobleki državne himne postane najprepoznavnejša pesem nemškega naroda.

Walther von der Vogelweide v 20. in 21. stoletju

se biografije, ki so nastale v drugi polovici 19. stoletja, pri Waltherju poudarjajo politično noto: germanisti ga označijo za *Sänger des Reiches* – pevca (nemškega) rajha, postane nemški nacionalni pesnik srednjega veka in zgodnji propagandist – načrtni razširjevalec svetonemškocesarskih političnih idej in nazorov, oznanjevalec stare nemške veličine in biti. Zato ni čudno, da je imela tolikšna poplava politično obarvanih biografij učinek še v naslednjem, 20. stoletju. Tako predstavljenega Waltherja je v svoj program vključevala tudi nacionalsocialistična ideologija, zopet zaživi Waltherjeva *Preislied*, preoblečena v nacionalno himno Hoffmanna von Fallerslebens. Nesporno lahko govorimo o propagandistični zlorabi Waltherjeve pesmi, v kateri govori o nemških ženah (tiutscher frowen), ki so boljše od drugih (bezzet), o nemški vzgoji (tiuschiu zuht) in dobro vzgojenem nemškem možu (wol gezogen tiutsche man). Tolikokratna ponovitev besede *tiutsch* – *nemški* –, povzdigovanje *unseres Landes* – *naše dežele* – ter odklanjanje *fremeder sitte* – *tujih šeg in navad*: vse to je bilo kot nalašč ustvarjeno za nacionalsocialistično idejo o velikem nemškem rajhu, von Fallersleben in Walther pa sta postala simbola velikonemškega imperializma. Pri tem pa pogosto spregledamo, da sta oba pesnika opisovala meje, ki so takrat resnično obstajale, ter nikakor nista imele imperialističnih in nacionalističnih teženj. Danes na *Preislied* gledamo kot na prvenstveno ljubezensko in ne politično pesem.

Conrad Arnold Bergmann, profesor zgodovine, književnosti in pedagogike, Waltherja v svojem delu *Walther von der Vogelweide. Lehrer und Führer des Deutschen Volkes – Walther von der Vogelweide. Učitelj in vodja nemškega naroda* pravi: »Wer an Walther von der Vogelweide rührt, rührt an den eigensten Wesensnerv des deutschen Volkes – kdor se dotakne Waltherja von der Vogelweideja, se dotakne same biti nemškega naroda« (Bergmann 1933: 1). Tudi on opozarja na pomembnost Waltherjeve pesmi *Preislied*, v kateri nemško žensko vidi z nacionalsocialističnega vidika – žensko v vlogi nemške matere: »Er [Walther] legt das schicksal unseres Volkes, den gesunden inneren Aufbau der Volksgemeinschaft in erster Linie in die Hände der Frauen – On [Walther] postavlja usodo naših ljudi, zdravo notranjo strukturo nacionalne skupnosti predvsem v roke žensk.« Po njegovem mnenju naj bi si Walther že pred takrat 700 leti predstavljal rasno teorijo, ki bi temeljila na ženski politiki in politiki podmladka, t. i. *Frauen – und Nachwuchspolitik*. Opozarja na vitalni pomen tega pesnika [...] v današnjem

času nacionalne stiske – vitale Bedeutung dieses Dichters [...] in unseren heutigen nationalen Nottagen. Waltherja označuje s številnimi superlativi, kot so Sprecher und Mahner – govorec in svarilec, die höchste Blüte des germanischen Zweiges – najvišji cvet germanske veje, der älteste Rufer nach völkischer Erneuerung – najstarejši klicatelj k obnovi naroda, Symphonie von deutschen Tönen – simfonija nemških zvokov, der unerschrockene Vorkämpfer für Freiheit und Recht, für Wahrheit und Menschenwürde – neustrašen zagovornik svobode in pravičnosti, resnice in človeškega dostojanstva, Priester und Herrscher, Dichter, Richter und Prophet – duhovnik in vladar, pesnik, sodnik in prerok. Walther je skratka človek, ki je prepoznal den deutschen Auftrag – nemško nalogo ...

Bergmann izrazito izpostavi Waltherjevo politično vlogo, ki jo je odigral ob papeško-cesarskem sporu, opozarja na vitalni pomen pesnika ter povečuje njegovo pronemško usmerjenost. Večina njegovih trditev danes velja za neutemeljene.

Če se je sprva zdelo, da želijo biografi ustvariti kar najbolj realno podobo Waltherja, so poskusi opisovanja njegovega življenja in interpretacije njegovih pesmi pokazale, da je Waltherjeva podoba vedno bolj odtujena in da služi kot sredstvo za doseganje drugih ciljev. Težnja po ciljni razlagi njegovih verzov se stopnjuje zlasti v času Hitlerja in nacionalsocializma. Zato sploh ne preseneča podatek, da je Waltherjeva domoljubna pesem *Preislied* največkrat natisnjena pesem v nemških učbenikih.

Med nacionalsocialističnimi waltheristi je za sprevrženo podobo Waltherja zaslužen **Hans Naumann**. Tudi on v Waltherju vidi zgolj političnega pesnika. Naumannove trditve izhajajo iz Waltherjevih pesmi, pri čemer nekaterih preprosto ne upošteva in jih poljubno uvrsti v kontekst: pesmi, ki ne ustrezajo sistemu, preprosto izloči, dvomi v njihovo originalnost ali jih razglasi za delo nekoga drugega.

Med drugo svetovno vojno zanimanje za Waltherja zamre. Čeprav bi pričakovali, da se bo Waltherjeva podoba političnega pesnika in zagovornika velikonemške ideje med vojno okrepila, je število publikacij, ki obravnavajo Waltherja, izjemno majhno. Naj omenimo le **Hermann Hardersa**, čigar delo pa ne prinaša novih spoznanj: presenetljivo pa Waltherjevi ljubezenski liriki pripisuje enak pomen kot političnim pesmim.

Po drugi svetovni vojni je Walther zopet predmet znanstvenih raziskav, ki skušajo biti pri obravnavi srednjeveške literature ideološko neodvisne. Walther ni več zgolj politični zagovornik vladarja in tudi ne zgolj ljubezenski pesnik. Mnogi v njem vidijo potujočega pesnika, ki se je po potrebi udinjal različnim vladarjem in kljub pomanjkanju – ali prav zaradi njega – postal tako velik pesnik. Veliko germanistov se v svojih waltherjevskih raziskavah

ukvarja z njegovim poreklom in izvorom ter se osredotoča na edini zgodovinski dokument – račun za krzneni plašč, ki ga je passavski škof Wolfger von Erla podaril pesniku Waltherju. Vprašanje Waltherjevega plašča pa je pomembno za pesnikovo geografsko in stanovsko umestitev.

Slovenski izobraženci so srednjeveške pesnike, tudi Waltherja, sprva spoznavali v nemškem ali drugem relevantnem evropskem jeziku. Prelomno je bilo leto 1884, ko je Edward Samhaber v Ljubljani izdal roman *Walther von der Vogelweide*. Samhaber je bil literarni zgodovinar, lirik in dramatik iz Zgornje Avstrije, ki je med letoma 1878 in 1888 poučeval na ljubljanskem učiteljskišću, leta 1880 pa je izdal prevode Prešernovih pesmi. Pri Samhaberjevem delu ne gre zgolj za izbor Waltherjevih pesmi, ki jih je prilagodil tedanjemu jeziku in načinu razmišljanja, temveč so pesmim (ki so deloma Waltherjeve in deloma produkt Samhaberjevega pesniškega talenta) dodana prozna besedila, ki skušajo na romaniziran način podati Waltherjevo biografijo.

K Waltherjevi prepoznavnosti sta od začetka petdesetih let 20. stoletja veliko pripomogla Dušan Ludvik in Anton Janko z nekaterimi prevodi Waltherjevih pesmi v slovenščino, objavami pesmi v srednjevisoki nemščini ter obširnejšimi spremnimi besedami k pesmim. Leta 2023 je v prevodu Mateje Gaber izšla monografija *Minezang*, kjer je Walther zastopan z dvema pesmima in kratko biografijo.

WALTHERJEV ROJSTNI KRAJ

ilologi, zgodovinarji in domoljubi se že več stoletij ukvarjajo z Waltherjevim življenjepisom, toda še vedno ne moremo z gotovostjo trditi, kje in kdaj se je Walther rodil, kje in kdaj je sklenil svojo življenjsko pot ter kakšno je bilo njegovo poreklo in v zvezi s tem družbeni položaj.

Čas njegovega rojstva in smrti lahko le približno določimo, in sicer tako, da različne podatke iz njegovih pesmi kombiniramo s takratnimi zgodovinskimi dogodki. Kot primer kombinacije, ki pripomore k časovni določitvi, naj omenimo njegovo pesem *Ir reiniu wîp, ir werden man*, v kateri Walther pravi, da je štirideset let in več pel o ljubezni: »*wol vierzic jâr hân ich gesungen unde mê / von minnen und alse iemen sol*«. Nadaljnji podatek iz njegovega življenja zasledimo v dvajsetih letih 13. stoletja, ko se je cesar Friderik II. poleti 1228 ponovno odpravil na križarski pohod, čeprav ga je papež pred tem izobčil. *Žalostinka (Elegie)* je po vsej verjetnosti nastala potem, ko je papež izobčil Friderika II. (začetek oktobra 1227), kar lahko razberemo iz verza »*uns sint unsenfte brieve her von Rôme komen*«, in obenem pred odhodom na križarski pohod 28. junija 1228. Če potemtakem na podlagi različnih verzov sklepamo, da je bil Walther štirideset let in več pesniško dejaven, da je po vsej verjetnosti začel pisati v starosti dvajsetih let in da pesem *Žalostinka* umeščamo v leto 1228, lahko sklepamo, da se je rodil približno šestdeset let prej, torej leta 1168. Toda če ob tem upoštevamo še naše poznavanje minezanga in, kot pravi nemški filolog Konrad Burdach, *die innere Chronologie der mittelhochdeutschen Lyrik – notranjo kronologijo srednjeveške lirike*, kar pomeni, da lahko razložimo postopni razvoj minezanga, so naše domneve z vsakim dodanim podatkom vedno bolj precizne. Kaj pa je ta nadaljnji dodatek oziroma kaj natančneje pomeni poznati notranjo kronologijo minezanga? Walther je v svojem pesniškem ustvarjanju (slog, tehnika) tako

zelo oddaljen od najstarejših dvornih ljubezenskih pesnikov, kot sta Heinrich von Veldeke in Friedrich von Hausen, da je med njim in omenjenima pesnikoma moralo obstajati daljše časovno obdobje, tako da Waltherjevega ustvarjanja časovno ne moremo umestiti pred leto 1190. Prav tako ne vemo, kaj se je z Waltherjem dogajalo po letu 1228 in ali se je zagotovo udeležil križarskega pohoda na strani cesarja Friderika II. ali ne. Vse, kar vemo, je, da je po lastnih navedbah začel ustvarjati na babenberškem dunajskem dvoru, kjer je takrat ustvarjal tudi Reinmar von Hagenau (Reinmar Stari), čigar vpliv je mogoče zaznati v zgodnjih Waltherjevih pesmih. Po smrti avstrijskega vojvode Friderika (1198), ki ga je nasledil Waltherju nenaklonjeni Leopold VI., je Walther zapustil Avstrijo ter prevzel vlogo potujočega pesnika. Izhajajoč iz njegovih pesmi se je udingal pri različnih posvetnih in cerkvenih velikaših, nazadnje pri cesarju Frideriku II.

V podobni zagati se znajdemo, če hočemo ugotoviti, kje je bila Waltherjeva domovina in kakšen družbeni status mu lahko pripišemo. O Waltherjevem rojstnem kraju in poreklu se razpiše vsak Waltherjev biograf; večina se jih, upoštevaje Waltherjeve pesmi, odloči za eno ali drugo alternativo, vendar ob tem skoraj vsi poudarjajo, da gre za *verjetno, možno*, še zdaleč pa ne njihovo absolutno odločitev. Nekoliko večja špekulativna drznost in gotovost se pojavita pri določitvi družbenega položaja, pri čemer je veliko biografov in znanstvenikov eksplicitno in brez zadržkov navajalo, da je bil Walther plemiškega porekla. Ta postavka se je v novejšem znanstvenem pristopu do Waltherjevega življenja in dela precej spremenila oziroma je postala prav tako nedoločena kot vse ostalo v zvezi z njim. Podobno kot pri časovni določitvi namreč tudi pri geografski in statusni umestitvi izhajamo predvsem iz Waltherjevih pesmi, zapisov sodobnikov in omemb njegovega imena ali dela – to pa niso zgodovinska dejstva ali dokumenti, iz katerih bi lahko črpali natančne podatke. Ob vsem trudu, ki so ga znanstveniki in biografi v preteklosti vložili v odkrivanje Waltherjevega življenja in ki ga še dandanes vlagamo, najpogosteje pristanemo na špekulacijah.

Teorije o možnem rojstnem kraju, poreklu in družbenem položaju Waltherja von der Vogelweideja so sprva izhajale iz Waltherjevega verza *ze Æsterrîche lernde ich singen und sagen – v Avstriji sem se naučil peti (pesniti) in govoriti*. Na podlagi tega se je kot Waltherjeva prva možna domovina pojavila Avstrija. Tjakaj sta ga konec 18. stoletja umestila **Johann Jacob Bodmer** in **Johann Jacob Breitinger**. Obenem sta ga že statusno določila in na podlagi njegovih pesmi ugotovila, da je bilo njegovo življenje zaznamovano s stalnimi selitvami z dvora na dvor ter da zagotovo ni imel stalnega bivališča. Hkrati pa je Walther užival velik družbeni ugled, ker se je gibal med najpomembnejšimi ljudmi svojega časa.

Bodmer in Breitinger več besed namenita temu, kaj je Walther počel in kje je bil, in ne, kaj je bil:

Sein Leben war eine beständige Wanderschaft von einem Hofe zum anderen [...] er hätte sein wanderndes Leben längst mit einem beständigen Sitze vertauschet, wenn ihm das Glück günstiger gewesen wäre (Bodmer 1748: XXXIII).

Njegovo življenje je bilo nenehno potepanje z dvora na dvor [...] svoje potujoče življenje bi že zdavnaj zamenjal za stalno bivališče, če bi mu bila sreča bolj naklonjena (prev. Gaber).

Bodmer in Breitinger opišeta Waltherjevo nenehno popotovanje, poemsko omenjata njegove dobrotnike in opozorita, da Waltherju usoda ni bila najbolj naklonjena, kajti zagotovo bi svoje dinamično življenje potujočega pesnika zamenjal za stalno bivališče – če bi ga bil imel! Da kot pesnik ni imel stalnega bivališča, pa je do določene mere razumljivo. Pesniki, ki so se udinjali velikim vladarjem, so se morali velikokrat odpraviti na pot – pa ne samo zaradi tega, ker bi hodili od enega dobrotnika do drugega ali s slavja na slavje, ampak ker so morali potovati skupaj s svojimi dobrotniki. Ti pa so bili veliko časa na poti. Še celo cesarski dvor v tistem času ni imel stalnega mesta.

Podobno je Waltherja predstavil **Johann Wilhelm Ludwig Gleim**, ki se je v predgovoru k Waltherjevim pesmim, ki jih je izdal, naslanjal na Bodmerja in Breitingerja. Očitno pokaže na vzrok Waltherjevega stanja in krivce – nemške kneze, ki so ga preskromno nagrajevali za njegovo pesniško-politično delo. Pomembna je tudi majhna razlika v Gleimovem besedilu: medtem ko Bodmer govori o *ständiger Sitz* – *stalnem prebivališču*, Gleim uporabi *Rittersitz* – *viteško prebivališče*, se pravi, da Waltherju pripiše viteški status.

»Avstrijsko teorijo«² je v dvajsetih letih 19. stoletja spodbijal **Ludwig Uhland** – prvi, ki se je znanstveno ukvarjal z Waltherjem. Čeprav se je Uhland ravno tako skliceval na zgoraj omenjeni Waltherjev verz, ga je interpretiral popolnoma drugače – kot prostor odraščanja in ne rojstva. Meni, da »*singen und sagen* – *peti in govoriti*«, kot je Walther zapisal v eni od pesmi, še zdaleč ne pomeni »*geboren* – *roditi se*«. Svojo premiso utemeljuje s primerom Reinmarja von Zweterja, ki je bil pesniško dejaven sredi 13. stoletja in ki v eni od svojih pesmi pravi: »*Von Rheine, so bin ich geboren, In Oesterreiche erwachsen* – *ob Renu sem se rodil, v Avstriji odraščal*« (Uhland 1822: 13). Jasno torej loči med »*geboren*

2 Avstrija ne označuje današnjega ozemlja Republike Avstrije, temveč ozemlje, ki ga kot *Österriche* označujemo v Waltherjevem času, torej ob izteku 12. stoletja in na začetku 13. stoletja ter danes ustreza področju Spodnje Avstrije.

– rojen« in kasnejšo življenjsko fazo »*erwachsen* – odrasel«. Uhland kot najverjetnejši Waltherjev rojstni kraj navaja Thurgau; svojo odločitev utemeljuje na podlagi *Stumpfove kronike*. V njej najdemo podatke o starem gradu Vogelweide. Stumpf, ki je bil dejaven sredi 16. stoletja, je v 5. knjigi svoje kronike pisal o Hansu Vogelweiderju in mu dodal (družinski) grb. Uhland prav tako piše, da so bili v 9. in 10. stoletju tamkajšnji menihi iz St. Gallena priznani glasbeniki (Tonkünstler), ki so ustvarjali pesmi v nemškem jeziku, vzgajali plemiške sinove ter jih učili glasbene umetnosti. Tukaj naj bi se med drugim, zapiše Uhland, kalila viteška umetnost, ki je nato v 12. stoletju doživela razcvet. V zvezi z Waltherjem ni zanemarljiv podatek, da je bil v St. Gallenu tudi minezenger von Singenberg, ki je imel dokaj visoko funkcijo stolnika in ki je v svojih verzih opeval Waltherja, objokoval njegovo smrt v nekrologu ter posnemal njegove pesmi. Toda Waltherjev izvor, ki naj bi bil vezan na Thurgau, je za Uhlanda še vedno dvomljiv, kajti nobena listina iz St. Gallena ne omenja gradu Vogelweide. Prav tako nam primerjava plemiških grbov, ki so dodani Waltherjevim podobam v rokopisu, pokaže različnosti: na podobi v *Weingartenskem rokopisu* ni ne šlema ne ščita, ki sta dodana podobi v *Manessejevem rokopisu*; v obeh grbih je prikazan sokol (ali drug ptič). Oba grba pa sta drugačna od tistega, ki ga najdemo v *Stumpfovi kroniki*, kajti tam ima grb družine Vogelweide tri zvezdice. Uhland se sprašuje, ali ime Vogelweide ni zgolj pesniški psevdonim.

Karl Lachmann se je vrnil k domnevi, da je bil Walther rojen v Avstriji, resen dvom pa je v sedemdesetih letih 19. stoletja izrazil **Karl Simrock**, ki je eksplicitno izpostavil, da ne poznamo ne Waltherjevega rojstnega kraja ne njegovega družbenega položaja. Podprl je Uhlandovo teorijo, da je Avstrija zgolj dežela, kjer je Walther pridobil osnovno pesniško izobrazbo. **Friedrich Anton Reuss** je vsem naštetim domnevam in teorijam dodal še novo alternativo, in sicer Würzburg. Svoja spoznanja je utemeljeval z obstojem dveh Vogelweidhofov v Würzburgu. Pravo revolucijo je povzročilo delo **Franza Pfeifferja** iz leta 1864, v katerem se je ukvarjal z Waltherjevim življenjem. Pfeiffer je na podlagi urbarja tirolskega grofa, v katerem so zapisani prihodki, ugotavljal obstoj posestva z imenom Vogelweide. Svojo tezo je podkrepil s sobivanjem nekaterih drugih pesnikov ter Waltherjevo zadnjo pesmijo *Žalostinka*. Pfeifferjevo »tirolsko teorijo« sta nato prevzela **Patriz P. Anzoletti** in **Andreas Thurnwald**. Navdušenje nad Tirolsko je zmanjšal **Konrad Burdach**, ki je Waltherja umestil kamorkoli; dvomil je o tem, da je bil Walther plemiškega porekla.

V začetku 20. stoletja in nato zelo pospešeno v sedemdesetih letih se je začela pojavljati nova alternativa glede Waltherjevega rojstnega kraja – Waldviertel. To teorijo je skušal z novimi dognanji podkrepiti **Walther Klotz**, ki se je skliceval na številne listine iz preteklosti. Njegova spoznanja med

strokovnjaki danes veljajo kot najbolj verjetna, saj vključujejo stare zemljevide z omembo krajev.

Ugotavljamo lahko, da je na podlagi verjetnih rojstnih krajev, kot jih je navajala uradna biografika, Walther skoraj sto let veljal za Tirolca, danes pa je bolj Avstrijec. Toda upoštevati je treba, da sta tako Tirolska kot Avstrija za časa Waltherjevega življenja spadali k Svetemu rimskemu cesarstvu nemške narodnosti. Ne glede na to, iz katere od omenjenih dežel bi Walther izviral, bi bil podložen nemškemu cesarju kot najvišjemu fevdnemu gospodu, zato ga smemo upravičeno prištevati k največjim nemškim pesnikom – ne nazadnje je našel mesto v Walhalli. To je že od leta 1842 spominsko mesto za pomembne nemške osebnosti in leži v bližini Regensburga na Bavarskem. Ludvik II. Bavarski je tako Waltherja postavil ob bok velikim cesarjem in vladarjem, politikom, pesnikom, glasbenikom in znanstvenikom.

Domnevni grb rodbine von der Vogelweide,
kot je prikazan v *Manessejevem rokopisu*

WALTHERJEV DRUŽBENI STATUS

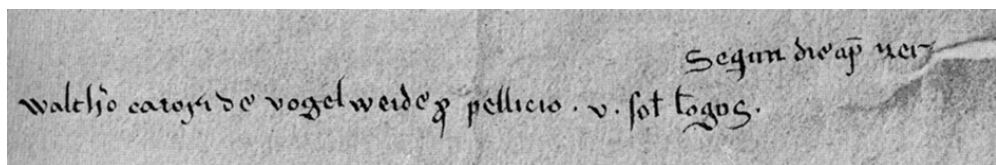

Waltherjev družbeni položaj se prav tako kot geografska ume-
stitev še vedno zdi problematičen. Različnost mnenj uradne
biografike kaže na to, da Waltherjev družbeni položaj še zda-
leč ni jasen. Waltheristi so po eni strani imeli na voljo likovni
upodobitvi Waltherja von der Vogelweideja, ki sta se ohrani-
li v *Manessejevem in Weingartenskem rokopisu*, kjer je Walther uvrščen med
ministeriale, po drugi strani pa ogromno količino pesniškega materiala, s
pomočjo katerega so lahko na podlagi implicitnih elementov sklepali o nje-
govem poreklu in družbenem statusu. Zdi se, da je veliko bolj pomembno,
česa *niso imeli* na voljo: vse do danes namreč nimamo zgodovinsko doku-
mentiranih podatkov o rodbini von der Vogelweide, ki bi bila na prelomu
iz 12. v 13. stoletje izpričana na ozemlju Rimsko-nemškega cesarstva in
za katero bi lahko hkrati z gotovostjo trdili, da je rodbina Waltherja von
der Vogelweideja. Praznih rok ostajamo tudi v heraldičnem smislu: grb in
šlemno okrasje, ki sta del Waltherjeve podobe v *Manessejevem rokopisu*, pri-
kazujeta kletko s ptičem ter lahko simbolizirata Waltherjevo dejavnost ali
dejavnost njegovih prednikov, vendar se tak grb ne pojavi nikjer drugje. Da
beseda Vogelweide v Waltherjevem imenu pomeni *aviarium*, so domnevali
že v 19. stoletju (Pfeiffer). V tem smislu jo je obravnaval tudi Klomfar ter
našel primeren kraj v Waldviertlu, ki bi lahko ustrezal tako imenu Walther
kot »priimku« *Vogelweide*. Če Klomfarjeve ugotovitve sprejmemo kot naj-
bolj verjetne, to pomeni, da Walther ni bil vitez *ad verbum*, vendar je bil
po vsej verjetnosti plemiškega porekla – *ritterbürtig*. Upoštevati moramo
tudi dejstvo, da v visokem srednjem veku priimki, torej besede, ki se poja-
vljajo pri primarnem imenu, še niso bili v splošni rabi. Ljudi so označevali
osebno ime, vzdevek, sorodstveno ali krajevno poreklo in poklic – če so
ga imeli. Pri Waltherju dopuščamo vse naštet alternative ali celo njihovo

kombinacijo. Povezava priimka s ptiči je očitna že v priimku Vogelweide, vendar jo v zvezi z Waltherjem, ki ima ob svoji likovni podobi v *Manessejevem rokopisu* ptiče, lahko razumemo v smislu *a priori* ter s tem ohranjamo dikcijo, da Walther izhaja iz rodbine, ki je imela v posesti *aviarium*, tako da je bila heraldična podoba že del njegovega porekla, lahko pa jo razumemo v smislu *a posteriori* in dopuščamo možnost, da sta bila grb in šlemno okrasje dodana oziroma naslikana pozneje zaradi naknadno privzetega priimka ali pesniškega nadimka Vogelweide.

Glede Waltherjevega družinskega porekla in družbenega statusa je bil ekspliciten Uhland: »*Nach allen Anzeigen war Walther von adelicher Abkunft – po vseh navedbah je bil Walther plemiškega porekla*« (Uhland 1822: 13). Uhland izpostavi naziv *Herr* – znak viteškega stanu, s katerim Waltherja označujejo drugi in s katerim se označuje Walther sam. Napis *her* najdemo tudi v naslovu Waltherjeve miniature v *Manessejevem rokopisu*. Pesniki v rokopisu so namreč razvrščeni po vrsti glede na družbeni stan, začenši s cesarjem Henrikom VI., in Walther je z oznako *her* razvrščen med viteze. Kasneje ga mnogi biografi imenujejo *Ritter* – vitez. Tako naj bi bil poimenovan tudi v življenju sv. *Elizabete* in v poročilu, ki ga najdemo v *Würzburškem rokopisu* – tam je poimenovan *miles*. Toda Uhland dvomi o tem, da je bil Walther dejansko sprejet v viteški stan, in se v zvezi s tem sklicuje na njegovo pesem *Žalostinka*, v kateri se Walther obrača na viteze, kot da *ne bi bil* eden izmed njih: »*dar an gedenket, ritter, ez ist iuwer dinc / ir tragent die liechten helme und manigen herten rinc / dar zuo die vesten schilte und die gewihten swert wolte got, wan wære ich der sigenünfte wert!*« – Pomisli vendar, vitez, kaj viteza slavi? / Ti nosiš lesketav oklep, šlem glavo ti krasi, / ob tebi posvečeni meč in ščit, ki te ubrani. / O Bog, ko tudi jaz pripadal vojski bi izbrani!« Za Uhlanda torej ni vprašljivo Waltherjevo plemiško-viteško poreklo, čeprav meni, da ni bilo zelo mogočno; problematična se mu zdi domneva, da je bil Walther posvečen v viteza.

Ob vseh nepodatkih in špekulacijah imamo en sam, vendar zelo pomemben neliterarni podatek; leta 1874 so med potovalnimi računi škofa Wolfgerja von Erla iz Passaua odkrili zapis, da je škof pesniku Waltherju podaril krzneni plašč: *Sequenti die apud Zei[zemurum] Walthero cantori de Vogelweide pro pellicio .v. sol. longos.*

Račun za krzneni plašč

Portret Wolfgerja von Erla, freska v prestolni dvorani patriarhalne palače v Vidmu, okoli 1600

Ta zgodovinski podatek je doslej edini dokument, ki dokazuje obstoj človeka z imenom Walther in njegovo funkcijo pesnika ter obenem poda informacijo o natančnem datumu (12. november 1203) in kraju (Zeiselmauer pri Dunaju), kjer je bil račun izdan. Da je bil škof Wolfger do Waltherja zelo veliko-dušen, je mogoče razbrati iz precejšnje vsote, ki mu jo je namenil za nakup krznenega plašča – namreč 5 sol. long. Vrednost karolinškega funta na prelomu 12. in 13. stoletja je bila v nemškem cesarstvu 20 t. i. solidi breves (kratkih šilingov) oziroma 12 denarii, skupaj 240 denarii. Toda na Bavarskem in v Avstriji je bil karolinški funt razdeljen na 8 t. i. solidi longi (dolгих šilingov) oziroma 30 denarii, skupaj prav tako 240 denarii. 5 dolgih šilingov je

torej znatna vsota. Toda za Waltherjevo statusno umestitev ni pomemben samo račun kot tak, temveč tudi njegova vsebina. To je namreč račun *za zelo drag krzneni plašč*. Za tako vsoto je bilo denimo mogoče kupiti dobrega konja. Ker vemo, da so oblačenje že od nekdaj narekovale moralne in družbene konvencije ter da se noben družbeni sloj ni smel oblačiti po mili volji, nam lahko ravno oblačilo služi za Waltherjevo statusno umestitev. Obleka je bila namreč v srednjem veku sredstvo, s katerim se je med drugim ohranjal družbeni red. Listine, ki so bile nekakšni pravilniki o oblačenju, in zakoniki, ki so urejali področje luksuza, so jasno opredeljevali, kaj se sme in kaj ne. Veliko srednjeveških zapisov se nanaša prav na nošnjo krzna – bolj je bilo dragoceno, manj ljudem je bilo dovoljeno za uporabo. Pomemben element, ki je določal način oblačenja, je bil letni dohodek, navodila pa so bila zelo jasna: »*Preprosta žena ne more iti na trg ali iz hiše s pokrivalom, ki bi bilo napolnjeno s čimerkoli drugim kot z ovčjim ali zajčjim kožuščkom, sicer ji grozi, da bo svoje pokrivalo morala predati šerifu [...]*« (Mortimer 2015). V oblačilnih predpisih niso imeli glede obleke nikakršnih omejitev le gospodje s posestvi in letnim dohodkom v vrednosti več kot 1000 funtov. Enako je veljalo za njihove družine. Vitezi in njihove družine, ki so imeli skupaj s posestvi veliko prihodka, so se sicer lahko oblačili po mili volji, vendar niso smeli nositi krzna iz hermelina ali podlasice.

Podatek, da je bil Walther prejemnik dragega krznenega plašča, je tako zelo pomemben. Gre za majceno, a vendar pomembno referenco, kjer gesta škofa Wolfgerja Waltherja potencialno umešča med viteze. Škofovo ravnanje ima veliko težo, saj škof kot pomemben mož verjetno ne bi prekršil kodeksa oblačenja in dvornemu pesniku ne bi podaril stánu neprimernega darila. Nasprotno: krzneni plašč ni samo zelo velikodušno darilo, ki omogoča vpogled v Waltherjevo poreklo in družbeni stan, temveč bistven podatek, ki bi lahko Waltherja umestil med viteze.

ZAKLJUČEK

Walther von der Vogelweide je ustvarjal v enem najživahnejših obdobjih nemškega srednjega veka. V času, ki je bil zaznamovan s strogo družbeno hierarhijo in cerkvenimi dogmami, je nastopil kot neodvisen, nekonvencionalen in brezkompromisen pesnik, čigar umetniška raven je močno presegala dotedanje pesnjenje. Walther je bil potujoči pesnik, inovator novih pesniških oblik, pionir politično-didaktične lirike, komentator zgodovinskih dogodkov, razsvetljenski mislec nove dobe, promotor in agitator za križarski pohod pod vodstvom Filipa II., veliki zagovornik Rimsko-nemškega cesarstva ter oster kritik Rimskokatoliške cerkve.

V Waltherjevem opusu se prepletata slog dvornega in potujočega pevca, prepletajo se ljubezenske pesmi ter politično-moralna in vzgojna lirika; slednjo razvije do popolnosti. Waltherja lahko označimo kot prvega nemškega političnega pesnika – takšen atribut sta si veliko pozneje pridobila denimo Heinrich Heine in Bertold Brecht. Seveda so Waltherjeve politične in zgodovinske okoliščine drugačne. Walther v svojih političnih pesmih obravnava konkretne dogodke svojega časa (križarske vojne, kraljevske volitve, spletke, dvorna slavlja) in konkretne osebe (knezi, kralji, papeži), po drugi strani pa se ukvarja z družbo in svetom v bolj abstraktni obliki (poroča o stanju morale, oblikuje maksime, prenaša nauke, obtožuje krepostno plemstvo in pokvarjeno duhovščino). Toda za razliko od sodobnih političnih pesnikov moramo o Waltherju vedno razmišljati kot o pesniku, ki se je moral udinjati svojemu gospodu in je od njega dobival naročila – vedno pa je v svojih pesmih podpisal tistega cesarja in kralja, ki je bil najzaslužnejši za dobro cesarstva.

Kaj natančno nam o Waltherju von der Vogelweideju sporočajo njegove pesmi, odzivi nanje pri sodobnikih in kasnejših literarnih zgodovinarjih, obširna znanstvena biografika ter množica biografskih romanov, ki hočejo

prikazati podobo Waltherja von der Vogelweideja, nam v zaključku ponuja misel Wilhelma Humboldta:

Keiner denkt bei dem Wort gerade das, was der andere [denkt], und die noch so kleine Verschiedenheit zittert, wie der Kreis im Wasser, durch die Sprache fort. Alles V e r s t e h e n ist daher immer zugleich ein N i c h t-V e r s t e h e n, alle Übereinstimmung in Gedanken und Gefühlen zugleich ein Auseinandergehen.

Nihče ne misli o besedi točno to, kar misli drugi, in različnost, ne glede na to, kako majhna, drhti skozi jezik kot krog na vodi. Vse razumevanje je zato hkrati tudi nerazumevanje, vsako soglasje v mislih in občutkih je hkrati razhajanje (Humboldt 1968: 396).

Zato Waltherjeve pesmi ter njegovo (verjetno) življenje ostajajo na ravni večpomenskosti, ki jo lahko čas sicer zameji, toda recepcija pesmi bo še vedno ostala heterogena in odvisna od vsakega posameznika. Če odmislimo naše *Nicht-Verstehen*, je Waltherjeva podoba velikokrat idealizirana, a mnogokrat tudi zlorabljena za drugačne namene. Pluralizem njegovih zgodovinskih vlog pa ga je postavil ob bok največjim duhom časa, še več, ravno ta vsestranskost mu je zagotovila

b r e z č a s n o s t.

Mateja Gaber

LJUBEZENSKE PESMI – MINNELIEDER

zgodnjim ljubezenskim pesmim Waltherja von der Vogelweideja prištevamo tiste, ki so sprva nastale na dunajskem dvoru avstrijskega vojvode Friderika I. (*Sumer unde winter beide sint – Leto in zima bodrita moža ter Maneger frâget waz ich klage – Nad čim tožim, vprašajo me mnogi*).

Truplo Friderika I. peljejo iz Svete dežele domov

Walther je Dunaj zapustil leta 1198, nakar se je mudil pri Filipu Švabskem (1198–1201), deželnem grofu Hermanu Turingijskem (1201) in Leopoldu Avstrijskem (1203). Ko se je z odhodom z Dunaja odmaknil od stroge dvorske etikete in protokola, so poleg pesmi visoke ljubezni začele nastajati pesmi, ki so vključevale iskrena čustva (*Müeste ich noch geleben daz ich die rôsen – Naj mi bode vendar enkrat dano*). Opevana ženska ni več dama in gospodarica, temveč preprosto dekle, ki mu je pesnik naklonjen in od katerega se nadeja vzajemne ljubezni. Tudi kulisa pesmi ni več dvor, temveč narava v svojem omamnem razkošju. Takšen slog pesnjenja je v nemški srednjeveški liriki novost in zanjo je zaslužen prav Walther.

Filip Švabski

SUMER UNDE WINTER BEIDE SINT

Sumer unde winter beide sint
 guotes mannes trôst, der trôstes gert:
 er ist rehter fröide gar ein kint,
 der ir niht von wîbe wirt gewert.
 dâ von sol man wizzen daz,
 daz man elliū wîp sol êren,
 und iedoch die besten baz.

Sît daz nieman âne fröide touc,
 sô wolte ouch ich vil gerne fröide hân
 von der mir mîn herze nie gelouc,
 ezn sagte mir ir güete ie sunder wân.
 swenn ez dougen sante dar,
 seht, sô brâhtens im diu mære,
 daz ez fuor in sprûngen gar.

In weiz niht wol wiez dar umbe sî:
 sin gesach mîn ouge lange nie:
 sint ir mînes herzen ougen bî,
 sô daz ich ân ougen sihe sie?
 da ist doch ein wunder an geschehen:
 wer gap im daz sunder ougen,
 deiz si zaller zît mac sehen?

Welt ir wizzen waz diu ougen sîn,
 dâ mit ich si sihe dur elliū lant?
 ez sint die gedanke des herzen mîn:
 dâ mite sihe ich dur mûre und ouch dur want.
 nû hûeten swie si dunke guot:
 sô sehent si doch mit vollen ougen
 herze wille und al der muot.

Wirde ich iemer ein sô sælic man,
 daz si mich ân ougen sehen sol?
 siht si mich in ir gedanken an,
 sô vergiltet si mir mîne wol.
 mînen willen gelte mir,
 sende mir ir guoten willen:
 mînen den habe iemer ir.

LETO IN ZIMA BODRITA MOŽA

Leto in zima bodrita moža,
ki žlahten je in spodbude želi.

A tak ne pozna veselja srca,
ne radosti, ki dama jo podari.

Na znanje si vzemite:
vse dame moramo častiti,
zlasti tiste plemenite.

Živeti brez veselja vredno ni,
zato bi sam ga rad srčno užil.

Dama naj ga srcu podeli,
zvesti drug nikoli ni me zapustil.

Ko srce do nje je dvignilo oči,
so te prinesle mu razveseljivo vest,
da plesalo je od rádosti.

Res ne vem, kako se pripetí,
a dolgo ni uzrlo je oko.

Mar pri njej so mojega srca oči
in vidim brez oči resničnih njo?

Čudež to je, prav zares:
kdo je srcu takšno moč dodelil,
da jo ves čas vidi brez očes?

Vas zanima, kakšne so oči,
da jo vidim kamorkoli gre?

To so misli mojega srca, se zdi,
z njimi vidim skozi steno, skozi vse.
Ne pomaga, če jih varujem skrbno:
odprte so ves čas in vidijo
srce in želje, dušo vso.

Mi sreča bode kdaj naklonjena,
da gospa me vidi brez oči?

Če zgolj me z mislimi uzreti zna,
me za moje lastne nagradi.
Naklonjenost naj vrne mi:
pošlje tisto svojega srca,
mojo naj za vedno obdrži.

MANEGER FRÂGET WAZ ICH KLAGHE

Maneger frâget waz ich klage,
 unde giht des einen daz ez iht von herzen gê.
 der verliuset sîne tage:
 wand im wart von rehter liebe weder wol noch wê:
 des ist sîn geloube kranc.
 swer gedæhte
 waz diu minne bræhte,
 der vertrüege mînen sanc.

Minne ist ein gemeinez wort,
 und doch ungemaine mit den werken: dêst alsô.
 minne ist aller tugende ein hort:
 âne minne wirdet niemer herze rehte frô.
 sît ich den gelouben hân,
 frouwe Minne,
 fröit ouch mir die sinne.
 mich müet, sol mîn trôst zergân.

Mîn gedinge ist, der ich bin
 holt mit rehten triuwen, dazs ouch mir daz selbe sî.
 triuget dar an mich mîn sin,
 sô ist mînem wâne leider lützel fröiden bî.
 neinâ hêrre! sist sô guot,
 swenne ir güete
 erkennet mîn gemüete,
 daz si mir daz beste tuot.

Wiste si den willen mîn,
 liebes unde guotes des wurd ich von ir gewert.
 wie möht aber daz nû sîn?
 sît man valscher minne mit sô süezen Worten gert,
 daz ein wîp niht wizzen mac
 wer si meine.
 disiu nôt alleine
 tuot mir manegen swæren tac.

Der diu wîp alrêrst betrouc,
 der hât beide an mannen und an wîben missevarn.
 in weiz waz diu liebe touc,
 sît sich friunt gein friunde niht vor valsche kan bewarn.
 frowe, daz ir sælic sît!
 lânt mit hulden
 mich den gruoz verschulden,
 der an friundes herzen lît.

NAD ČIM TOŽIM, VPRAŠAJO ME MNOGI

Nad čim tožim, vprašajo me mnogi,
 menijo, da spev moj ne prihaja iz srca.
 Čas gubijo, ker ubogi
 niso skusili ljubezni, ne nje vrha ne nje dna.
 Prav zato v njih vere ni.
 Kdor pomisli,
 kaj ljubezen vse osmisli,
 sliši pesem mojo, kak zveni.

Ljubezen – to je le beseda,
 nje naravo malokdo pozna: je pač tako.
 Je zaklad – kreposti vse presega,
 a brez ljubezni srečnega srca ne bo.
 Ker v to močno verjamem sam,
 gospa Ljubezen,
 sreče tvoje sem deležen,
 muči me, če vera vate šla nekoč bo stran.

Silno upam, da gospa goji
 naklonjenost do mene, kot to sam počnem.
 Če pa čuti varajo me vsi,
 moje upanje zbledi, od žalosti lahko umrem.
 Ah ne, dobra je, Gospod!
 Vso ljubezen mi bo dala,
 ko bo mojo prepoznala,
 in dobrote sladki plod.

Vse, kar ji je drago in ljubó,
 bi mi dala, če bi vedela za moje želje.
 Bi storila to lahko?
 Ker ljubezen neiskrena s sladkimi besedami zapelje,
 ženska pač ne ugotovi,
 kdo zares jo ljubi.
 Tudi sam sem v stiski hudi,
 to povzroča mi skrbi.

Ta, ki žensko je prevaral,
 je grešil nad vsemi: nad ženami in možmi.
 Da ljubezen je vrednota – maral
 ne bi reči, saj med zaljubljeni zaupanja več ni.
 Naj vas sreča spremlja, o, gospa!
 Milosti mi podelite,
 s pozdravom me razveselite,
 ki prihaja iz ljubečega srca.

MÜESTE ICH NOCH GELEBEN DAZ ICH DIE RÔSEN

Müeste ich noch geleben daz ich die rôsen
 mit der minneclîchen solde lesen,
 sô wold ich mich sô mit ir erkôsen,
 daz wir iemer friunde müesten wesen.
 wurde mir ein kus noch zeiner stunde
 von ir rôten munde,
 sô wær ich an fröiden wol genesen.

Waz sol lieblich sprechen? waz sol singen?
 waz sol wîbes schoene? waz sol guot?
 sît man nieman siht nâch fröiden ringen,
 sît man übel âne vorhte tuot,
 sît man triuwe milte zuht und êre
 wil verpflegen sô sêre,
 sô verzagt an fröiden maneges muot.

NAJ MI BODE VENDAR ENKRAT DANO

Naj mi bode vendar enkrat dano,
da nabiral z njo bi rož dehtečih
in govoril ji tak nežno, vdano –
to bila bi vez dveh src čutečih.
Ko bi enkrat svoj poljub mi dala
z ust rdečih kot korala,
bi nadejal se vseh sreč sledečih.

Kaj besede so ljubezni, petja?
Kaj lepota žene? Kaj nje last?
Kar ljudem ni mar za zla početja,
za spokojnost duše, njeno rast,
kar zlagana sta ugled, zvestoba
in svetà podoba,
stežka najti srečo bo in čast.

Pesmi v tradiciji visoke ljubezni (*hohe minne*) so nastajale med letoma 1203 in 1205. Nekateri literarni zgodovinarji so v preteklosti pesem *Ir sult sprechen willekomen* – *Dobrodošli! mi recite* interpretirali kot hvalnico veliki (nemški) očetnjavi. Toda zadnja kitica kaže na to, da je pesem ljubezenska. Pesnik si želi po večletni odsotnosti zopet pridobiti *frouwe* (in z njo domovino). Nekateri drugi so pesem razlagali kot odgovor provansalskemu pesniku Peireju Vidalu, ki v eni svojih pesmi poje o tem, da so Nemci nesramni, pokvarjeni in neumni. Walther meni drugače in povzdiguje nemško žensko (*wîp*), ki ima prednost pred katerokoli tujo (francosko) damo (*frouwe*).

IR SULT SPRECHEN WILLEKOMEN (PREISLIED)

Ir sult sprechen willekomen:
 der iu mære bringet, daz bin ich.
 allez, daz ir habt vernomen,
 daz ist gar ein wint: ir frâget mich.
 ich wil aber miete:
 wirt mîn lôn iht guot,
 ich gesage iu lîhte, daz iu sanfte tuot.
 seht, waz man mir êren biete.

Ich wil tiuschen frouwen sagen
 solhiu mære, daz si destе baz
 al der werlte suln behagen:
 âne grôze miete tuon ich daz.
 waz wold ich ze lône?
 si sint mir ze hêr:
 sô bin ich gefüege und bite si nihtes mêr,
 wan daz si mich grüezen schône.

Ich hân lande vil gesehen
 unde nam der besten gerne war:
 übel müeze mir geschehen,
 kunde ich ie mîn herze bringen dar,
 daz im wol gevallen
 wolde fremeder site.
 nû waz hulfe mich, ob ich unrehte strite?
 tiuschiu zuht gât vor in allen.

Von der Elbe unz an den Rîn
 und her wider unz an Ungerlant
 mugen wol die besten sîn,
 die ich in der werlte hân erkant.
 kan ich rehte schouwen
 guot gelâz unt lîp,
 sem mir got, sô swüere ich wol, daz hie diu wîp
 bezzer sint danne ander frouwen.

Tiusche man sint wol gezogen,
 rehte als engel sint diu wîp getân.
 swer si schildet, derst betrogen:
 ich enkan sîn anders niht verstan.
 tugent und reine minne,
 swer die suochen wil,
 der sol komen in unser lant: da ist wünne vil:
 lange müeze ich leben dar inne!

Der ich vil gedienet hân
 und iemer mêre gerne dienen wil,
 diust von mir vil unerlân:
 iedoch sô tuot si leides mir sô vil.
 si kan mir versêren
 herze und den muot.
 nû vergebez ir got, dazs an mir missetuot.
 her nâch mac si sichs bekêren.

»DOBRODOŠLI!« MI RECITE (HVALNICA)

»Dobrodošli!« mi recite
 ta, ki vam pove novost, sem jaz.
 Vse, kar veste, pozabite,
 ker ni res, poslušajte moj glas.
 Dajte mi plačilo:
 Če dovolj ga bo,
 bom povedal, kot želite, kot vam je ljubó,
 a kakšno vaše bo darilo?

Nemškim bom gospem povedal
 zgodbo tako, da ves svet
 v njih najboljše bo zagledal.
 Brez plačila to storim prevzet.
 Kaj hočem v zameno?
 Ste čedne tako,
 da v ponižnosti svoji vas prosim le to,
 pozdravljajte me iskreno.

Videl sem dežel veliko,
 tam spoznal najboljši rod:
 res bi bil ves poln zablod,
 ko srcu tako bi prikazal sliko,
 da šege tuje
 le bi vedno spoštovalo.
 In zakaj o drugih lažno pel bi hvalo?
 Nemška vzgoja navdušuje!

Vse od Labe, daleč tja na Ren
 in zopet nazaj do ogrskih mej
 najboljše so, to dobro vem,
 kar sem jih spoznal doslej.
 Vsak lahko verjame,
 da žene, njih telo,
 pri nas doma, o Bog, prisegam, boljše so
 in lepše, kot drugod so dame.

Nemški so možje vzgojeni,
 Nemke kot angeli videti so.
 Moti se, če kdo drugače meni:
 sam razumem ga težko.
 Čednost, ljubezen pravo
 zlepa najti ni,
 pridi v deželo našo, tu užitek živi:
 tu naj živim še dolgo in zdravo!

Ta, ki dolgo sem ji dvoril
 in dvoril ji bom rad naprej,
 ne dam je, saj sem jo osvojil:
 čeprav trpim zaradi nje precej.
 Z lahkoto me rani
 v srce in duha.
 Če bo grešila, naj Bog ji odpuščanja da,
 morda spremeniti se kani.

Waltherjevo vprašanje, kaj je ljubezen (*Saget mir ieman, waz ist minne?* – *Kaj ljubezen je, recite*), ni zgolj retorično, temveč odkrito kaže na Waltherjev razhod z idejo visoke ljubezni, ki je praviloma enostranska in pomeni nujno breme za pesnika, ki se udinja plemeniti dami.

SAGET MIR IEMAN, WAZ IST MINNE?

Saget mir ieman, waz ist minne?
weiz ich des ein teil, sô wist ichs gerne mê.
der sich baz denn ich versinne,
der berihte mich durch waz si tuot sô wê.
minne ist minne, tuot si wol:
tuot si wê, so enheizet si niht rehte minne.
sus enweiz ich wie si danne heizen sol.

Obe ich rehte râten künne
waz diu minne sî, sô sprechet denne jâ.
minne ist zweier herzen wünne:
teilent sie gelîche, sost diu minne dâ:
sol abe ungeteilet sîn,
sô enkans ein herze alleine niht enthalten.
owê woldest dû mir helfen, frowe mîn!

Frowe, ich trage ein teil ze swære:
wellest dû mir helfen, sô hilf an der zît.
sî abe ich dir gar unmære,
daz sprich endelîche: sô lâz ich den strît,
unde wurde ein ledic man.
dû solt aber einez rehte wizzen, frouwe,
daz dich lützel ieman baz geloben kan.

Kan mîn frowe süeze siuren?
wænet si daz ich ir lieb gebe umbe leit?
sol ich si dar umbe tiuren,
daz siz wider kêre an mîne unwerdekeit?
sô kund ich unrehte spehen.
wê waz sprich ich ôrenlôser ougen âne?
den diu minne blendet, wie mac der gesehen?

KAJ LJUBEZEN JE, RECITE!

Kaj ljubezen je, recite!
 Malo vem, a rad bi vedel mnogo več.
 Vsi, ki veste, razložite,
 zakaj ljubezni žar je tak' boleč.
 Ljubezen je prava, če dobro nam dé,
 če pa boli, ne morem ji reči ljubezen.
 Zato res ne vem, katero je njeno pravo ime.

Če uganil sem pravilno,
 kaj ljubezen je, recite DA!
 To dveh src je blagočutje silno,
 ki deli enako se na dela dva:
 Če deliti se ne da,
 sprejeti eno samo je srce ne more.
 Gorje, pomagajte mi, milostna gospa!

Vedite, dama, pretežko je breme,
 dajte pomoč mi, dokler je še čas.
 Če pa vseeno vam je za mene,
 povejte naravnost: utišal bom glas.
 Spet bom brez ženske in sam.
 Pomnite pa, gospa milostljiva:
 ni ga na svetu, ki s hvalo in pesmimi bolj vam je vdan.

Zna sladkó v bridkost spreobrniti?
 Misli, da za bolečine jaz ji radost dam?
 Naj jo v pesmi hvalim čudoviti,
 da od mene prezirljivo se obrne stran?
 Potlej res sem zaslepljen bedak!
 Joj, kaj pravim, saj ne slišim in ne vidim!
 Kako bi videl? Od ljubezni slep sem siromak.

ICH FREUDEHELFELÔSER MAN

Ich freudehelfelôser man,
 war umbe mach ich manegen frô,
 der mir es niht gedanken kan?
 owê wie tuont die friunde sô?
 jâ friunt! waz ich von friunden sage!
 het ich dekeinen, der vernæme ouch mîne klage.
 nun hân ich friunt, nun hân ich rât:
 nû tuo mir swie dû wellest, minneclîchiu Minne,
 sît nieman mîn genâde hât.

Vil minneclîchiu Minne, ich hân
 von dir verloren mînen sin.
 dû wilt gewalteclîchen gân
 in mînem herzen ûz unt in.
 wie mac ich âne sin genesen?
 dû wonest an sîner stat, da'r inne solte wesen:
 dû sendest in dû weist wol war.
 dan mac er leider niht erwerben, frowe Minne:
 owê dû soltest selbe dar.

Genâde, frowe Minne! ich wil
 dir umbe dise boteschaft
 noch füegen dînes willen vil:
 wis wider mich nû tugenthaft.
 ir herze ist rehter fröiden vol,
 mit lûterlîcher reinekeit gezieret wol:
 erdringest dû dâ dîne stat,
 sô lâ mich in, daz wir si mit ein ander sprechen.
 mir missegie, do ichs eine bat.

Genædeclîchiu Minne, lâ:
 war umbe tuost dû mir sô wê?
 dû twingest hie, nû twing ouch dâ
 und sich wâ sie dir widerstê.
 nû wil ich schowen ob du iht tûgest.
 dun darft niht jehen daz dû in ir herze'n mügest:
 ezn wart nie sloz sô manicvalt,
 daz vor dir gestüende, diebe meisterinne.
 tuon ûf! sist wider dich ze balt.

Wer gap dir, Minne, den gewalt,
 daz dû doch sô gewaltic bist?
 dû twingest beide junc unt alt:
 dâ für kan nieman keinen list.
 nû lob ich got, sît dîniu bant
 mich sulen twingen, deich sô rehte hân erkant
 wâ dienst werdeclichen lît.
 dâ von enkume ich niemer. gnâde, ein küniginne!
 lâ mich ir leben mîne zît.

NESREČNIK JAZ, KI BREZ MOČI

Nesrečnik jaz, ki brez moči
 prijateljem radóst delim?
 Ne znajo se zahvaliti.
 Povejte mi, kaj naj storim?
 Ja, prijatelji! A kaj bi pravil!
 Če enega imel bi, bi ta me potolažil.
 Ker nimam ga, ni pomoči.
 Naredi z mano, kar želiš, Ljubezen blagomila,
 saj zame nikdo ne skrbi.

Zavoljo tebe, ah, Ljubezen,
 vse moje pameti več ni.
 Oblasti tvoje v srcu sem deležen,
 saj hodiš vanj, kot se ti zdi.
 Kako naj mož brez pameti živi?
 Kjer pamet je bila, odslej kraljuješ ti.
 Pošiljaš daleč jo, gorje!
 Gospa Ljubezen, ne mogel bi jo tam doseči:
 Ti sama morala bi tja do nje.

Gospa Ljubezen, milosti!
 Če pomagaš mi do ljubljene,
 ti hočem zvesto služiti.
 Do mene imej usmiljenje.
 Veselo njeno je srce,
 kreposti polno – take ni drugje!
 Če prideš prav do dna srca,
 me spusti k njej, da z njo oba se bova pomenila.
 Ko sam sem hotel, nisem mogel tja.

Ljubezen blagohotna, le zakaj,
 zakaj me mučiš tak zelo?
 Mučiš mene, muči njo še kdaj,
 da vidiš, kdo se zoperstavlja ti tako.
 Rad bi videl, kaj vse zmoreš!
 Ne reci mi, da v nje srce ne moreš.
 Ključavnice nikoli ni bilo
 pred tabo, da je ne bi odklenila, mojstrica tatov.
 Odkleni jo! Upira se ti premočno.

Ljubezen, kdo ti dal je moč,
 da silovita si tako?
 Nad ljudmi imaš premoč:
 upreti se ti je težko.
 Boga rotim, da tvoja vez
 enkrat me bo vklenila, da naposled vedel bom zares,
 komu služim, koga naj častim?
 Nikoli več ji ne ubežim: Milostna kraljica!
 življenje svoje naj ji posvetim.

Koncept visoke ljubezni pravi, da mora pesnik damo vedno hvaliti. Toda kako dolgo lahko to prenaša, če mu izvoljena dama ne posveča pozornosti? Kako dolgo mora dvoriti svoji ljubljeni, ki bo ostala nedosegljiva? Walther je to neskladje med dvornim idealom, željo po ljubezni in brezupom obravnaval v pesmi *Mîn frowe ist ein ungenædic wîp* – *Nemilostna in kruta moja je gospa*. Pesem lahko razumemo kot tradicionalno ljubezensko tožbo, nekateri literarni zgodovinarji pa menijo, da gre za alegorijo Waltherjevega življenja in njegov odnos do dunajskega dvora.

MÎN FROWE IST EIN UNGENÆDIC WÎP

Mîn frowe ist ein ungenædic wîp,
 daz an mir als harte missetuot.
 nû brâht ich doch einen jungen lîp
 in ir dienest, dar zuo hôhen muot.
 owê dô was mir sô wol:
 wiest daz nû verdorben!
 waz hân ich erworben?
 anders niht wan kumber den ich dol.

In gesach nie houbet baz gezogen:
 in ir herze kunde ich nie gesehen.
 ie dar under bin ich gar betrogen:
 daz ist an den triuwen mir geschehen.
 möhte ich ir die sternen gar,
 mmânen unde sunnen
 zeigene hân gewinnen,
 daz wær ir, so ich iemer wol gevar

Owê mîner wünneclîchen tage!
 waz ich der an ir versûmet hân!
 daz ist iemer mînes herzen klage,
 sol diu liebe an mir alsus zergân.
 lîde ich nôt und arebeit,
 die klage ich vil kleine:
 mîne zît aleine,
 hab ich die verlorn, daz ist mir leit.

Ich gesach nie sus getâne site,
 dazs ir besten friunden wære gram.
 swer ir vîent ist, dem wil si mite
 rûnen; daz guot ende nie genam.
 ich weiz wol wiez ende ergât:
 vînt und friunt gemeine,
 der gestêts aleine,
 sô si mich und jen unrehte hât.

Mîner frowen darf niht wesen leit,
 daz ich rîte und frâge in frömediu lant
 von den wîben die mit werdekeit
 lebent. der ist vil mengiu mir erkant;
 und die schoene sint dâ zuo:
 doch ist ir deheine,
 weder grôz noch kleine,
 der versagen mir iemer wê getuo.

NEMILOSTNA IN KRUTA MOJA JE GOSPA

Nemilostna in kruta moja je gospa,
 ker trpinči, muči me zelo.
 Življenjska sila, nékdaj polna vsa,
 vzniknila je, ko sem vzljubil njo.
 Gorje, bilo mi je tako lepo:
 kako lahko je vse minilo?
 In kje je moje povračilo?
 Ostala mi je žalost, vse drugo je prešlo.

Videl sem obraz njen – prava vila!
 Nje srce ostalo mi je skrito.
 Moja dama me je prevarila –
 to dobil sem za zvestobo plemenito.
 Rad bi zvezde iz nebes,
 lunino podobo,
 sončevo svetlobo
 dal ji, pravim vam, zares.

Gorje, vsa moja srečna mlada leta!
 Ves čas dvoril sem gospe – je vredno?
 Kes v srcu bo ostal za vedno,
 naj brez sreče se prihodnost mi obeta?
 Če nesrečen bom vse dni,
 ne bi se potožil rad:
 toda služba dami, ko sem mlad
 dvoril ji zaman – vse to me res boli!

Nisem videl takega vedenja:
 vse prijatelje grdo črtí,
 s sovražniki zaupnosti izmenja;
 nič kaj dobrega iz tega ne sledi.
 Vem, kako se bo izšlo:
 zvesti in sovražni
 bodo njeni igri lažni
 konec naredili ter pustili jo zato.

Mojo damo res naj ne skrbi,
 da pojezdim kmalu daleč stran,
 najdem ženske žlahtne si krvi,
 cenim jih in njihov slôves mi je znan;
 Poleg tega lepe so:
 a njih zavrnitev
 mojih vseh snubitev
 ne boli kot njena me lahko.

Od leta 1203 nastajajo tudi t. i. *Mädchenlieder* – dekliške pesmi, ki jih uvrščamo v skupino pesmi nizke ljubezni (*niedere minne*). Waltherjeve dekliške pesmi so poskus dvorni ideal visoke ljubezni povezati z naravno čutnostjo nizke ljubezni. Walther je s tovrstnimi pesmimi v srednjeveški liriki odprl nove teme in družbena področja. Najbistvenejši razliki z ljubezenskimi pesmimi v maniri visoke ljubezni sta razlika v družbenem položaju in starosti partnerjev ter vzajemna in izpolnjena ljubezen. V pesmi *Wol mich der stunde, daz ich sie erkande* – *Blagor trenutku, ko njo sem uzrl* opevana ženska, verjetno neporočeno mlado dekle (*maget* ali *frouwelîn*), ni imenovana. Pevec jo opeva, čeprav ne pripada visokemu plemstvu in čeprav zaradi družbenega položaja dekleta običajno ne bi mogla biti sprejemljiva. Toda ljubezen med moškim in žensko je v dekliških pesmih hvaljena kot resnična in prihaja iz srca. Družbeni položaj ženskega lika v dekliških pesmih ni vedno jasen.

WOL MICH DER STUNDE, DAZ ICH SIE ERKANDE

Wol mich der stunde, daz ich sie erkande,
 diu mir den lîp und den muot hât betwungen,
 sît deich die sinne sô gar an sie wande,
 der si mich hât mit ir güete verdrungen.
 daz ich gescheiden von ir niht enkan,
 daz hât ir schoene und ir güete gemachet,
 und ir rôter munt, der sô lieplîchen lachet.

Ich hân den muot und die sinne gewendet
 an die reinen, die lieben, die guoten.
 daz müez uns beiden wol werden volendet,
 swes ich getan an ir hulde gemuoten.
 swaz ich noch fröiden zer werlde ie gewan,
 daz hât ir schoene und ir güete gemachet,
 und ir rôter munt, der sô lieplîchen lachet.

BLAGOR TRENUTKU, KO NJO SEM UZRL

Blagor trenutku, ko njo sem uzrl,
 moje telo in duha je prevzela,
 vse moje misli k njej sem uprl,
 s svojo dobroto me je ujela.
 Da se od nje zdaj ne morem ločiti,
 za to moram njeno lepoto in blagost kriviti,
 in ustnice rdeče, ki smeh njen jih kiti.

Svojo sem bit in vsa čustva podaril
 dami krepostni, predobri, preljubi.
 Za naju oba bi srečo ustvaril,
 če le dobroto naprej mi obljubi.
 Kar sem radosti doslej znal užiti,
 za to moram njeno lepoto in blagost kriviti
 in ustnice rdeče, ki smeh njen jih kiti.

V pesmi *Herzeliebeze vrouwelîn – Ti deklica preljuba* je naslovnik gospodična, majhna gospa ali majhna gospodarica, ki ni dama, kot smo je vajeni iz visokih pesmi minezanga. Obenem je ravno začetno poimenovanje *vrouwelîn* (v slovenskem prevodu deklica) krivo za mnoge diskusije med nemškimi waltheristi, ali naj potemtakem pesem uvrstijo med dekliške pesmi ali ne. Dekliške pesmi so namreč preproste pesmi, namenjene dekletu, pri katerem se lahko pesnik nadeja tudi telesne ljubezni. Gre za zvezo dveh različnih družbenih razredov, po navadi moškega višjega stanu z dekletom nižjega stanu. Dekletov stekleni prstanček je v tej Waltherjevi pesmi vreden več kot kraljičino zlato. Bistvo ljubezni ne izhaja iz zunanje lepote, temveč se nas dotakne v notranjščini, v srcu (*liebe tuot dem herzen baz / ljubezen srcu je v korist*), pri čemer je srce v takratni jezikovni rabi več kot zgolj simbolični prostor čustev; je prostor, v katerem sprejemamo poslednje življenjske odločitve. V zadnjo kitico Walther vplete še zvestobo in stanovitnost: dve vrednoti, ki sta zanj prav tako pomembni kot ljubezen. Sta trden in nepogrešljiv sestavni del ljubezni, ki jo želi predstaviti občinstvu.

HERZELIEBES FROUWELÎN

Herzeliebez frouwelîn,
 got gebe dir hiute und iemer guot!
 Kund ich baz gedenken dîn,
 des hete ich willeclîchen muot.
 Waz mac ich dir sagen mê,
 wan daz dir nieman holder ist??
 dâ von ist mir vil wê.

Sie verwîzent mir daz ich
 ze nidere wende mînen sanc.
 Daz si niht versinnent sich,
 waz liebe sî, des haben undanc!
 Sie getraf diu liebe nie –
 die nâch dem guote und
 nâch der schoene minnent;
 wê wie minnent die?

Bî der schoene ist dicke haz,
 zer schoene niemen sî ze gâch.
 Liebe tuot dem herzen baz:
 der liebe gêt diu schoene nâch.
 Liebe machet schoene wîp –
 des mac diu schoene niht getuon,
 si machet niemer lieben lîp.

Ich vertrage als ich vertruoc
 und als ich iemer wil vertragen.
 Dû bist schoene und hâst genuoc –
 waz mugen si mir dâ von sagen?
 Swaz si sagen, ich bin dir holt
 und nim dîn glesîn vingerlîn
 für einer küneginne golt.

Hâst dû triuwe und staetekeit,
 sô bin ich des ân angest gar,
 daz mir iemer herzeleit
 mit dînem willen widervar.
 Hâst aber dû der zweier niht,
 sô müezest dû mîn niemer werden –
 ôwê danne, ob daz geschiht!

TI DEKLICA PRELJUBA

Ti deklica preljuba
 naj Bog ti vselej milost podari!
 Le ti, in prav nobena druga,
 mi stalno misli zaposli.
 Da mile bolj od tebe ni?
 Naj to ti zdaj porečem?
 Ah, to me res boli.

Obtožujete me vsi,
 da moj spev premalo je visok.
 Jaz pa pravim, da vsi vi
 ne veste, kaj je ljubezni tok.
 Ste ljubili do nebes?
 Kdor bogastvo ljubi,
 in navzven lepoto –
 ljubi ta zares?

Ob lepoti je zavist,
 zato k njej redki pohite.
 Ljubezen srcu je v korist,
 ljubezen pred lepoto gre:
 žensko lépo naredi –
 lepota ne stori tega,
 zaradi nje nihče nam dražji ni.

Sprijaznjen bil sem in sem zdaj,
 in v prihodnje prav tako bom, vem,
 da lepa si za vekomaj –
 kaj drugi pravijo o tem?
 Karkoli že, predan sem ti zelo
 in prstan tvoj stekleni
 je več kot vseh kraljic zlato.

Stanovitnost in zvestoba –
 če imaš ju, strah me ni,
 tuja srcu bo tegoba,
 ki bí jo povzročila ti.
 Brez zvestobe, stanovitnosti
 ne maram, da si sploh kdaj moja –
 gorje, če to se kdaj zgodi.

Pesem *Nemt, frouwe, disen kranz* – *Vzemíte venček ta, gospa* so nekateri literarni zgodovinarji uvrstili med dekliške pesmi, drugi pa med pastoralne. Pesnik poroča o svojih sanjah in dekletu, ki mu dvori. Dekletu je podaril venček in si od njega obeta nagrade. Vedênje deklice je vedênje plemenite dvorne dame, čeprav opevani odnos nedvoumno vodi do erotičnih dejanj. Na koncu izvemo, da je *vse le v sanjah skrito*, sanje pa so fikcija, ki dopušča marsikaj. Ker obstaja več rokopisov te pesmi in ker razporeditev kitic in njihovo število nista enotna, tudi razlaga pesmi ne more biti dokončna.

NEMT, FROWE, DISEN KRANZ

»Nemt, frowe, disen kranz«:
 alsô sprach ich zeiner wol getânen maget:
 »sô zieret ir den tanz
 mit den schoenen bluomen, als irs ûffe traget.
 het ich vil edele gesteine,
 daz müest ûf iur houbet,
 obe ir mirs geloubet.
 sêt mîne triuwe, daz ichz meine.«

Si nam daz ich ir bôt,
 einem kinde vil gelîch daz êre hât.
 ir wangen wurden rôt,
 same diu rôse, dâ si bî der liljen stât.
 do erschampten sich ir liechten ougen:
 dô neic si mir schône.
 daz wart mir ze lône:
 wirt mirs iht mêr, daz trage ich tougen.

»Ir sît sô wol getân,
 daz ich iu mîn schapel gerne geben wil,
 so ichz aller beste hân.
 wîzer unde rôter bluomen weiz ich vil:
 die stênt sô verre in jener heide.
 dâ si schône entspringent
 und die vogeles singent,
 dâ suln wir si brechen beide.«

Mich dûhte daz mir nie
 lieber wurde, danne mir ze muote was.
 die bluomen vielen ie
 von dem boume bî uns nider an daz gras.
 seht, dô muost ich von fröiden lachen.
 do ich sô wünneclîche
 was in troume rîche,
 dô taget ez und muos ich wachen.

Mir ist von ir geschehen,
 daz ich disen sumer allen meiden muoz
 vast under dougen sehen:
 lîhte wirt mir einiu: so ist mir sorgen buoz.
 waz obe si gêt an disem tanze?
 frowe, dur iur güete
 rucket ûf die hüete.
 owê gesæhe ichs under kranze!

VZEMÍTE VENČEK TA, GOSPA

»Vzemíte venček ta, gospa!«
 rekel sem prelepemu dekletu davi:
 »ples in raj ozaljšana
 s cvetovi bosta, ki jih nosite na glavi.«
 Ko dragulje bi lahko ponudil,
 vam jih dam na glavo
 in besedo pravo.
 Verjemite mi – storil bom, kar sem obljubil.

Je vzela venček moj,
 dvorljiva, mlada, uglajena deklica.
 Zardela v lica je takoj
 kot lilija, ki rdi jo vrtnica.
 Plaho je pogled spustila,
 se malo priklonila,
 mene nagradila:
 ne bom izdal, če mi kaj več bo podarila.

Prelepi ste, gospa,
 rad vam venček z rožicami podarim.
 Izbral sem res najlepšega,
 saj vem, kje rdečih rož za vas dobim:
 »Cvetlice tam so, daleč na resavi,
 tam lepo cvetijo
 in ptice žvrgolijo,
 tam nabereva jih na livadi.«

Nikdár, tako se zdi,
 večje sreče zame ni bilo, prav res!
 Cvetovi padali
 na naju in na travo iz krošenj so dreves.
 Moral sem od sreče se smejati.
 Vse bilo je čudovito,
 v mojih sanjah skrito,
 ob svitu konec je in moram vstati.

Zaradi moje dame
 bom poleti vsem dekletom zrl v oči.
 Če ena me prevzame,
 če eno najdem, lahko bom brez skrbi.
 Kako, če tudi ona je prišla na ples med nje?
 Dame, na pomoč!
 Okrasje dajte proč!
 Naj pod venčkom jo zagledam, ah, gorje!

Pesem *Si wunderwol gemachet wîp* – *Popolna ženska zame* je najdemo v štirih rokopisih. Število kitic je v vseh virih enako, razlikujeta pa se besedilo in predvsem vrstni red kitic, kar lahko vpliva na interpretacijo besedila. Verjetno pri Waltherju ne gre za točno določeno žensko, ampak za ideal ženske lepote. Hvaljena dama je lahko poosebljena ljubezen, ki spominja na podobo lepe boginje Venere ali na svetopisemsko Suzano v kopeli iz *Knjige o Danielu*.

SI WUNDERWOL GEMACHET WÎP

Si wunderwol gemachet wîp,
 daz mir noch werde ir habedanc!
 ich setze ir minneclîchen lîp
 vil werde in mînen hôhen sanc.
 gern ich in allen dienen sol:
 doch hân ich mir dise ûz erkorn.
 ein ander weiz die sînen wol:
 die lob er âne mînen zorn;
 hab ime wîs unde wort
 mit mir gemeine: lob ich hie, sô lob er dort.

Ir houbet ist sô wünnenrîch,
 als ez mîn himel welle sîn.
 wem solde es anders sîn gelîch?
 ez hât ouch himeleschen schîn.
 dâ liuhtent zwêne sternen abe,
 dâ müeze ich mich noch inne ersehen,
 daz si mirs alsô nâhen habe!
 sô mac ein wunder wol geschehen:
 ich junge, und tuot si daz,
 und wirt mir gernden siechen seneder sühte baz.

Got hât ir wengel hôhen flîz,
 er streich sô tiure varwe dar,
 sô reine rôt, sô reine wîz,
 hie rœseloht, dort liljenvar.
 ob ichz vor sünden tar gesagen,
 sô sæhe ichs iemer gerner an
 dan himel oder himelwagen.
 owê waz lob ich tumber man?
 mach ich si mir ze hêr,
 vil lîhte wirt mîns mundes lop mîns herzen sêr.

Sie hât ein küssen, daz ist rôt:
 gewünne ich daz für mînen munt,
 sô stüende ich ûf von dirre nôt
 unt wære ouch iemer mê gesunt.
 swâ si daz an ir wengel legt,
 dâ wære ich gerne nâhen bî:
 ez smecket, sô manz iender regt,
 alsam ez vollez balsmen sî.
 daz sol si lîhen mir:
 swie dicke sô siz wider wil, sô gibe ichz ir.

Ir kel, ir hende, ietweder fuoz,
 daz ist ze wunsche wol getân.
 ob ich da enzwischen loben muoz,
 sô wæne ich mê beschowet hân.
 ich hete ungerne »decke blôz!«
 gerüef, do ich si nacket sach.
 si sach mich niht, dô si mich schôz
 daz mich noch sticht als ez dô stach
 swan ich der lieben stat
 gedenke, dâ si reine ûz einem bade trat.

POPOLNA ŽENSKA ZAME JE

Popolna ženska zame je,
 z zahvalo naj me nagradi!
 V pesmih je lepota nje,
 na častnem mestu tam stoji.
 Saj rad udinjal bi se vsem,
 a med mnogimi prav njo sem si izbral.
 Marsikdo opeva druge, vem,
 naj hvali jih, ne bom se mu smejal.
 Besede svoje rad mu dam
 in melodijo: jaz hvalim tu, on hvali tam.

In njen obraz, ki se smeji,
 je kot nebesa tu in zdaj –
 je moč ga s čim primerjati?
 Krasi nebeški ga sijaj.
 Dve zvezdi tam se lesketata,
 odsev bi svoj v njiju rad zagledal,
 o, naj do mene se podata!
 Lahko bi čudež napovedal:
 če to stori, se pomladim,
 olajšan hrepenenja ponovno ozdravim.

Nje lice Bog ustvaril je skrbno,
 nanesel nanj je barve vse:
 rdečo, belo, rožnato
 z odtenki nežne lilije.
 Čeprav grešim, lahko vam pravim,
 da raje v njo pogled uprem,
 – in jaz, bedak, jo raje hvalim –,
 kot da v nebesa se zazrem.
 Če pa povzdignem jo visoko,
 lahko se hvala moja v žalost srčno spremeni globoko.

Rdeče ustne – to ima!
 Če z mojimi se kdaj spojé,
 izginila bi bolečina vsa,
 za vedno zdrav ostanem, to se vé.
 In koder lička svoja položi,
 bi kdaj z veseljem sam se še privil,
 saj tam po njej zelo diši,
 kot balzam, ki se je dehtiv razlil.
 O, naj mi ga le podari:
 saj vrnem ji ga vedno rad, če zopet si ga poželi.

Nje roke, noge in njen vrat –
 vse je popolno in lepó.
 Če vmes kaj drugega pohvalim rad,
 potem sem videl več kot to.
 »Zakrij goloto!« ne bíl bi rad zavpil,
 ko videl sem jo golo tam.
 Uzrla ni me, a dobil
 sem strel in kot takrat še zdaj vsak dan
 boli srce, če spomnim kdaj se onih dni,
 ko iz kopeli videl sem jo golo in krepostno stopati.

Med letoma 1205 in 1220 nastajajo pesmi, ki spadajo v posebno skupino, tj. *ebene Minne* – *prava ljubezen*. Prava ljubezen pomeni enakopravno in vzajemno ljubezen ter hoče harmonično uskladiti visoko in nizko ljubezen. Pomembna je *Mâze* – *zmernost*, ki je neke vrste posrednik med visoko in nizko ljubeznijo, med dvorom in bukolično pokrajino. Walther je s takimi pesmimi kritiziral družbeni model tistega časa, ki ga je oblikovalo razredno razmišljanje, in prikazal lastno prizadevanje za pravo, obojestransko ljubezen, ki jo imenuje *herzeliebe*.

IR VIL MINNECLÎCHEN OUGENBLICKE

Ir vil minneclîchen ougenblicke
rüerent mich alhie, swann ich si sihe,
in mîn herze. owê sold ich si dicke
sehen, der ich mich für eigen gihe!
eigenlîchen dien ich ir:
daz sol si vil wol gelouben mir.

Ich trage inme herzen eine swære
von ir die ich lâzen niht enmac,
bî der ich vil gerne tougen wære
beide naht und ouch den liechten tac.
des enmac nû niht gesîn:
ez enwil diu liebe frowe mîn.

Sol ich mîner triuwe alsust engelten,
so ensol niemer man getrûwen ir.
sie vertrüege michels baz ein schelten
danne ein loben, daz geloubent mir.
wê war umbe tuot si daz,
der mîn herze treit vil kleinen haz?

TI POGLEDI NJENI OČARLJIVI

Ti pogledi njeni očarljivi
me zadenejo, ko jo uzrem,
prav v srce, gorje, naj vidim
večkrat njo, ki zanjo mrem.
Služim ji kot zvest tlačan,
verjame naj, da sem ji vdan.

V srcu nosim bridko žalost,
ker ne morem je pustiti,
z njo delil bi skrivno nežnost,
noč in dan pri njej želel bi biti.
Toda to se ne zgodi:
gospa ljubezni ne želi.

Če za vdanost taka je pokora,
gospe zaupati ne sme nihče.
Bolj prenaša grajo, če že mora,
kot pohvalo, verjemite mi, ljudje!
Gorje, zakaj mi to počne
gospa, ki ljubim jo nadvse?

ALLER WERDEKEIT EIN FÜGERINNE

Aller werdekeit ein fügerinne,
daz sît ir zewâre, frowe Mâze.
er sælic man, der iuwer lêre hât!
der endarf sich iuwer niender inne
weder ze hove schamen noch an der strâze.
dur daz sô suoche ich, frouwe, iuwern rât,
daz ir mich ebene werben lêret.
wirbe ich nidere, wirbe ich hôhe, ich bin versêret.
ich was vil nâch ze nidere tôt,
nû bin ich aber ze hôhe siech:
unmâze enlât mich âne nôt.

Nideriu minne heizet diu sô swachet
 daz der lîp nâch kranker liebe ringet:
 diu minne tuot unlobelîche wê.
 hôhiu minne reizet unde machet
 daz der muot nâch hôher werde ûf swinget:
 diu winket mir nû, daz ich mit ir gê.
 mich wundert wes diu mâze beitet.
 kumet diu herzeliebe, ich bin iedoch verleitet:
 mîn ougen hânt ein wîp ersehen,
 swie minneclîch ir rede sî,
 mir mac wol schade von ir geschehen.

VSE VREDNOTE ZNATE UREDITI

Vse vrednote znate urediti,
 to resnično vi ste, dama Zmernost.
 Srečen mož, ki se od vas želi učiti!
 Níkdar ni mu treba vaše vzgoje zatajiti.
 On na dvoru in na cesti je za zglednost,
 hotel bi vas ves ponižen za nasvet prositi,
 kako naj žlahtni dami služim vdán:
 naj bo nizko, naj visoko – vedno sem oškodovan.
 Nizka me ljubezen skoraj je ugonobila,
 zdaj bolan sem od visoke brez zdravila,
 saj nezmernost lastna me je s stisko obdarila.

Nizka nas ljubezen ponižuje,
 ker telo zaman hlepi po sreči:
 prizadene nas zelo močno.
 A visoka nas ljubezen povzdiguje
 in predrami voljo, duh čuteči –
 ravno ta me vabi, naj grem z njo.
 Res ne vem, zakaj mi Zmernost brani,
 saj bom zopet zapeljan, če najdeta se srci vdani:
 Ko zagledal sem nedavno damo čudovito,
 naj mi usta njena še tak' sladko govoré,
 v besedah slutim že nesrečo skrito.

Walther von der Vogelweide

Ed. Ille pinx

Walther na razglednici (Eduard Ille)

PESMI O ŽIVLJENJSKIH SPOZNANJIH IN MODROSTIH

Waltherjeva pesem *Nieman kan mit gerten* – *Ne more trda roka* je zapisana v posebnem slogu. To je palindrom, pri čemer gre za zaporedje verzov, ki jih lahko smiselno beremo z dveh strani. Waltherjev palindrom je hkrati življenjski nauk, namenjen odraslim, kako naj vzgajajo otroke. V pesmi *Wer zieret nû der êren sal?* – *Dvorano častno, kdo danes jo krasi?* Walther odkrito kritizira mlade dvorjane ter jih opozarja na njihovo drzno in nesramno vedenje. Ko pa spregovori o lepoti, spregovori o ženski zunanji lepoti, ki ji pripisujejo velik pomen. Za moške beseda lepota zveni prešibko in pogosto prezira vredno (*An wîbe lobe stêt wol daz man si heize schoene* – *Ko hvalo pojemo ženam, poudarimo lepoto zapeljivo*). V vsakem primeru je resnična, večna lepota globoko v srcu in se izraža kot ljubezen. O samoobvladovanju in samodisciplini, ki sta bistvena elementa vladarske etike, poje pesem *Wer sleht den lewen? wer sleht den risen?* – *Kdo leva pokonča? In kdo orjaka?* Lev in korenjak v uvodnih retoričnih vprašanjih Waltherju služita za primerjavo samodiscipline z neukrotljivimi bitji. Pesnik prav tako opozarja, da mora biti dobra vzgoja temeljita, sicer je njeno trajanje omejeno. Zadnja pesem iz te skupine *Man hôhgemâc, an friunden kranc* – *Izbrana nega rodu, prijatelj jev pa ne* je hvalnica pravemu prijateljstvu.

NIEMAN KAN MIT GERTEN

Nieman kan mit gerten
 kindes zuht beherten:
 den man zêren bringen mac,
 dem ist ein wort als ein slac.
 dem ist ein wort als ein slac,
 den man zêren bringen mac:
 kindes zuht beherten
 nieman kan mit gerten.

Hüetent iuwer zungen:
 daz zimt wol dien jungen.
 stôz den rigel für die tür,
 lâ kein böese wort dar für.
 lâ kein böese wort dar für,
 stôz den rigel für die tür:
 daz zimt wol dien jungen.
 hüetent iuwer zungen.

Hüetent iuwer ougen
 offenbâr und tougen,
 lânt si guote site spehen
 und die böesen übersehen.
 und die böesen übersehen
 lânt si, guote site spehen:
 offenbâr und tougen
 hüetent iuwer ougen.

Hüetent iuwer ôren,
 oder ir sint tôren.
 lânt ir böesiu wort dar in,
 daz gunêret iu den sin.
 daz gunêret iu den sin,
 lânt ir böesiu wort dar in.
 oder ir sint tôren,
 hüetent iuwer ôren.

Hüetent wol der drîer
 leider alze frîer.
 zungen ougen ôren sint
 dicke schalchaft, zêren blint.
 dicke schalchaft, zêren blint,
 zungen ougen ôren sint.
 leider alze frîer
 hüetent wol der drîer.

NE MORE TRDA ROKA

Ne more trda roka
 vzgajati otroka:
 kdor nekoč bo mož časti,
 njemu se beseda tepež zdi.
 Njemu se beseda tepež zdi,
 kdor nekoč bo mož časti:
 vzgajati otroka
 ne more trda roka.

Na svoj jezik le pazite,
 mladim ga prilagodite.
 Ključavnico si namestite,
 zlih besed ne govorite.
 Zlih besed ne govorite,
 ključavnico si namestite:
 mladim ga prilagodite,
 na svoj jezik le pazite.

Svoje varujte oči
 na skrivaj in v javnosti.
 Hranite jih z žlahtnostjo,
 zla naj nikdar ne uzro.
 Zla naj nikdar ne uzro,
 hranite jih z žlahtnostjo:
 na skrivaj in v javnosti
 svoje varujte oči.

Ne pozabite ušes,
 sicer bedaki ste, zares.
 Če zle besede bodo skoznje šle,
 duhu to na škodo gre.
 Duhu to na škodo gre,
 če zle besede bodo skoznje šle.
 Sicer bedaki ste, zares,
 ne pozabite ušes.

Dobro varujte vse tri,
 preveč svobodne so nravi.
 Jezik, oči in ušesa so zli,
 slepi so za vse časti.
 Slepi so za vse časti,
 jezik, oči in ušesa so zli.
 Preveč svobodne so nravi,
 dobro varujte vse tri.

WER ZIERET NÛ DER ÊREN SAL?

Wer zieret nû der êren sal?
 der jungen ritter zuht ist smal:
 sô pflegent die knehte gar unhövescher dinge,
 Mit Worten, und mit werken ouch:
 swer zühte hât, der ist ir gouch.
 nemt war wie gar unfuoge für sich dringe.
 Hie vor dô berte man die jungen,
 die dô pflâgen frecher zungen:
 nû ist ez ir werdekeit.
 si schallent unde scheltent reine frouwen.
 wê ir hiuten und ir hâren,
 die niht kunnen frô gebâren
 sunder wîbe herzeleit!
 dâ mac man sünde bî der schande schouwen, frouwen
 die maneger ûf sich selben leit.

DVORANO ČASTNO – KDO DANES JO KRASI?

Dvorano častno – kdo danes jo krasi?
 Olike in manir – ne najdeš jih med vitezi.
 Oprod ponašanje ni prav nič dvorno:
 gorje, kaj govorijo in počno!
 Dvornim šegam se posmihajo,
 grobost se širi neumorno.
 Mlade fante včasih smo oklofutali,
 če jezik svoj preveč so stegovali.
 Danes so ponosni na svojo bedarijo,
 krepostne dame glasno obrekujejo.
 Lahko bi jih pretepli in zlasali,
 za vse, kar v škodo damam so dejali,
 v veselje lastno čeznje govorijo.
 Grehi in sramota zdaj jih odlikujejo,
 po lastni krivdi marsikoga bremenijo.

AN WÎBE LOBE STÊT WOL DAZ MAN SI HEIZE SCHÖENE

An wîbe lobe stêt wol daz man si heize schœne:
 manne stêt ez übel, ez ist ze weich und ofte hœene.
 küene und milte, und daz er dâ zuo stæte sî,
 so ist er vil gar gelobt: den zwein stêt wol daz dritte bî.
 wilz iu niht versmâhen, sô wil ichz iuch lêren,
 wie wir loben suln und niht unêren.
 ir müezet in die liute sehen, welt ir erkennen wol:
 nieman ûzen nâch der varwe loben sol.
 vil manic môre ist innen tugende vol:
 wê wie der wîzen herze sint, der si wil umbe kêren!

KO HVALO POJEMO ŽENAM, POUJARIMO LEPOTO ZAPELJIVO

Ko hvalo pojemo ženam, poudarimo lepoto zapeljivo.
 Nikar tako pohvaliti moža: preveč mehko je, porogljivo.
 On raje sliši hvalo o pogumu, milosti,
 to zanj je hvala prava, ob tem še tretja ga slavi.
 O tem bi hotel vas, če dovolite, podučiti,
 kako *pohvaliti* nekoga, ne pa sramotiti.
 Če hočete presoditi pravilno, poglejte V ljudi potem!
 Ne sodite nikogar izključno po zunanosti,
 saj mnogi Mavri vrline skrivajo v notranosti:
 Gorje, če srca belcev obrnili bi navzven!

WER SLEHT DEN LEWEN? WER SLEHT DEN RISEN?

Wer sleht den lewen? wer sleht den risen?
 wer überwindet jenen unt disen?
 daz tuot einer der sich selber twinget
 und alliu sîniu lit in huote bringet
 ûz der wilde in stæter zûhte habe.
 geligeniu zuht und schame vor gesten
 mugen wol eine wîle erglesten:
 der schîn nimt drâte ûf unt abe.

KDO LEVA POKONČA? IN KDO ORJAKA?

Kdo leva pokonča? In kdo orjaka?
 Kdo premaga vsakogar, kdo korenjaka?
 Vse to lahko stori nekdo, ki obvladuje
 telo in ga nadzira ter neguje,
 v pristanišče varno ga pripelje iz divjine,
 saj dobra vzgoja, ki navzven se kaže,
 v svojem bistvu pa se laže,
 je blišč – tako kot pride, kmalu spet izgine.

MAN HÔHGEMÂC, AN FRIUNDEN KRANC

Man hôhgemâc, an friunden kranc,
 daz ist ein swacher habedanc:
 baz gehilfet friuntschaft âne sippe.
 lâ einen sîn geborn von küneges rippe:
 er enhabe friunt, waz hilfet daz?
 mâgschaft ist ein selbwahsen êre:
 sô muoz man friunde verdienen sêre.
 mâc hilfet wol, friunt verre baz.

IZBRANEGA RODU, PRIJATELJEV PA NE

Izbranega rodu, prijateljêv pa ne –
 s tem res se hvaliti ne gre:
 prijateljstvo nam daje več od žlahtnega porekla.
 Kaj pomaga, če po nekom bi kri kraljeva tekla,
 prijateljêv pa pravih ni dovolj?
 Rodbina je le čast, od nekđaj pridobljena,
 prijatelj pravi – vrednost, s trudom izgrajena.
 Rodbina je koristna, prijatelj pa še bolj.

Podoba Waltherja v Weingartenskem rokopisu

PESMI O CESARSTVU – REICHSTON

riada pesmi, ki jih v nemščini imenujemo *Reichston* (pesmi o cesarstvu), obravnava politično stanje cesarstva okoli leta 1200. V ozadju pesmi so boji za nasledstvo zgodaj preminulega Henrika VI., ki je leta 1197 nenadoma umrl. Namesto njegovega triletnega sina (kasneje Friderika II.) sta se za krono potegovala Filip Švabski (Štaufovec) in Oton Braunschweiški. Pristaši štaufovske vladarske hiše so z zavezništvom Francozov podpirali Henrikovega mlajšega brata, dvajsetletnega Filipa Švabskega, Welfi pa so podpirali šestnajstletnega Otona (kasnejši Oton IV.), sina Henrika Leva, ki je odraščal na angleškem dvoru in mu je stric, sam Rihard Levjesrčni, podaril grofijo Poitou. Leta 1198 sta bila izvoljena in okronana oba kralja: Oton 12. julija, Filip 8. septembra. Toda noben kandidat ni imel vsega, kar je zahteval cesarski protokol. Filip je sicer imel kraljeve insignije (krona, vladarsko jabolko in cesarski meč), vendar ni bil kronan v pravem kraju (Mainz ali Aachen), prav tako ga je kronal nelegitimni burgundski nadškof Aimon von Tarantaise. Otona je sicer kronala prava oseba, namreč kölnski nadškof, prav tako je bil kronan v Aachnu, vendar so mu manjkale vladarske insignije. Potem ko se je še novoizvoljeni papež Inocenc III. sprva postavil na Otonovo stran, Filipa in njegove pristaše pa izobčil iz Cerkve, je bila zmeda v cesarstvu velika. Končala se je s papeževim priznanjem Filipa in kronanjem v Aachnu 6. januarja 1205.

Prva pesem *Ich saz ûf eime steine – Na kamnu sem sedel* je najbolj znana Waltherjeva pesem; prvi verz je avtor miniature v *Manessejevem rokopisu* in *Weingartenskem rokopisu* verjetno uporabil za upodobitev Waltherja. Pesnik opozarja na pomembne človeške vrednote, ki so (žal) skoraj nezdružljive. Čeprav je Waltherjevo besedilo odziv na razmere v cesarstvu, je tema tako občečloveška, da je še danes aktualna. Tudi *Ich hôrte ein wazzer diezen – Slišal vodo sem šumeti* je Walther napisal potem, ko je bil Filip Švabski izvoljen za

nemškega kralja. Ko Walther v pesmi govori o kraljih z manj moči, misli na podpornike Otona, ki je imel zaledje na angleškem dvoru pri Rihardu Levjesrčnem, podpirala pa sta ga tudi kralj Knut Danski in francoski kralj Filip Avgust. Vsi ti so bili po štaufovski razlagi *reges provinciarum* – kralji vazali, torej podrejeni Filipu Švabskemu. Filipova cesarska krona ima veliko večjo težo kot vse druge krone. *Ich sach mit mînen ougen – Sem videl z lastnimi očmi* je zadnja od cesarskih pesmi, vendar je časovno nekoliko oddaljena od prvih dveh. Walther se v pesmi navezuje na papeževo podporo Otonu, ki jo kot zagovornik štaufovske oblasti odkrito zavrača.

ICH SAZ ÛF EIME STEINE

Ich saz ûf eime steine,
und dahte bein mit beine:
dar ûf satzt ich den ellenbogen:
ich hete in mîne hant gesmogen
daz kinne und ein mîn wange.
dô dâhte ich mir vil ange,
wie man zer welte solte leben:
deheinen rât kond ich gegeben,
wie man driu dinc erwurbe,
der keines niht verdurbe,
diu zwei sint êre und varnde guot,
daz dicke ein ander schaden tuot:
daz dritte ist gotes hulde,
der zweier übergulde,
die wolte ich gerne in einen schrîn.
jâ leider desn mac niht gesîn,
daz guot und weltlich êre
und gotes hulde mêre
zesamene in ein herze komen.
stîg unde wege sint in benomen:
untriuwe ist in der sâze,
gewalt vert ûf der strâze:
fride unde reht sint sêre wunt.
diu driu enhabent geleites niht, diu zwei enwerden ê gesunt

NA KAMNU SEM SEDEL

Na kamnu sem sedel,
 nogé navzkriž si del,
 komolec nanje sem oprl,
 in potlej dlan sem še razprl,
 sem vanjo brado, eno lice del,
 tako razmišljati začel,
 kako v življenju pravo pot izbrati:
 ne vedel bi vam svetovati,
 kako stvari *tri* pridobiti,
 ob tem nobene izgubiti.
 Lastnina, čast sta prvi dve,
 na škodo druga drugi gre:
 a milost Božja – tretja stvar,
 obema prejšnjima vladar.
 Rad v *eno* skrinjo dal bi tri.
 Vendár se žal to ne zgodi,
 da lastnina in z njo čast
 in Božja milost, z njo oblast
 bi v enem srcu se združile.
 Poti do tja so se zgubile:
 povesod je nezvestoba,
 na cesti sta nasilje in hudoba.

Pravica in sožitje sta ranjena na smrt hudo.
 Dokler ne ozdravita, za čast, imetje, Božjo milost varnosti ne bo.

ICH HÔRTE EIN WAZZER DIEZEN

Ich hôrte ein wazzer diezen
 und sach die vische fliezen,
 ich sach swaz in der welte was,
 velt walt loup rôr unde gras.
 swaz kriuchet unde fliuget
 und bein zer erde biuget,
 daz sach ich, unde sage iu daz:
 der keinez lebet âne haz.
 daz wilt und daz gewürme
 die strîtent starke stürme,
 sam tuont die vogel under in;
 wan daz si habent einen sin:
 si dûhten sich ze nihte,
 si entschüefen starc gerihte.
 si kiesent künege unde reht,
 si setzent hêren unde kneht.
 sô wê dir, tiuschiu zunge,
 wie stêt dîn ordenunge!
 daz nû diu mugge ir küneec hât
 und daz dîn êre also zergât.
 bekêrâ dich, bekêre.
 die cirkel sint ze hêre,
 die armen künege dringent dich:
 Philippe setze en weisen ûf, und heiz si treten hinder sich.

SLIŠAL VODO SEM ŠUMETI

Slišal vodo sem šumeti,
 ribe sem in tja hiteti,
 sem videl vse, kar je na svetu:
 polje, listje, gozd in ptice v letu,
 kar se plazi in po zemlji hodi,
 vse, kar stopa po prirodi.
 Spoznal sem, kar povsem drži,
 da složnosti na svetu ni.
 Plazilci in zveri –
 borijo se prav vsi,
 še ptica s ptico se bojuje.
 A ena stvar živali odlikuje:
 njih obstoj je brez pomena,
 če nima trdnega sistema.
 Izvolijo si kralje in zakone
 določijo si hlapce in gospode.
 Nemški narod, joj, prejoj!
 Kakšen pa je zakon tvoj?
 Mar zdaj muha kralja že ima?
 Sta čast, ugled pozabljena?
 Obrni! Le obrni se drugam!
 Vsak knez je bolj kot ti močan,
 spodrivajo te kralji z manj moči:
 krono Filipu poveznite na glavo, vsi drugi morajo odstopiti.

ICH SACH MIT MÎNEN OUGEN

Ich sach mit mînen ougen
 mann unde wîbe tougen,
 daz ich gehôrte und gesach
 swaz iemen tet, swaz iemen sprach.
 ze Rôme hôrte ich liegen
 und zwêne kûnege triegen.
 dâ von huop sich der meiste strît
 der ê was oder iemer sît,
 dô sich begunden zweien
 die pfaffen unde leien.
 daz was ein nôt vor aller nôt:
 lîp unde sêle lac dâ tôt.
 die pfaffen striten sêre:
 doch wart der leien mêre.
 diu swert diu leiten si dernider
 und griffen zuo der stôle wider:
 si bienen die si wolten,
 und niht den si solten.
 dô stôrte man diu goteshûs.
 ich hôrte verre in einer klûs
 vil michel ungebære:
 dâ weinte ein klôsenære,
 er klagete gote sîniu leit,
 »owê der bâbest ist ze junc: hilf, hêrre, dîner kristenheit.«

SEM VIDEL Z LASTNIMI OČMI

Sem videl z lastnimi očmi
 žena in mož vse tajnosti.
 Tako spoznal sem, razumel,
 kaj kdo je pravil, kaj počel.
 V Rimu so lagali,
 dva kralja zgoljufali.
 Prerekali so se močno,
 da nikoli več tako hudo,
 saj sprli so se farji
 s posvetnimi cesarji –
 res večje stiske ni bilo:
 umrla duša je in z njo telo.
 So farji se močno jezili,
 posvetni pa so se množili.
 Nakar posvetni meče položijo
 in štoli papeški se pokorijo.
 Pregarjajo, kar Cerkev naroči,
 in ne, kot prej, duhovniške ljudi.
 Uničili so božji hram.
 Zaslišal pa sem tam
 puščavnika ihteti,
 v pustinji ga trpeti.
 Pred Bogom toži, ves ubog:
 »Gorje, ker papež je premlad: pomagaj zdaj krščanstvu, o, Gospod!«

Pesmi pod Filipom Švabskim

Walther je napisal številne pesmi v čast kralju Filipu. V njih propagira Štaufovce ter dokumentira zapleten odnos do svojega ne tako veliko-dušnega mecena. Pesniški cikel za Filipa je vrhunec Waltherjeve politične lirike. *Diu krône ist elter danne der künec Philippes si* – Veliko starejša je krona cesarska, kot Filip je star je nastala v Mainzu, ko je bil Filip kronan za nemškega kralja. Filip ni bil cesar, vendar je bil kot nemški kralj v položaju, da postane tudi to. *Ez gienc, eins tages als unser hêrre wart geborn* – Na tisti dan, ko se rodil je naš Gospod se navezuje na razkošno Filipovo kronanje za božič 1199. V srednjem veku so kronanja pogosto združili z najpomembnejšimi cerkvenimi prazniki. Walther poudarja Filipovo karizmo in dostojanstvo ter izpostavlja njegove vladarske insignije. *Ez gienc, eins tages als unser hêrre wart geborn* – Na tisti dan, ko se rodil je naš gospod se nadaljuje v podobnem tonu: ob Filipu je še Irena, hči bizantinskega cesarja Izaka, ki je pozneje prevzela ime Marija. Pesnik je Filipa neposredno opomnil na plačilo in ga opozoril na velike vladarje iz preteklosti, ki so bili darežljivi do svojih političnih podpornikov. Ker je Walther menil, da mu Filip ne plačuje dovolj, se je konec leta 1201 preselil na turingijski dvor.

Otto von Wittelsbach umori cesarja Filipa Švabskega

DIU KRÔNE IST ELTER DANNE DER KÛNEC PHILIPPES SÎ

Diu krône ist elter danne der kûnec Philippes sî:
 dâ mugent ir alle schouwen wol ein wunder bî,
 wie si ime der smit sô ebene habe gemachet.
 sîn keiserlîchez houbet zimt ir alsô wol,
 daz si ze rehte nieman guoter scheiden sol:
 ir dewederz daz ander niht enswachet
 si liuhtent beide ein ander an,
 daz edel gesteine wider den jungen süezen man:
 die ougenweide sehent die fürsten gerne.
 swer nû des rîches irre gê,
 der schouwe wem der weise ob sîme nackte stê:
 der stein ist aller fürsten leitesterne.

VELIKO STAREJŠA JE KRONA CESARSKA, KOT FILIP JE STAR

Veliko starejša je krona cesarska, kot Filip je star
 in vsi lahko vidite delo prelepo, čudežno stvar,
 kako jo napravil je spretni kovač za cesarja.
 Cesarsko obličje z njo zaživi,
 nikjer ni sodnika, ki ju razdeli,
 saj cesar krono plemeniti, krona svojega vladarja.
 Drug drugemu delita žar:
 na eni strani kamni žlahtni in na drugi mlad vladar.
 Ob pogledu nanje družba knezov ostrmi;
 kdor zdaj ne ve, kateri kralj je pravi,
 naj le pogleda, komu kamni so okrasje v glavi.
 Kamen ta – vodilna zvezda knezov – se na glavi mu blešči.

EZ GIENC, EINS TAGES ALS UNSER HÊRRE WART GEBORN

Ez gienc, eins tages als unser hêrre wart geborn
 von einer maget dier im ze muoter hât erkorn,
 ze Megdeburc der künec Philippes schône.
 dâ gienc eins keisers bruoder und eins keisers kint
 in einer wât, swie doch die namen drîge sint:
 er truoc des rîches zepter und die krône.
 er trat vil lîse, im was niht gâch:
 im sleich ein hôhgeborniu küneginne nâch,
 rôs âne dorn, ein tûbe sunder gallen.
 diu zuht was niener anderswâ:
 die Düringe und die Sahsen dienten alsô dâ,
 daz ez den wîsen muoste wol gefallen.

NA TISTI DAN, KO SE RODIL JE NAŠ GOSPOD

Na tisti dan, ko se rodil je naš Gospod,
 iz matere device kot Božji nam otrok,
 je v Magdeburgu Filip kralj svečano,
 kot brat cesarja in cesarjev sin,
 v ornatu enem tri osebe združil
 in nosil pravo žezlo s pravo krono izbrano.
 Zelo počasi stopal je in brez sramu,
 za njim kraljica žlahtnega rodu,
 vrtnica brez trnov, golobica mila,
 vse dvorske šege, mnogi žlahtni gosti,
 – še Sasi in Turingijci prišli so po dolžnosti –
 največje modrece je slika dvora premamila.

PHILIPPES KÜNEC, DIE NÂHE SPEHENDEN ZÎHENT DICH

Philippes küneec, die nâhe spehenden zîhent dich
dun sîst niht dankes milte: des bedunket mich
wie dû dâ mite verliesest michels mêre.
dû möhtest gerner dankes geben tûsent pfunt,
dan drîzec tûsent âne danc. dir ist niht kunt
wie man mit gâbe erwirbet prîs und êre.

denk an den milten Salatîn:
der jach daz küneges hende dürkel solten sîn:
sô wurden sie erforht und ouch geminnet.
gedenke an den von Engellant,
wie tiure er wart erlôst von sîner gebenden hant.
ein schade ist guot, der zwêne frumen gewinnet.

FILIP, SVETOVALCEM TVOJIM SE PORAJAJO SKRBI

Filip, svetovalcem tvojim se porajajo skrbi,
da premalo radodaren si – in to me res boli.
Gotovo s tem početjem več zgubiš.
Podari raje voljno tisoč funtov zdaj
kot trideset nevoljno malokdaj,
saj slavo in ugled si z darežljivostjo dobiš.

Modri Saladin takole dé:
odprte vedno naj so kraljeve roké,
tako bojé se ga in ga častijo.
In tudi Riharda Angleškega se spomni zdaj –
zaradi radodarnosti lahko prišel je v Anglijo nazaj.
Izguba mala je, če dvojno ji sledi plačilo.

PHILIPPE, KÜNEC HÊRE

Philippe, künece hêre,
 si gebent dir alle heiles wort
 und wolden liep nâch leide.
 nû hast dû guot und êre:
 daz ist wol zweier künege hort:
 diu gip der milte beide.
 der milte lôn ist sô diu sât,
 diu wünneclîche wider gât
 dar nâch man si geworfen hât:
 wirf von dir milteclîche.
 swelch künece der milte geben kan,
 si gît im daz er nie gewan.
 wie Alexander sich versan!
 der gap und gap, und gap sim elliu rîche.

FILIP, ZMAGOVITI

Filip, zmagoviti,
 želijo vsi ti blagodar!
 Žalost naj gre s pota rādosti
 v eno znaš imetje, z njim časti strniti.
 To zaklad je dveh kraljestev, ti njegov vladar:
 Prepusti vse kraljevi milosti.
 Plačilo milosti je seme novo,
 ki mogočno tam zori,
 kjer ga zasejal si ti:
 Milost sej ljudem, hvaležen,
 saj kralj, ki blagost podari,
 nje večji sad lahko užil bo mnoge dni.
 Kot modri Aleksander je ravnal v preteklosti,
 ki venomer je dajal in bogastva bil deležen.

Pesmi pod Otonom IV. – Ottenton

Prva v seriji pesmi, ki jih je Walther napisal pod Otonom IV., je verjetno nastala marca 1212, ko je Walther s temi stihmi pozdravil Otona IV. na slavlju v Frankfurtu. Besedilo ne ustreza kasnejšemu političnemu razpletu, kajti Dietrich Meissenski, ki ga Walther prikaže kot najzvestejšega cesarjevega vazala, se je že naslednje leto izneveril svojemu gospodu in prestopil k Štaufovcu Frideriku II.

Srečanje Otona Braunschweškega s papežem Inocencem III.

HÊR KEISER, SÎT IR WILLEKOMEN

Hêr keiser, sît ir willekomen.
 der kûneges name ist iu benomen:
 des schînet iuwer krône ob allen krônen.
 iur hant ist krefte und guotes vol:
 ir wellet übel oder wol,
 sô mac si beidiu rechen unde lônên.
 dar zuo sag ich iu mære:
 die fürsten sint iu undertân,
 si habent mit zûhten iuwer kunft erbeitet.
 und ie der Mîssenære
 derst iemer iuwer âne wân:
 von gote wurde ein engel ê verleitet.

DOBRODOŠLI, CESAR PRAVI!

Dobrodošli, cesar pravi!
 Naj pravica vam odvzeta se popravi:
 najlepša krona sije zdaj na vaši glavi.
 V vaših rokah moč, bogastvo z njo,
 kaznuje in obdarja nas lahko.
 Lahko nam škóduje, lahko nas spravi.
 Novico bom takole strnil:
 prišli so knezi vam v pozdrav,
 prav vsi so vam popolnoma predani.
 Sam angel prej bi se od Boga odvrnil,
 kot deželni bi vas grof izdal –
 Dietrich Meissenski, gospod vaš vdani.

V tem času nastajajo tudi pesmi, v katerih Walther odkrito nastopa proti papeški oblasti. Waltherjeva prva protiklerikalna kitica je tudi ena najostrejših v seriji. Papež Inocenc III. (1198–1216) in kurija sta bila namreč odgovorna za obstoječe nemire in slabe razmere v cesarstvu. Walther papeža obtoži, da ponareja Božje nauke in ne upošteva Božjih zapovedi. Dva Nemca, »zwên Allamân«, ki ju Walther omenja v pesmi, sta protikralja Oton IV. in Friderik II. Pesem *Got gît ze küenege swen er wil – Kdo kralj naj bo, določa Bog!* tematizira dvoličnost Cerkve, kar je nedopustno. Mišljeno je papežev ravnanje, ko je Otona najprej kronal za cesarja (1209), nato pa ga je izobčil (1210–1211).

AHÎ WIE KRISTENLÎCHE NÛ DER BÂBEST LACHET

Ahî wie kristenlîche nû der bâbest lachet,
 swenne er sînen Walhen seit ›ich hânz also gemachet!‹
 (daz er dâ seit, des solt er niemer hân gedâht).
 er giht ›ich hân zwên Allamân undr eine krône brâht,
 daz siz rîche sulen stoeren unde wasten.
 ie dar under füllen wir die kasten:
 ich hâns an mînen stoc gement, ir guot ist allez mîn:
 ir tiuschez silber vert in mînen welschen schrîn.
 ir pfaffen, ezzent hüenr und trinkent wîn,
 unde lânt die tiutschen leien magern unde vasten.

AH, KAKO KRŠČANSKO ZDAJ SE PAPEŽ SMEJE

Ah, kako krščansko zdaj se papež smeje:
 »Pravkar to sem storil!« pravi in zabava svoje farizeje.
 Še pomisliti ne bil bi smel, on pa govori:
 »Nemška dva cesarja sem znal med sabo skregati.
 Obema dal sem krono, da cesarstvo bosta pogubila,
 zakladnica se Rima medtem bo napolnila.
 Vse, kar imata, zdaj priteka k meni, jaz sem gospodar;
 pretakata se v moje skrinje srebrnina in denar!
 Predragi duhovni, kokoško in vino si vzêmite v dar!
 A nemški narod naj le strada, lakota se bode razmahnila.«

GOT GÎT ZE KÛNEGE SWEN ER WIL

Got gît ze kûnege swen er wil:
 dar umbe wundert mich niht vil:
 uns leien wundert umbe der pfaffen lêre.
 si lêrten uns bî kurzen tagen:
 daz wellents uns nû widersagen.
 nû tuonz dur got und dur ir selber êre,
 und sagen uns bî ir triuwen,
 an welher rede wir sîn betrogen;
 volrecken uns die einen wol von grunde,
 die alten oder die niuwen.
 uns dunket einez sî gelogen.
 zwô zungen stânt unebne in einem munde.

KDO KRALJ NAJ BO, DOLOČA BOG!

Kdo kralj naj bo, določa Bog!
 Ne čudi me – to vem od malih nog.
 Nas laike skrbijo bolj duhovščine postave.
 Kar pred kratkim so nam govorili,
 zdaj bi radi spremenili.
 Zavoljo sebe in Boga in vere prave
 povejte tokrat nam iskreno,
 katera prava je razlaga.
 Pojasnite nam vsako temeljito
 zapoved eno ali drugo nam cerkveno,
 saj ena lažna je, če druga zmaga.
 Dva jezika v enih ustih ne živita enovito.

Pesem *Der stuol ze Rôme ist allerêrst berihtet rehte* – *Stolica v Rimu in sveti oče sta taka* je nastala leta 1213 in zopet aludira na papeža Inocenca III., ki ga Walther povezuje s papežem Gerbertom. Gerberta je kot papeža Silvestra II. postavil Oton III. Walther papeža imenuje Božji pastir; besedna zveza se nanaša na svetopisemsko knjigo preroka Ezekijela (Ezk 34,11–16): »Tako govori Gospod Bog: Glej, jaz sam bom skrbel za svoje ovce in bom gledal nanje. Kakor pastir gleda na svojo čredo, ko je med svojimi razkropljenimi ovci, tako bom tudi jaz pogledal na svoje ovce in jih rešil iz vseh krajev, kamor so se razkropile oblačnega in temnega dne.«

DER STUOL ZE RÔME IST ALLERÊRST BERIHTET REHTE

Der stuol ze Rôme ist allerêrst berihtet rehte,
als hie vor bî einem zouberære Gêrbrehte.
der selbe gap ze valle wan sîn eines leben:
sô wil sich dirre und al die kristenheit ze valle geben.
alle zungen suln ze gote schrîen wâfen,
und rüefen ime, wie lange er welle slâfen.
si widerwürkent sîniu werc und felschent sîniu wort.
sîn kamerære stilt im sînen himelhort,
sîn süener mordet hie und roubet dort,
sîn hirte ist zeinem wolve im worden under sînen schâfen.

STOLICA V RIMU IN SVETI OČE STA TAKA

Stolica v Rimu in sveti oče sta taka
kot v času Gerberta čarovnika učenjaka.
Se pahnili je mag v prepad, končal je življenje,
s papežem zdajšnjim obeta krščanstvu se le pogubljenje.
Ah, ljudje, Boga prosite, kdaj pomoč bo dal,
zakaj tako odlaga, kak' dolgo bo še spal?
Potvarjajo dela njegova, besede povsod,
komornik mu krade 'z nebes, o, Gospod!
Mirovnik mori in pobija, pleni tu in drugod.
Med ovci, Božji pastir, zdaj volk je postal.

Pesmi pod Friderikom II. – König Friedrichston

Ko se je Walther odmaknil od Otona, se je začel uдинjati Štaufovcu Frideriku II. Pesem *Von Rôme vogt, von Pülle künece, lâit iuch erbarmen* – *Zaščitnik Rima, Apulije kralj, usmili se siromaka!* je nastala okoli leta 1220, ko je Friderik zapustil Nemčijo ter se odpravil na kronanje v Italijo (22. november 1220). Walther se na Friderika obrača kot na kralja Apulije (kraljestvo Apulije je Frideriku dedno pripadlo po materini strani) ter ga prosi za materialne dobrine, ki so bistvene za njegovo eksistenco. Walther zelo samozavestno piše o svojih pesniških kvalitetah, ki si zaslužijo ne samo hvalo, temveč tudi nagrado. Cesar se je Waltherju verjetno oddolžil s fevdom (*Ich hân mîn lêhen, al die werlt, ich hân mîn lêhen* – *Imam svoj fevd, o Bog, cesarjevo darilo!*) v Würzburgu. Friderikovo darilo je pomenilo odločilno izboljšanje Waltherjevih eksistenčnih problemov potujočega pesnika.

Friderik II.

VON RÔME VOGT, VON PÛLLE KÛNEC, LÂT IUCH ERBARMEN

Von Rôme vogt, von Pülle künec, lât iuch erbarmen
 daz man mich bî sô rîcher kunst lât alsus armen.
 gerne wolde ich, möhte ez sîn, bî eigenem fiure erwarmen.
 zâhiu wiech danne sunge von den vogellînen,
 von der heide und von den bluomen, als ich wîlent sanc!
 swelch schoene wîp mir denne gæbe ir habedanc,
 der liez ich liljen unde rôsen ûz ir wengel schînen.
 sus kume ich spâte und rîte fruoz, ›gast, wê dir, wê!‹
 sô mac der wirt baz singen von dem grüenen klê.
 die nôt bedenkent, milter künec, daz iuwer nôt zergê.

ZAŠČITNIK RIMA, APULIJE KRALJ, USMILI SE SIROMAKA!

Zaščitnik Rima, Apulije kralj, usmili se siromaka!
 Povsod me le revščina spremlja – krog mene umetnost bogata.
 Zelo si želim, če to je mogoče, da toplo ognjišče doma me pričaka.
 Ah, kako v pesmih opeval in hvalil bi ptice!
 O travnikih, nežnih cvetlicah, kot nekdam bi pel,
 in če od dame prelepe za pesmi bi hvalo prejel,
 privabim brž lilij in vrtnic na žlahtno ji lice.
 Zdaj pozno prihajam in zgodaj spet grem: »Milosti naj Bog mi podeli!«
 Kdor lasten dom ima, o travnikih z lahkoto govori.
 Spoznajte mojo stisko, dobri kralj, da taka tudi vas ne doleti.

ICH HÂN MÎN LÊHEN, AL DIE WERLT, ICH HÂN MÎN LÊHEN

Ich hân mîn lêhen, al die werlt, ich hân mîn lêhen.
 nû enfürhte ich niht den hornunc an die zêhen,
 und wil alle boese hêrren dester minre flêhen.
 der edel kûnec, der milte kûnec hât mich beraten,
 daz ich den sumer luft und in dem winter hitze hân.
 mîn nâhgebûren dunke ich verre baz getân:
 si sehent mich niht mêr an in butzen wîs als sî wîlent tâten.
 ich bin ze lange arm gewesen ân mînen danc.
 ich was sô voller scheltens daz mîn âten stanc:
 daz hât der kûnec gemachet reine, und dar zuo mînen sanc.

IMAM SVOJ FEVD, O BOG, CESARJEVO DARILO!

Imam svoj fevd, o Bog, cesarjevo darilo!
 Ne bom se mraza bal, četudi bo snežilo,
 skopuških gospodarjev ne bom več prosil milo.
 Moj žlahtni kralj, dobrotni kralj je poskrbel za mene,
 da bom poleti hlad užil, pozimi bo toplo.
 Sosedí bolj kot včasih me spoštujejo:
 zdaj ne boje se me kot ptičice splašene.
 Predolgo časa bil sem reven, v bedi sem živel,
 moj jezik bil je trpek, dah mi je smrdel:
 očistil ga je kralj, še pesmi gneva je otel.

Dunajske pesmi – Wiener Hofton

ekaj pesmi, ki jih je Walther napisal na Dunaju, je posvečenih Leopoldu VI. Avstrijskemu, ki se je v politično dogajanje vključil po smrti Friderika II. Vrata paradiža, t. i. *porta paradisi* (Pri Waltherju *sælden tor*), so poimenovali glavni vhod v cerkvenih, priložnostno tudi knežjih hišah. Walther tako opozarja, da so mu zaprta vrata na knežji dvor in s tem pričakovana nagrada za pesniško delo.

MIR IST VERSPART DER SÆLDEN TOR

Mir ist verspart der sælden tor:
 dâ stên ich als ein weise vor:
 mich hilfet niht swaz ich dar an geklopfe.
 Wie möht ein wunder grœzer sîn?
 ez regent bêdenthallen mîn,
 daz mir des alles niht enwirt ein tropfe.
 Des fürsten milte ûz Ôsterrîche
 fröit dem süezen regen gelîche
 beidiu liute unt ouch daz lant.
 erst ein schoene wol gezieret heide,
 dar abe man bluomen brichet wunder.
 und bræche mir ein blat dar under
 ein vil milte rîchiu hant,
 sô möhte ich loben die liechten ougenweide.
 hie bî sî er an mich gemant.

ZAPRT JE ZAME VSTOP V PARADIŽ

Zaprt je zame vstop v paradiž.
 Sirota nosim zdaj ta križ:
 mi ne pomaga trkanje na vrata.
 Obstaja večji čudež kje?
 Povsod dežuje, le na mé
 ne pade dežna kaplja zlata.
 Naš knez Avstrijski darotljivi
 je kot sladki dež mamljivi,
 ki obdarja ljudstvo in deželo vso.
 Je cvetoča, bujna vsa priroda –
 kot da cvet ob cvetu v njej bi utonil.
 Ko med njimi enega naklonil
 bi darotljivi knez mi čudežno,
 bi v pesmih hvalil njega, svojega gospoda.
 Tukaj naj se spomni me srčno.

Pesem *Ob ieman spreche, der nû lebe* – *Je kdo med nami, ki bi pravil se nanaša* na pomembno slavlje na dunajskem dvoru: morda takrat, ko je bil mladi Leopold posvečen v viteza (maj 1200), ali ob njegovi poroki s Teodoro Komneno (november 1203). Trideset funtov, ki jih Walther omenja v pesmi, pomeni zgolj zelo veliko denarja, kajti funt je bil najvišja denarna enota.

OB IEMAN SPRECHE, DER NÛ LEBE

Ob ieman spreche, der nû lebe,
 daz er gesæhe ie grœzer gebe,
 als wir ze Wiene haben dur êre enpfangen?
 Man sach den jungen fürsten geben,
 als er niht lenger wolte leben:
 dâ wart mit guote wunders vil begangen.
 Man gap dâ niht bî drîzec pfunden,
 wan silber, als ez wære funden,
 gab man hin und rîche wât.
 ouch hiez der fürste durch der gernden hulde
 die stelle von den mârhen læren.
 ors, als ob ez lembere wæren,
 vil maneger dan gefüeret hât.
 ezngalt dâ nieman sîner alten schulde:
 daz was ein minneclîcher rât.

JE KDO MED NAMI, KI BI PRAVIL

Je kdo med nami, ki bi pravil,
 da videl je vladarja, ki podaril
 bi več daril, kot mladi knez je storil?
 Na Dunaju nam je razdajal,
 kot da jutri ne bi več obstajal,
 in s čudeži je ljudstvo nagovoril.
 Blaga razdelil je premnogo,
 oblek bogatih, srebra na zalogo.
 Nihče ni meril ali štel.
 In knez je v svoji milosti ukazal
 iz hlevov konje izpustiti
 in mnog podanik se je z njimi kazal,
 kot da jagnjeta ob sebi bi imel.
 Nikomur ni bilo se treba pokoriti,
 saj knezov dar nas je prevzel.

Med letoma 1207 in 1210 je nastala pesem, ki jo je Walther napisal ob smrti svojega prvega učitelja na dunajskem dvoru Reinmarja von Hagenau-eja. Pesnikov nekrolog stanovskemu kolegu je bil takrat nekaj neobičajnega.

OWÊ DAZ WÎSHEIT UNDE JUGENT

Owê daz wîsheit unde jugent,
 des mannes schœne noch sîn tugent
 niht erben sol, sô ie der lîp erstirbet!
 daz mac wol klagen ein wîser man,
 der sich des schaden versinnen kan,
 Reimar, waz guoter kunst an dir verdirbet.
 dû solt von schulden iemer des geniezen,
 daz dich des tages wolte nie verdriezen,
 dun spræches ie den frowen wol mit ... siten.
 des sün si iemer danken dîner zungen.
 hetst anders niht wan eine rede gesungen,
 »sô wol dir, wîp, wie reine ein nam!«, dû hetest alsô gestriten
 an ir lop daz elliu wîp dir gnâden solten biten.

GORJE, DA MLADIH DNI, MODROSTI

Gorje, da mladih dni, modrosti,
 lepote notranje, kreposti
 ob smrtni uri se ne podeduje.
 To obžaluje človek vsak,
 ki ve, da umrl je veljak –
 Reinmar, koliko pesništva s teboj se zaključuje!
 Zaradi tebe diha žlahtnost speva,
 živela bo, ker vsako uro dneva
 o damah si nam pel spoštljivo.
 Zato naj le hvaležne tvojim so besedam,
 saj tudi če le en tvoj stih ugledam:
 »Pozdravljena mi bodi, žena plemenita!« – ti zanjo bi boril se neustavljivo,
 vse ženske bi pomagale ti dobrotljivo.

Nekateri literarni zgodovinarji pesem *Nû wil ich mich des scharpfen sanges ouch genieten* – *Uvidel sem, da v pesmih moral bom ostreje peti* uvrščajo med Waltherjeve »nezadovoljne« pesmi (*Unmutston*). V njih pesnik toži o slabih izkušnjah na dunajskem dvoru. Pesem je pomembna za Waltherjevo časovno umestitev, kajti v njej najdemo znameniti verz *ze Ôsterrîche lernt ich singen unde sagen* – *v Avstriji sem se naučil dvorne pesmi pisati in peti*.

NÛ WIL ICH MICH DES SCHARPFEN SANGES OUCH GENIETEN

Nû wil ich mich des scharpfen sanges ouch genieten:
 dâ ich ie mit vorhten bat, dâ wil ich nû gebieten.
 gewalteclîch und ungezogenlîch erwerben muoz.
 singe ich mînen hoveschen sanc, sô klagent siz Stollen.
 dêswâr ich gewinne ouch lîhte knollen:
 sît si die schalkheit wellen, ich gemache in vollen kragen.
 ze Ôsterrîche lernt ich singen unde sagen:
 dâ wil ich mich allerêrst beklagen:
 vind ich an Liupolt hoveschen trôst, so ist mir mîn muot entswollen.

UVIDEL SEM, DA V PESMIH MORAL BOM OSTREJE PETI

Uvidel sem, da v pesmih moral bom ostreje peti,
 kjer prej sem spraševal, odslej bom dal veleti.
 Gospodov hvalo in naklonjenost gospa
 dobim na silo le, brez dvornega obnašanja.
 Če stih je moj visok, k štoli vse bo brž hitelo.
 Zato ne čudim se, če kmalu mi bo prekipelo:
 rade volje dam jim hudobijo, če želijo jo imeti:
 v Avstriji sem se naučil dvorne pesmi pisati in peti,
 zatorej tožbo tu želim začeti.
 Če Leopold me vzame pod okrilje, vse slabó bo izpuhtelo.

Pesem za Dieterja II. von Katzenellenboga

rofje von Katzenellenbogen so bili vazali würzburgških škofov in so ustanovili mesto Darmstadt.

DEN DÎEMANT DEN EDELEN STEIN

Den diemant den edelen stein
 gap mir der schoensten ritter ein:
 âne bete wart mir diu gâbe sîne.
 jô lob ich niht die schoene nâch dem schîne:
 milter man ist schoene und wol gezogen.
 man sol die inre tugent ûz kêren:
 sô ist daz ûzer lop nâch êren,
 sam des von Katzenellenbogen.

BRILJANT, TA KAMEN PLEMENIT

Briljant, ta kamen plemenit,
 podaril mi je vitez čudovit:
 darilo, ne da zanj bi prosil, sem prejel.
 Zunanje lepote hvaliti res ne bi smel,
 saj mož sočuten je in uglajen.
 Notranja vrlina naj navzven se kaže:
 potlej čast človeka hvaliti je mnogo laže.
 Katzenellenbogen je tako vzgojen.

POZNE PESMI

legija oz. žalostinka (*Elegie*), kot so literarni zgodovinarji poimenovali Waltherjevo pesem *Owê war sint verswunden alliu mîniu jâr!* – *Gorje, kam izginula so vsa ta moja leta!*, je nastala oktobra 1227. Tri veličastne kitice, katerih verz spominja na nibelunško kitico, so Waltherjev spomin, ko se po dolgem spanju in sanjah zbudi v resnični svet. Pesem nam služi kot literarni dokument, na podlagi katerega lahko natančneje določimo Waltherjev družbeni položaj. Zdi se, da Walther podrobno pozna viteštvo, vendar se na viteze obrača, kot da ni eden izmed njih. Pisma iz Rima, ki jih Walther omenja v pesmi, se verjetno nanašajo na pisma papeža Gregorja IX. izobčenemu Frideriku II. Pesem zaznamuje očiten poziv h križarskemu pohodu, zato jo uvrščamo med križarske pesmi.

OWÊ WAR SINT VERSWUNDEN ALLIU MÎNIU JÂR

Owê war sint verschwunden alliu mîniu jâr!
 ist mir mîn leben getroumet, oder ist ez wâr?
 daz ich ie wânde ez wære, was daz allez iht?
 dar nâch hân ich geslâfen und enweiz es niht.
 nû bin ich erwachet, und ist mir unbekant
 daz mir hie vor was kündic als mîn ander hant.
 liut unde lant, dar inn ich von kinde bin erzogen,
 die sint mir worden frömde reht als ez sî gelogen.
 die mîne gespilen wâren, die sint träge unt alt.
 unbereitet ist daz velt, verhouwen ist der walt:
 wan daz daz wazzer fliuzet als ez wilent flôz,
 für wâr mîn ungelücke wânde ich wurde grôz.
 mich grüezet maneger träge, der mich bekande ê wol.
 diu welt ist allenthalben ungenâden vol.
 als ich gedenke an manegen wünneclîchen tac
 die mir sint enpfallen als in daz mer ein slac,
 iemer mêre ouwê.

Owê wie jæmerlîche junge liute tuont,
 den ê vil hovelîchen ir gemüete stuont!
 die kunnen niuwan sorgen: ouwê wie tuont si sô?
 swar ich zer werlte kêre, dâ ist nieman frô:
 tanzen, lachen, singen zergât mit sorgen gar:
 nie kein kristenman gesach sô jæmerlîche schar.
 nû merket wie den frouwen ir gebende stât:
 die stolzen ritter tragent an dörpellîche wât.
 uns sint unsenfte brieve her von Rôme komen,
 uns ist erlobet trûren und fröide gar benomen.
 daz müet mich inneclîchen (wir lebten ie vil wol),
 daz ich nû für mîn lachen weinen kiesen sol.
 die vogel in der wilde betrüebet unser klage:
 waz wunders ist ob ich dâvon an fröiden gar verzage?
 wê waz spriche ich tumber man durch mînen böesen zorn?
 swer dirre wünne volget, hât jene dort verlorn,
 iemer mêr ouwê.

Owê wie uns mit süezen dingen ist vergeben!
 ich sihe die gallen mitten in dem honege swoeben:
 diu Welt ist ûzen schoene, wîz grûen unde rôt,
 und innân swarzer varwe, vinster sam der tôt.
 swen si nû habe verleitet, der schouwe sînen trôst:
 er wirt mit swacher buoze grôzer sünde erlöst.
 dar an gedenkent, ritter: ez ist iuwer dinc.
 ir tragent die liechten helme und manegen herten rinc,
 dar zuo die vesten schilte und diu gewîhten swert.
 wolte got, wan wære ich der sigenünfte wert!
 sô wolte ich nôtic armman verdienen rîchen solt.
 joch meine ich niht die huoben noch der hêrren golt:
 ich wolte sælden krône êweclichen tragen:
 die mohte ein soldenære mit sîme sper bejagen.
 möht ich die lieben reise gevaren über sê,
 sô wolte ich denne singen wol, und niemer mêr ouwê,
 niemer mêr ouwê.

GORJE, KAM IZGINULA SO VSA TA MOJA LETA!

Gorje, kam izginula so vsa ta moja leta!
 Mar vse samo sem sanjal, je to resnica sveta?
 Kar zdelo se je pravo, je res tako bilo?
 Potem sem vse prespal in sam ne vem, kako.
 Zdaj sem se prebudil in svet mi je neznan –
 a nekdanj sem poznal ga kot svojo lastno dlan.
 Ljudje in njih dežela – odraščal tam sem svoje dni –
 postali so mi tuji, zlagano vse se zdi.
 Prijatelji pri igri postarani so vsi.
 Obdelana je njiva, dreves in gozda ni:
 če voda ne bi tekla tam, kjer je nekdanj,
 še bolj bi bil nesrečen, kot sem nesrečen zdaj.
 Le stežka me pozdravi znanec starih dni,
 svet se je spremenil, ni več zahvalnosti.
 Če kdaj v spomin priključem vse čudovite dni,
 ti kot udarec v morje naenkrat so prešli.
 Vedno le – gorje!

Gorje, kako obnaša bedno zdaj se človek mlad,
 nekoč vesel in uglajen in viteških navad!
 Mladina le skrbi pozna, zakaj se to godi?
 Koderkoli grem po svetu, rádosti nikjer več ni:
 petje, smeh in rajanje so izrinile skrbi.
 Kristjan ni videl še toliko klavrnih ljudi.
 Gorje, kako si dame zaljšajo obraz!
 In kmečka oblačila vitezu krasijo stas.
 Iz Rima so prispela pisma in povelja,
 dovólijo nam žalost, a skoraj nič veselja.
 Mene to zelo boli, živeli smo doslej lepo,
 zdaj radost, smeh in srečo zamenjam z žalostjo.
 Še ptice v gozdu vejo, kako nam je hudo:
 nikogar naj ne čudi, če sem ob radost vso.
 Gorje, kaj govorim, bedak v jezi in togotnosti?!
 Nebeško srečo bo izgubil, kdor na zemlji jo želi.
 Vedno le – gorje!

Gorje, kako sladkobnost nas je zastrupila!
 Žolč in hudobija z medom sta se zlila:
 naš svet navzven je bel, zelen, rdeč, krasan.
 Navznoter pa je črn povsem, bolj kot smrt teman.
 Če koga je zapeljal, takole mu povem:
 z majhno le pokoro gre velik greh z bremen.
 Pomisli vendar, vitez, kaj viteza slavi?
 Ti nosiš lesketav oklep, šlem glavo ti krasi,
 ob tebi posvečeni meč in ščit, ki te ubrani.
 O, Bog, ko tudi jaz pripadal vojski bi izbrani!
 Tako zaslužil revež bi marsikaj lahko.
 A to ni zemlja ali fevd, ne knezovo zlato.
 Nebeško krono za vse čase prislužil bi si rad,
 kot s sulico jo Longinus je pridobil takrat.
 Ko le lahko bi z vojsko šel tjakaj čez morje,
 potem bi radostno prepeval: Nikoli več – gorje!
 Nikoli več – gorje!

PESEM O PALESTINI – PALÄSTINALIED

esem o Palestini je edina Waltherjeva pesem, za katero imamo ohranjen notni zapis. Ne gre za poziv na križarski pohod, a vendar je vsa pesem prežeta s kraji iz Svete dežele. Lirski jaz nas vodi skozi sedem čudežev, ki jih povezuje s sedmimi postajami življenja Jezusa Kristusa. To so rojstvo, krst, trpljenje, pokop, vstajenje, vnebohod in vrnitev. Besedilo je zasnovano kot samogovor romarja v Sveti deželi, obenem je politična propaganda, kajti Walther uveljavlja ozemeljsko pravico Kristjanov do Svete dežele. Ali se je Walther sam udeležil križarskega pohoda v spremstvu Friderika II., ni jasno.

ALLERÊRST LEBE ICH MIR WERDE

Allerêrst lebe ich mir werde,
sît mîn sündic ouge siht
daz reine lant und ouch die erde
der man sô vil êren giht.
mirst geschehen des ich ie bat,
ich bin komen an die stat
dâ got mennischlîchen trat.

Schoeniu lant rîch unde hêre,
 swaz ich der noch hân gesehen,
 sô bist duz ir aller êre.
 waz ist wunders hie geschehen!
 daz ein magt ein kint gebar
 hêre über aller engel schar,
 was daz niht ein wunder gar?

Hie liez er sich reine toufen,
 daz der mensche reine sî.
 sît liez er sich hie verkoufen,
 daz wir eigen wurden frî.
 anders wæren wir verlorn.
 wol dir, sper kriuz unde dorn!
 wê dir, heiden! deist dir zorn.

Hinnen fuor der sun zer helle
 von dem grabe, da'r inne lac.
 des was ie der vater geselle,
 und der geist, den niemen mac
 sunder scheiden: êst al ein,
 sleht und ebener danne ein zein,
 als er Abrahâme erschein.

Do er den tievel dô geschande,
 daz nie keiser baz gestreit,
 dô fuor er her wider ze lande.
 dô huob sich der juden leit,
 daz er hêre ir huote brach,
 und man in sît lebendic sach,
 den ir hant sluoc unde stach.

In diz lant hât er gesprochen
 einen angeslîchen tac,
 dâ diu witwe wirt gerochen
 und der weise klagen mac
 und der arme den gewalt
 der dâ wirt an ime gestalt.
 wol im dort, der hie vergalt!

Kristen juden und die heiden
 jehent daz diz ir erbe sîn:
 got müez ez ze rehte scheiden
 durch die sîne namen drî.
 al diu welt diu strîtet her:
 wir sîn an der rechten ger:
 reht ist daz er uns gewer.

VREDNO BO POSLEJ ŽIVETI

Vredno bo poslej živeti,
 saj ugleda grešno mi oko
 zemljo, tla v deželi sveti,
 ki častimo jo tako.
 Kar sem prosil, to sem doživel,
 saj na mesto sem prispel,
 kjer Bog človeško si podobo je nadel.

O mogočnih sem deželah pel,
 mnoge videl sem, se v njih mudil,
 a ti si krona vseh dežel!
 Kakšen čudež se je tu zgodil!
 Porodila je devica tod
 njega, ki je med angeli gospod,
 mar ni čudež to, o Bog?

Tu se on je dal krstiti,
 da bi človek čist postal.
 Dal za nas se je usmrtiti.
 Da bi nas otel, se sam je daroval,
 sicer zgubljeni bi bili.
 Križ, sulica, trni, živeli!
 To, pogani, vas močno jezi.

Sin je tukaj vstal iz groba,
 kjer je ležal v votlini,
 z njim ves čas Očetova podoba
 in še Sveti duh v vsej čistini:
 nič na svetu jih ne loči –
 kot puščica ravna, ki se ne usloči,
 tak se Bog prikazal Abrahamu je v svoji moči.

Ker hudiča je premagal,
 z njim kot cesar se boril,
 prišel je na Zemljo, nam pomagal,
 Judom vsem usodo spremenil:
 saj je stražo njihovo on strl,
 vsak odslej je živega ga uzrl,
 njega, ki od roke judovske je umrl.

Vsej deželi zdaj sta znana
 konec in z njim sodni dan,
 ko bo vdova maščevana,
 ko brezpravni išče pravdo sam,
 ko sirota zoperstavi se
 in nasilju jasno reče – ne.
 Blagor onim, ki na zemlji že poplačali so vse!

Vsi kristjani, judje in pogani
 Sveto si deželo kot nasledniki lastijo.
 Bog odločil bo, on naj dediča oznani,
 v imenu troedinosti naj reši razprtijo.
 Svete zemlje si vesoljni svet želi,
 a do nje smo upravičeni le mi!
 Pravično je, da nam jo podeli!

Literatura

- ANZOLETTI, P. Patriz (1870): Ist Walther von der Vogelweide ein Tiroler? V: XX. *Programm des k. k. Gymnasiums zu Bozen*, str. 3–48.
- BALDES, Christoph (2002): *Der (Rezeptions-)Weg Walthers vom Mittelalter in die Gegenwart*. München: GRIN Verlag.
- BEIN, Thomas (2013): *Walther von der Vogelweide. Leich, Lieder, Sangsprüche*. Berlin/Boston: Walter de Gruyter G.m.b.H.
- BEIN, Thomas (ur.) (2007): *Walther-Studien, Der mittelalterliche und der neuzeitliche Walther*, Band 5. Frankfurt am Main: Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften.
- BEIN, Thomas (1997): *Walther von der Vogelweide*. Stuttgart: Phillip Reclam.
- BEIN, Thomas; RIPPHAUSEN, Beate in WILLEMSSEN, Elmar (2002): Ich binnicht niuwe. Walther von der Vogelweide im www. V: *Walther von der Vogelweide: Beiträge zu Produktion, Edition und Rezeption (Walther-Studien)*. Frankfurt am Main, str. 277–304.
- BERGMANN, Conrad Arnold (1933): *Walther von der Vogelweide, Lehrer und Führer des Deutschen Volkes*. Freiburg i. Br.: Herder.
- BIRKHAN, Helmut (ur.) (2005): *Der achthundertjährige Pelzrock*. Dunaj: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- BODMER, Johann Jakob & BREITINGER, Johann Jakob (1748): *Proben der alten schwäbischen Poesie des dreizehnten Jahrhunderts aus der Manessischen Sammlung*. Zürich: Ben Heidegger und Comp.
- BRUNNER, Horst von et al. (2009): *Walther von der Vogelweide, Epoche – Werk – Wirkung*. München: C. H. Beck Verlag.
- BUMKE, Joachim (2004): *Geschichte der deutschen Literatur im hohen Mittelalter*. München: Deutscher Taschenbuchverlag.
- CODEX MANESSE. Dostopno na spletu: https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/cpg_848; vpogled 27. 1. 2025.

- CORMEAU, Christoph (ur.) (1996): *Walther von der Vogelweide. Leich, Lieder, Sangsprüche*. Berlin: Walter de Gruyter.
- DAFFIS, Anton (1854): *Zur Lebensgeschichte Walthers von der Vogelweide*. Berlin: Verlag von Wilhelm Hertz.
- DINZELBACHER, Peter (ur.) (1992): *Sachwörterbuch der Mediavistik*. Stuttgart: Kröners Taschenausgabe.
- EFFINGER, Maria et al. (ur.) (2010): *Der Codex Manesse und die Entdeckung der Liebe*. Schriften der Universitätsbibliothek Heidelberg, Band 11. Heidelberg: Universitätsverlag Winter. Dostopno na spletu: <https://www.ub.uni-heidelberg.de/ausstellungen/manesse2010/Welcome.html>; vpogled: 23. 11. 2022.
- FALLERSLEBEN, Hoffmann von (1843): *Politische Gedichte aus der deutschen Vorzeit*. Leipzig: Verlag von Willhelm Engelmann.
- GABER, Mateja (2014): *Podoba Waltherja von der Vogelweideja v fiktivnih biografijah od 19. do 21. stoletja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- GABER, Mateja (2015): Literarna recepcija Waltherja von der Vogelweideja pri Slovencih. V: VALENČIČ ARH, Urška, ČUDEN, Darko (ur.): *V labirintu jezika/Im Labyrinth der Sprache*. Slovenske germanistične študije 12. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- GABER, Mateja (2017): Od Velikega heidelberškega rokopisa do Poizkusa stare švabske poezije 13. stoletja iz Manessejeve zbirke. V: KRAMBERGER, Petra/SAMIDE, Irena in ŽIGON, Tanja (ur.): *Und die Brücke hat gezogen, die vom Ost zum West sich schwingt. Literarische, kulturelle und sprachliche Vernetzungen und Grenzüberschreitungen. Festschrift für Mira Miladinović Zalaznik*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 245–256.
- GABER, Mateja (2020): Obleka naredi človeka. V: GABER, Mateja (ur.): *Fenomen Chanel. Od korzeta do male črne obleke ali kako je Gabrielle Chanel osvobodila žensko*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- GABER, Mateja (2023): *Minezang. Nemška srednjeveška lirika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- GLEIM, Johann Wilhelm Ludwig (1779): *Gedichte nach Walther von der Vogelweide*. Manjka navedba kraja in založbe.
- GLOGER, Bruno (1974): *Kaiser, Gott und Teufel: Friedrich II. von Hohenstaufen in Geschichte und Sage*. Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften.
- GOTTFRIED von Straßburg (1998): *Tristan*, Band 1. Mittelhochdeutsch-Neuhochdeutsch. Stuttgart: Phillip Reclam, str. 293 ff.

- GOTTFRIED von Straßburg (1981): *Tristan*, Band 3. Kommentar. Stuttgart: Phillip Reclam, str. 204 ff.
- GÜNTTER, Otto (ur.) (1902): *Walther von der Vogelweide mit einer Auswahl aus Minnesang und Spruchdichtung*. Leipzig: G. J. Göschensche Verlagshandlung.
- HALBACH, Kurt Herbert (1983): *Walther von der Vogelweide*. Stuttgart: J. B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung.
- HAUSTEIN, Jens (1999): Autornähe und Überlieferungsvarianz als methodisches Problem. V: Bein, Thomas (ur.): *Walther von der Vogelweide, Textkritik und Edition*. Berlin: Walter de Gruyter, str. 63–71.
- HUGO von Trimberg (1970): *Der Renner*. V: Ehrismann (ur.), Band 1. Berlin: Walter de Gruyter & Co. V: *Texte des Mittelalters*, str. 49.
- HUMBOLDT, Wilhelm von (1968): Grundzüge des allgemeinen Sprachtypus. V: Isti: *Gesammelte Schriften*. Albert Leitzmann (ur.). 5 BD. Berlin: Behr. [Photopech. Nachdruck].
- JANKO, Anton (2002): Prevajanje srednjeveške nemške književnosti v slovenščino. V: *Prevajanje srednjeveških renesančnih besedil*, 27. prevajalski zbornik. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, str. 251–259.
- JANKO, Anton (2012): Viteški pesnik in viteški mit. V: JESENŠEK, Vida/LIPAVIC OŠTIR, Alja in FABČIČ, Larisa Melanija (ur.): *A svet je kroženje in povezava zagonetna. Zbornik ob 80-letnici zaslužnega profesorja dr. Mirka Križmana*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, str. 365–374.
- KLEIBER, Ludwig (1889): Die Handschriftliche Überlieferung der Lieder Ulrichs von Singenberg. Ein Beitrag zur Kritik der mittelhochdeutschen Liederhandschriften und zur Kenntnis Walthers von der Vogelweide. V: *Programm K. Friedrich-Wilhelms-Gymnasium*. Berlin.
- KLOMFAR, Walter (2005): Walther von der Vogelweide und das Waldviertel. Herkunft und Heimat. V: Birkhan, Helmut (ur.): *Der achthundertjährige Pelzrock*. Dunaj: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, str. 219–230.
- KOCH, Hans Jürgen (ur.) (1974): *Die deutsche Literatur in Text und Darstellung*. Mittelalter I., Mittelalter II. Stuttgart: Phillip Reclam jun.
- KOS, Dejan (2008): Literarna zgodovina med narativnostjo in interdisciplinarnostjo. V: *Primerjalna književnost*, 31, št. 1, str. 75–100.
- KÖNNECKE, Gustav: *Bilderatlas zur Geschichte der deutschen Nationalliteratur: eine Ergänzung zu jeder deutschen Literaturgeschichte*. Marburg: Elwert.

- Dostopno na spletu: <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/koenecke1895>; vpogled 27. 1. 2025.
- LACHMANN, Karl (1827): *Die Gedichte Walthers von der Vogelweide*. Berlin: G. Reimer.
- LUDVIK, Dušan (1953): Iz srednjevisokonemške lirike. *Nova Sodobnost* 3, str. 1007–1026.
- LUDVIK, Dušan: Viteški pesnik Walther von der Vogelweide. V: *Sodobnost XXVIII*, št. 12, 1980, str. 1152–1160.
- MERTENS, Volker & MÜLLER, Ulrich (2001): *Walther lesen, Interpretationen und Überlegungen zu Walther von der Vogelweide*. Göppingen: Kümmerle Verlag.
- MORTIMER, Ian (2015): *Im Mittelalter. Handbuch für Zeitreisende*. München/Berlin: Piper Verlag GmbH.
- MÜLLER, Ulrich (2009): Die Überlieferung Walthers. V: BRUNNER et al.: *Walther von der Vogelweide. Epoche – Werk – Wirkung*. München: C. H. Beck Verlag.
- NEUMANN, Friedrich (1977): *Thomasîn von Zerclaere. Der Welsche Gast. Zucht und schöne Sitte, Eine Tugendlehre der Stauferzeit mit 36 Bildern aus der Heidelberger Handschrift Cod. Pal. Germ 389*. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag.
- NOVAK, Boris A. (1998): Trubadurski kult oblike kot jezikovnega ekvivalenta ljubezni. V: *Primerjalna književnost*, letnik 21, številka 2. Ljubljana, str. 15–44. Dostopno na spletu: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-Y6LNSVS9/32460ac1-4efd-4327-bd30-24170b0d97f1/PDF>; vpogled 22. 1. 2025.
- NOVAK, Boris A. (2011): *Salto immortale. Študije o prevajanju poezije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- OPITZ, Martin (1970): *Buch von der Deutschen Poeterey*. Stuttgart: Phillip Reclam.
- PFEIFFER, Franz (1860): Über Walther von der Vogelweide. V: *Germania, Vierteljahrsschrift für deutsche Altertumskunde*, 5. Jahrgang. Dunaj, str. 1–44.
- PFEIFFER, Franz (1864): *Walther von der Vogelweide*. Leipzig: F. A. Brockhaus.
- RÄKEL, Hans-Herbert S. (1986): *Der deutsche Minnesang*. München: C. H. Beck Verlag.
- REUSS, Friedrich Anton (1843): *Walther von der Vogelweide. Eine biographische Skizze*. Würzburg: In Kommission der Verlagsbuchhandlung von Gomm. Assessor Bonitas sel. Wtw. und Th. Bauer.
- RICHTER, Roland (1988): *Wie Walther von der Vogelweide ein »Sänger des Reiches« wurde. Eine sozial- und wissenschaftsgeschichtliche Untersuchung zur Rezeption seiner »Reichsidee« im 19. und 20. Jahrhundert*. Göppingen.

- RIEGER, Max (1863): *Das Leben Walthers von der Vogelweide*. Giessen: J. Rickersche Buchhandlung.
- SALTZWEDEL, Johannes (2014): Faszinierende Ferne. V: GROSSBONGARDT, Annette/SALTZWEDEL, Johannes (ur.): *Leben in Mittelalter. Der Alltag von Rittern, Mönchen, Bauern und Kaufleuten*. München, str. 17–28.
- SAMHABER, Edward (1884): *Walther von der Vogelweide*. Ljubljana: Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg.
- SAMIDE, Irena (2009): Umworben, zurückweisend, inspirierend? Von der Typologie der Minnedame. V: JAVOR BRIŠKI, Marija/MILADINOVIĆ ZALAZNIK, Mira/BRAČIČ, Stojan (ur.): *Sprache und Literatur durch das Prisma der Interkulturalität und Diachronizität: Festschrift für Anton Janko zum 70. Geburtstag = Jezik in književnost skozi prizmo medkulturnosti in diahronosti: jubilejni zbornik za Antona Janka ob 70-letnici*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 111–121.
- SCHNURR, Eva-Maria (2015): Die Außenseiter. V: *Der Spiegel. Geschichte. Die Menschen im Mittelalter. Herrscher, Ketzer, Minnesänger*. Hamburg: Spiegel-Verlag Rudolf Augstein, str. 103–107.
- SCHOLL, Gottlob Heinrich Friedrich & SCHOLL, Traugot Ferdinand (1855): *Deutsche Literaturgeschichte*. Stuttgart: Verlag der J. B. Metzler'schen Buchhandlung, str. 211–226.
- SCHOLZ, Manfred Günter (1999): *Walther von der Vogelweide*. Stuttgart: Metzlersche Verlagsbuchhandlung.
- SCHÖNBACH, Anton E. (1890): *Walther von der Vogelweide*. Dresden: Verlag von E. Ehlermann.
- SCHULZE, Ursula (1984): Der mythische und der historische Walther. V: Schulze, U. (ur.): *Walther von der Vogelweide: In dieser Welt geht's wundersam*. München: Winkler Verlag, str. V–XLVI.
- SCHWEIKLE, Günther (1994): *Walther von der Vogelweide. Werke, Gesamtausgabe*. Bd. 1, Spruchlyrik. Stuttgart: Philipp Reclam jun.
- SIMROCK, Karl (1870): *Walther von der Vogelweide*. Bonn: Adolf Marcus.
- SIMROCK, Karl (2006): *Walther von der Vogelweide. Die Gedichte*. Berlin: Aufbau-Verlag G.m.b.H.
- STAPF, Paul (brez letnice, ca. 1970): *Walther von der Vogelweide: Sprüche, Lieder, Der Leich*. Wiesbaden: Emil Vollmer Verlag.
- TESKE, Hans (1933): *Thomasin von Zerclaere, Der Mann und sein Werk*. Heidelberg: Karl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- THURNWALD, Andreas (1872): *Dichter, Kaiser und Papst. Walther von der Vogelweide als politischer Dichter*. Dunaj: Wilhelm Braunmüller Hof- und Universitätsbuchhändler.

- TOMAN, Rolf (ur.) (1988): *Das hohe Mittelalter. Besichtigung einer fernen Zeit*. Köln: Benedikt Taschen Verlag.
- TRIMBERG, Hugo v. (1970): *Renner*. Berlin: Walter de Gruyter.
- UHLAND, Ludwig (1822): *Walther von der Vogelweide, ein altdeutscher Dichter*. Stuttgart und Tübingen: J. C. Gotta'sche Buchhandlung.
- ULRICH von Liechtenstein (1952): Frauendienst. V: KRAUS, Carl: *Deutsche Liederdichter des 13. Jahrhunderts*. 1. Zvezek. Tübingen: str. 428–494.
- WACKERNAGEL, Wilhelm (1872): *Kleinere Schriften* 1. Band. V: *Abhandlungen zur deutschen Alterthumskunde und Kunstgeschichte*. Leipzig: Verlag von S. Hirzel.
- WALTHER, Ingo F./SIEBERT, Gisela (ur.) (1988): *Codex Manesse. Die Miniaturen der Großen Heidelberger Liederhandschrift*. Frankfurt am Main: Insel Verlag.
- WAPNEWSKI, Peter (1986): *Walther von der Vogelweide, Gedichte*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
- WILLMANS, Wilhelm (1869): *Walther von der Vogelweide*. Halle: Verlag der Buchhandlung des Waisenhauses.

Viri slikovnega materiala

- Stran 9: Waltherjeva podoba v *Manessejevem rokopisu* (vir: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1a/Codex_Manesse_Walther_von_der_Vogelweide.jpg)
- Stran 16: Walther na miniaturni, ki prikazuje pesniško tekmovanje na gradu Wartburg (vir: https://en.wikipedia.org/wiki/S%C3%A4nger_krieg#/media/File:Codex_Manesse_S%C3%A4nger_krieg_auf_der_Wartburg.jpg)
- Stran 19: Friderik I. Barbarossa, Henrik VI. in Friderik II. (vir: Wikipedija).
- Stran 20: Filip II. Francoski v boju z Otonom Braunschweiškim (vir: [https://de.wikipedia.org/wiki/Otto_IV._\(HRR\)#/media/Datei:Bataille_de_Bouvines.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Otto_IV._(HRR)#/media/Datei:Bataille_de_Bouvines.jpg))
- Stran 23: Podoba Konrada von Altstettna v *Manessejevem rokopisu* (izrez; vir: Wikipedija)
- Stran 25: *Mali heidelberški rokopis* z vidno omembo Waltherja von der Vogelweideja (vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:UB_Heidelberg,_Cod._Pal._germ._357,_Fol._5v.jpg?uselang=de)
- Stran 26: Waltherjeva pesem Otonu IV. v *Weingartenskem rokopisu* (vir: https://digital.wlb-stuttgart.de/sammlungen/sammlungsliste/werksansicht?tx_dlf%5Bdouble%5D=0&tx_dlf%5Bid%5D=12064&tx_dlf%5Border%5D=title&tx_dlf%5Bpage%5D=148&cHash=6e4b452577a83a8aa1c695663e9f54de)
- Stran 27: Pesmi Waltherja von der Vogelweideja v *Manessejevem rokopisu* (vir: Wikipedija)
- Stran 31: Podoba pesnika Gotfrida Strasbourškega v *Manessejevem rokopisu* (vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Gottfried_von_Strassburg#/media/File:CodexManesseFol364rGottfriedVonStrassburg.jpg)

- Stran 32: Stran iz Thomasînovega dela *Der welhische Gast*, sredina 13. stoletja (vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Thomas%C3%AEn_von_Zerclaere#/media/Datei:UB_Heidelberg,_Cod._Pal._germ._389.jpg)
- Stran 33: Podoba pesnika Wolframa von Eschenbacha v *Manessejevem rokopisu* (vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Wolfram_von_Eschenbach#/media/Datei:Codex_Manesse_149v_Wolfram_von_Eschenbach.jpg)
- Stran 33: Podoba pesnika Ulricha von Liechtensteina v *Manessejevem rokopisu* (vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Ulrich_von_Liechtenstein#/media/Datei:Codex_Manesse_Ulrich_von_Liechtenstein.jpg)
- Stran 34: Podoba pesnika Ulricha von Singenberga v *Manessejevem rokopisu* (vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Ulrich_von_Singenberg#/media/Datei:Codex_Manesse_Ulrich_von_Singenberg.jpg)
- Stran 35: Podoba pesnika Reinmarja von Brennenberga v *Manessejevem rokopisu* (vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Reinmar_von_Brennenberg#/media/File:Codex_Manesse_188r_Reinmar_von_Brennenberg.jpg)
- Stran 35: Podoba Huga von Trimberga v *Leidenskem rokopisu* (vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Hugo_von_Trimberg#/media/Datei:Leiden_autorenbild_trimberg.jpg)
- Stran 38: Vir: <https://www.kreiszeitung.de/lokales/bremen/ausstellungen-installationen-624203.html>
- Stran 39: Vir: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Strobel_Martin_Opitz_%28detail%29.jpg
- Stran 40: Vir: https://silesiacum.pl/Christian_Hoffmann_von_Hoffmannswaldau
- Stran 41: Vira: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/46/Johann_jakob_bodmer.jpg, https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Jakob_Breitinger#/media/File:Johann_Jakob_Breitinger.jpg
- Stran 43: Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_Tieck#/media/File:Tieck_par_Robert_Schneider,_1833.jpg
- Stran 44: Vir: [https://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_Uhland#/media/File:Ludwig_Uhland_-_Gem%C3%A4lde_von_Christoph_Friedrich_D%C3%B6rr_\(1810_KfS066\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Ludwig_Uhland#/media/File:Ludwig_Uhland_-_Gem%C3%A4lde_von_Christoph_Friedrich_D%C3%B6rr_(1810_KfS066).jpg)
- Stran 46: Vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Lachmann#/media/File:Karl_Lachmann_-_Imagines_philologorum.jpg
- Stran 47: Vir: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Karl_Joseph_Simrock.jpg

- Stran 49: Pesnik, kot ga je leta 1819 naslikal Carl Georg Schumacher (vir: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Hoffmann_von_Fallersleben_by_Schumacher_1819.jpg)
- Stran 63: Domnevni grb rodbine von der Vogelweide, kot je prikazan v *Mannesjevem rokopisu* (vir: <https://www.allentsteig.at/walthersdefault/Vogelweide.html>)
- Stran 66: Račun za krzneni plašč (vir: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Walther_von_der_Vogelweide_Rechnung.png)
- Stran 67: Portret Wolfgerja von Erla, freska v prestolni dvorani patriarhalne palače v Vidmu, okoli 1600 (vir: https://www.niederbayern-wiki.de/wiki/Datei:Wolfger_von_Erla.jpg)
- Stran 71: Truplo Friderika I. peljejo iz Svete dežele domov (vir: [https://de.wikipedia.org/wiki/Friedrich_I._\(%C3%96sterreich\)#/media/Datei:Herzog_Friedrich_I._der_Christliche.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Friedrich_I._(%C3%96sterreich)#/media/Datei:Herzog_Friedrich_I._der_Christliche.jpg))
- Stran 72: Filip Švabski (vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Philipp_von_Schwaben#/media/Datei:Philipp_von_Schwaben_Chronica_regia_Colonensis.jpg)
- Stran 104: <https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Eduard-Ille/388571/Walther-von-der-Vogelweide.html>
- Stran 104: Walther na razglednici (Eduard Ille; vir: <https://www.meisterdrucke.ie/fine-art-prints/Eduard-Ille/388571/Walther-von-der-Vogelweide.html>)
- Stran 112: Podoba Waltherja v *Weingartenskem rokopisu* (vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Walther_von_der_Vogelweide.jpg)
- Stran 120: Otto von Wittelsbach umori cesarja Filipa Švabskega (vir: https://de.wikipedia.org/wiki/Philipp_von_Schwaben#/media/Datei:Ermordung_Philipps_von_Schwaben.jpg)
- Stran 125: Srečanje Otona Braunschweškega s papežem Inocencem III. (vir: https://no.wikipedia.org/wiki/Otto_IV_av_Det_tysk-romerske_rike#/media/Fil:Otto_IV._und_Papst_Innocenz_III._reichen_sich_vor_den_ankommenden_Schiffen_Friedrichs_II._die_H%C3%A4nde.jpg)
- Stran 130: Friderik II. (vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Frederick_II,_Holy_Roman_Emperor#/media/File:Frederick_II_and_eagle.jpg)
- Stran 156: Domnevni grob Walterja v Würzburgu (vir: https://en.wikipedia.org/wiki/Walther_von_der_Vogelweide#/media/File:W%C3%BCrzburg_Lusamg%C3%A4rtchen_Grab_Walter_von_der_Vogelweide.JPG)
- Stran 161: Foto: Valeska Gaber

Domnevni grob Walterja v Würzburgu

Imensko kazalo

A

Aimo von Tarantaise 113
Aleksander Makedonski 124
Anzoletti, Patriz P. 52, 64

B

Bergmann, Conrad Arnold 56–57
Bodmer Johann Jacob 30, 41–42,
60–61
Börne, Ludwig 55
Brecht, Berthold 69
Breitinger Johann Jacob 30, 41–42,
60–61
Bruder Wernher 36
Burdach, Konrad 59, 62

C

Campe, Julius 52
Collin, Heinrich Joseph 52

D

Daffis, Anton 54
Dieter II. von Katzenellenbogen 138
Dietmar von Aist 22
Dietrich Meissenski 125–126

E

Ebert, Friedrich 52

F

Fallersleben, A. H. Hoffmann von
43, 49–52, 55–56
Filip Avgust Francoski 114
Filip Švabski 18–20, 22, 38–39, 69,
72, 113, 117–124
Forster, Georg 55
Frauenlob (Heinrich von Meißen)
36
Freud, Sigmund 14
Friderik I. Avstrijski 60, 71
Friderik I. Barbarossa 18–20, 22
Friderik I. Švabski 18
Friderik II. Pruski 50
Friderik II. Štaufovec 18–19, 22,
59–60, 113, 125, 127, 130–133,
139, 143
Friedrich von Hausen 60
Friedrich von Suonenburg 36

G

Gaber, Mateja 7, 11–12, 58, 70
Gerbert (Silvester II.) 129
Gervinus, Georg Gottfried 45
Gleim, Johann Wilhelm Ludwig 61
Goethe, Johann Wolfgang von 15,
42, 45
Goldast, Melchior 30, 37–39

Gornjegrajski (von Obernburg) 24
 Gotfried Strasbourški 30–31
 Gregor IX. 139

H

Hagen, Heinrich von der 45
 Harders, Hermann 57
 Hartmann von Aue 36
 Heine, Heinrich 20, 69
 Heinrich von Freiberg 31
 Heinrich von Meißen (Frauenlob)
 36
 Heinrich von Mügeln 36
 Heinrich von Veldeke 60
 Hellawell, Piers 14
 Henrik Lev 113
 Henrik VI. Štaufovec 18–19, 21, 113
 Herman Turingijski 16, 22, 33, 36,
 72
 Hermann von Sachsenhausen 40
 Heuss, Theodor 52
 Hoffmannswaldau, Christian
 Hoffmann von 40
 Hugo von Trimberg 11, 30, 35
 Humboldt, Wilhelm 70

I

Inocenc III. 113, 125, 127, 129
 Irena Komnena (Marija Švabska)
 120
 Izak I. Komnen 120

J

Janko, Anton 58
 Jerše, Sašo 14

K

Karel Veliki 17
 Klomfar, Walther 62, 65
 Klopstock, Friedrich Gottlieb 55
 Knut Danski 114

Könnecke, Gustav 45
 Konrad von Altstetten 23
 Konrad von Würzburg 36, 40
 Kürenberški 22

L

Lachmann, Karl 43, 46, 54, 62
 Leopold VI. Avstrijski 22, 72, 134,
 137
 Levienaise-Farrouch, Emilie 14
 Ludvik II. Bavarski 63
 Ludvik, Dušan 58

M

Manesse, Johannes 12
 Mannesse, Rüdiger 12, 24
 Marner 39
 Meister Boppe (Pohl) 36
 Meyer, Elard Hugo 54
 Möser, Justus 55

N

Napoleon Bonaparte 20, 52
 Naumann, Hans 57
 Novak, Boris A. 7

O

Opitz, Martin 15, 30. 39–40
 Ostrovrški (von Obernburg) 24
 Oton I. Veliki 16–17
 Oton IV. Braunschweiški 18, 20, 26,
 113–114, 125, 127, 129–130
 Ottfried von Weißenburg 40
 Otto von Wittelsbach 18, 120

P

Paul, Jean 55
 Pfeiffer, Franz 54, 62, 65
 Pohl (Meister Boppe) 36
 Prešeren, France 58

R

Reinmar von Hagenau (Reinmar Stari) 31, 35–36, 45, 60–61, 136
 Reinmar von Zweter 36, 39, 61
 Reuss, Anton 53, 62
 Rieger, Max 54
 Rihard Levjesrčni 113–114, 123

S

Sacher-Masoch, Leopold von 14
 Saladin 123
 Samhaber, Eduard 58
 Schiller, Friedrich 42, 50, 55
 Silvester II. (Gerbert) 129
 Simrock, Karl 43, 47–48, 54, 62
 Spangenberg, Cyriacus 36
 Strauß, Richard 13

T

Teodora Komnena 134
 Thomasin von Zerclaere 30, 32
 Thurnwald, Andreas 54–55, 62
 Tieck, Ludwig 30, 42–43

U

Uhland, Ludwig 30, 43–45, 54, 61–62, 66
 Ulrich von Liechtenstein 30, 33, 52
 Ulrich von Singenberg 30, 34–35
 Ulrich von TÜRHEIM 31

V

Vidal, Peire 78
 Vogelweider, Hans 62
 von Obernburg (Gornjegrajski) 24
 von Scharpfenberg (Ostrovški) 24
 von Suonegge (Žovneški) 24

W

Wagner, Richard 13, 16
 Walther von der Vogelweide 9, 11–12, 14–19, 22–25, 27, 29–63, 65, 72, 78, 82, 87, 90–91, 97, 101, 104–105, 112–114, 120, 125, 127, 129–130, 133–134, 136–137, 139, 143
 Wessel, Horst 51
 Willmanns, Wilhelm 54
 Wolfger von Erla 58, 66–68
 Wolfram von Eschenbach 30, 33, 36, 40

Ž

Žovneški (von Suonegge) 24

O avtorici

Mateja Gaber (roj. 1965 v Murski Soboti) je lektorica za nemški jezik na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in od 2018 predsednica Akademskega zbora Filozofske fakultete. Predava nemščino na Oddelku za umetnostno zgodovino ter na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo. Leta 2000 je uspešno zagovarjala magistrsko delo *Heinrich von Veldeke: Eneît – književni liki v odnosu do gote (pl.) in êre ob vključitvi drugih postulatov fevdalne dvorske ideologije*, nato pa je 2014 doktorirala iz srednjeveške književnosti z delom *Podoba Walterja von der Vogelweideja v biografskih romanih od 19. do 21. stoletja*; srednjeveška književnost je tudi sicer predmet njenega raziskovalnega dela.

Študentski svet Filozofske fakultete ji je že dvakrat podelil nagrado za nadpovprečno pedagoško delo, prav tako je ob stoletnici Filozofske fakultete za scenarij slavnostne akademije v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma prejela priznanje Filozofske fakultete za enkratni dosežek. V sklopu projekta Evropske noči raziskovalcev – *Humanistika, to si ti!* je bila leta 2019 idejna vodja in avtorica multimedijskega projekta *Triadni balet*, kjer je ob 100-letnici šole oblikovanja Bauhaus združila študente 10 članic in dveh akademij UL v multimedijski predstavi, simpoziju v Moderni galeriji v Ljubljani ter znanstveno monografijo *Bauhaus – Baumensch: Človek. Umetnost. Tehnologija*. Leto kasneje je v okviru Evropske noči raziskovalcev – *Humanistika, to si ti!* organizirala aktivnosti ob 100-letnici parfuma Chanel 5 z interdisciplinarnim projektom *Fenomen Chanel*, kjer je v sodelovanju s študenti in profesoriciami Naravoslovnotehniške fakultete UL nastalo 100 malih črnih oblek, razstavljenih v prostorih Male galerije Banke Slovenije, interdisciplinarni znanstveni simpozij na Univerzi v Ljubljani ter znanstvena monografija. Dr. Mateja Gaber je bila ambasadorica projekta Evropske noči raziskovalcev – *Humanistika, to si ti!*, kjer je bila osrednja tema raziskovanja sobivanje človeka in živali. V več kot 40 pogovorih s slovenskimi znanstveniki, raziskovalci in umetniki je raziskovala temo *Človek, žival* v različnih kontekstih znanosti in umetnosti ter jo tako približala širši javnosti in mladim. Souredila je znanstveno monografijo *Človek. Žival*. V sklopu istega projekta je nastala tudi monografija *Minezang*, v kateri je iz srednjevisoke nemščine prevedla pesmi srednjeveške nemške lirike z živalsko tematiko. Mateja Gaber je izdala tudi dve leposlovni deli: *Svet, kot iz škatlice vzet* ter *Svet je drugačen*.

